

Een kind met het syndroom van Down in je klas?

Wat is er nodig voor de integratie van kinderen met Downsyndroom in het reguliere onderwijs?

Afstudeeronderzoek van Wendy Schrijver

Wendy Schrijver
Studentnummer: 100262

INHOUD

Inleiding.....	4
Hoofdstuk 1: Hoe is men gekomen tot Passend Onderwijs?	5
1.1 Voorgeschiedenis	5
1.2 Passend Onderwijs	7
1.2.1 Wet Passend Onderwijs	7
1.2.2 Inclusief Onderwijs	11
1.3 Passend Onderwijs in het buitenland	14
Hoofdstuk 2: Ontwikkelingen van kinderen met Downsyndroom	17
2.1 Wat is Downsyndroom	17
2.1.1 Oorzaak.....	17
2.1.2 Kenmerken	18
2.2 Ontwikkeling	20
Hoofdstuk 3: Schoolkeuze voor kinderen met Downsyndroom.....	24
3.1 Regulier of Speciaal onderwijs.....	24
3.1.1 Regulier onderwijs.....	24
3.1.2 Speciaal onderwijs.....	26
3.2 Vastlopen in het regulier onderwijs.....	28
3.3 Ouders.....	31
3.4 Leerkrachten	32
Hoofdstuk 4: Conclusie literatuurstudie.....	36
Praktijkdeel.....	38
Hoofdstuk 5: Proces.....	38
5.1 Enquête.....	38
5.2 Interview	39
Hoofdstuk 6: enquête.....	40
Hoofdstuk 7: interviews.....	54
Hoofdstuk 8: Samenvatting praktijkdeel.....	67
8.1 Enquête scholen.....	67
8.2 Interview met bouwcoördinator Rehobothschool.....	68
8.3 Interview School met de bijbel de Kraats	68
8.4 Interview Speciaal onderwijsschool de Wegwijzer	68
8.5 Interview ouder kind met DS.....	69
Hoofdstuk 9: Conclusie.....	70
Nawoord	74

Bronnen	75
Bijlage 1	78
Bijlage 2	83
Bijlage 3	84

INLEIDING

Voor u ligt het afstudeeronderzoek over het onderwerp integratie van kinderen met Downsyndroom (DS) in het reguliere onderwijs (RO). Mijn interesse voor dit onderwerp komt voort uit mijn stage in het tweede jaar van mijn studie. In mijn stageklas, groep 2, zat een jongen met DS. De school wilde de jongen niet over laten gaan naar groep 3, en werd doorverwezen naar het Speciaal Onderwijs (SO). Ik heb dit proces van een afstandje gevolgd en heb gezien wat het betekent voor school, leerkracht en begeleider om een beslissing te nemen. Ik zag ook hoe moeilijk het voor ouders is als ze hun mening en wensen anders zijn dan de school. Het heeft indruk op mij gemaakt. Ik had mij nooit afgevraagd hoe het zou zijn om een kind met DS in de klas te hebben en ik had mij nooit gerealiseerd dat deze kinderen naar het RO gingen. Ik was er altijd van uit gegaan dat zij speciaal onderwijs scholen bezochten. Ik kwam er achter dat ik weinig van het onderwerp af wist. Dus voordat ik er een mening over kon vormen, moest ik daar meer over weten. Dit leek mij een mooie kans door het onderwerp uit te diepen d.m.v. mijn afstudeeronderzoek.

Mijn onderzoeksvraag is: wat is er nodig voor de integratie van kinderen met Downsyndroom het reguliere onderwijs.

Mijn onderzoek bestaat uit een literatuordeel en een praktijkdeel.

Voor het literatuordeel heb ik de literatuur bestudeerd. De deelvragen die ik hieruit beantwoord wil krijgen zijn:

- Wat zegt passend onderwijs over kinderen met DS?
- Hoe regelen de landen om ons heen onderwijs aan kinderen met DS en wat kunnen wij daar van leren?
- Wat zijn de verschillen in anatomie/pathologie en ontwikkeling van kinderen met DS en 'gewone' kinderen?
- Welke kennis heeft het reguliere onderwijs over kinderen met Down?
- Welke ervaringen hebben speciale scholen met kinderen met DS?
- Welke ervaringen hebben reguliere scholen met integratie met kinderen met DS?
- Wat valt op in ontwikkeling van kinderen met DS als zij deelnemen aan het reguliere onderwijs in vergelijking met het speciale onderwijs?
- Wat zijn de ervaringen van ouders i.v.m. de keuze voor regulier onderwijs voor hun kind met DS?
- Welke aanpassingen en extra zorg zijn er nodig om een kind met DS in de klas te hebben?

Voor het praktijkdeel heb ik een enquête gemaakt die op twee scholen met een verschillend onderwijsconcept is ingevuld door de medewerkers. Ik heb interviews gehouden met mensen uit het reguliere onderwijs, speciaal onderwijs en met ouders. De antwoorden op de deelvragen wil ik toetsen aan de praktijk. Deelvragen die niet voldoende beantwoord zijn kunnen aangevuld worden door praktijkonderzoek.

Dit onderzoek is een manier om mijn kennis over dit onderwerp te vergroten. Ik heb één keer te maken gehad met een kind met DS, maar heb weinig gemerkt van integratie. Door dit onderzoek wil ik ontdekken wat er nodig is om een goede integratie van deze kinderen te bewerkstelligen. Met de wet Passend Onderwijs in het vooruitzicht ben ik benieuwd of dit nog gevolgen gaat hebben voor kinderen met DS en of de integratie op reguliere scholen hierdoor verbetert. Voor mijn toekomstige loopbaan in het onderwijs is het belangrijk dat ik kennis heb van deze groep kinderen zodat ik kan ontdekken welke kans deze groep kinderen in het RO hebben en of integratie mogelijk is.

HOOFDSTUK 1: HOE IS MEN GEKOMEN TOT PASSEND ONDERWIJS?

1.1 VOORGESCHIEDENIS

Op 1 augustus 2014 treedt de wet Passend Onderwijs in werking. Deze wet moet ervoor zorgen dat kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte zich ontwikkelen naar hun mogelijkheden in het reguliere basisonderwijs.

Om tot Passend Onderwijs te komen gingen heel wat ontwikkelingen vooraf.

In 1901 werd de leerplicht in Nederland ingevoerd. Voor kinderen met beperkingen was er nu een probleem. Zij werden niet geaccepteerd binnen het reguliere onderwijs (RO). Ze zouden weinig leren en het onderwijs aan de andere kinderen hinderen (Jacobs, 1937, in Gewoon en Anders, 2004).

Er werden 'buitengewone scholen' opgericht waar kinderen met beperkingen met gespecialiseerde leerkrachten konden leren. Door het lesgeven aan deze groep kinderen ontstond steeds meer kennis over het lesgeven aan leerlingen met een beperking. Aan het begin van de twintigste eeuw en in de jaren vijftig leidde dat tot een extra instroom van leerlingen in het speciale onderwijs (SO). Dit onderwijs ontwikkelde zich in een vertakt en apart deel van het schoolstelsel (Doornbos & Stevens, 1987).

Uiteindelijk ontstonden er tien soorten scholen voor SO. Er was nu voor ieder kind met een beperking een plekje.

Deze vorm van segregatie werd door de overheid gesteund. D.m.v. wet- en regelgeving werd verwijzing naar het SO gestimuleerd omdat in het RO er gebrek aan kennis, personeel, financiële middelen en ervaring was.

Uiteindelijk kwamen er twee volledig gescheiden onderwijssystemen waarbij weinig tot geen samenwerking mogelijk was.

Eind jaren zestig begon men zich te realiseren dat er sprake was van buitensluiten van de groep kinderen met een beperking uit de maatschappij en uit het RO. Financieel had het steeds meer consequenties. Al die verschillende scholen kostten veel geld.

In 1975 wilde men een verandering zodat het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap een Contourennota maakte voor integratie in het RO. In deze nota pleitte men voor basisonderwijs met een individualiserend karakter. Dat betekende dat het basisonderwijs meer rekening zou moeten houden met de individuele verschillen tussen leerlingen. Zo zou de uitstroom naar het SO verminderd moeten worden.

De nota was het effect van de discussie dat ouders een reële keus voor een school in de buurt moesten hebben en dat de kosten van het SO teruggedrongen moest worden.

Vanaf die tijd was men druk bezig om deze nota ten uitvoer te brengen. Toch waren de effecten hiervan teleurstellend. De zorgverbreding kwam maar moeilijk van de grond (Reezigt, Pijl & Harskamp, 1994 in Gewoon en Anders, 2004). De groei van het SO ging nog steeds door. Redenen hiervoor waren beperkte adaptiviteit van het onderwijs, het niet-stimulerende beleid en strikte scheiding tussen regulier en speciaal onderwijs (Doornbos & Stevens, 1987; Kool & van Rijswijk, 1995; Fletcher-Campbell e.a., 1999, in Gewoon en Anders, 2004).

In 1985 werd de Interim-wet Speciaal Onderwijs en Voortgezet Speciaal Onderwijs (ISPVSO) ingevoerd. In het RO was er nu ambulante begeleiding mogelijk. Dit zou terugplaatsing van het speciaal naar het regulier onderwijs bevorderen en plaatsing in het SO te voorkomen.

In 1990 bracht staatssecretaris Wallage de notitie 'Weer Samen Naar School' uit. De twee belangrijkste doelstellingen waren het verbeteren van de zorg van het RO voor kinderen met beperkingen en stabilisatie/afname van het aantal leerlingen in het SO. De doelgroep is leerlingen met leer- en opvoedingsmoeilijkheden (lom), moeilijk lerende kinderen (mlk) en de afdelingen voor in hun ontwikkeling bedreigde kleuters (iobk).

Kenmerkend voor WSNS is de samenwerkingsverbanden van regulier en speciaal onderwijs. Hierdoor was het mogelijk om kennis, ervaring en middelen met elkaar te delen. Er kwam ook een wijziging op financieel gebied. De financiën die oorspronkelijk voor het SO beschikbaar waren, kwamen nu beschikbaar voor het samenwerkingsverband. Kinderen die voorheen naar het SO zouden gaan, konden nu met de extra middelen in het RO blijven. Binnen elk samenwerkingsverband kwam een Permanente Commissie Leerlingenzorg (PCL) en elke school moest een intern begeleider aanstellen. Deze was verantwoordelijk voor de coördinatie van de leerling-zorg.

WSNS was dus alleen voor lom, mlk of iobk. Helaas had het niet het beoogde resultaat. In eerste instantie daalde het aantal verwijzingen naar het SO. Maar al snel stabiliseerde dat. Voor de groep kinderen die buiten WSNS vielen kwam in augustus 2003 het leerlinggebonden budget ook wel bekend als rugzak.

Dit rugzakbeleid was er om te financieren dat leerlingen niet naar het SO zouden gaan. De financiering ging nu naar de leerling zelf ongeacht waar die leerling onderwijs volgde. Verwijzing naar SO was niet meer noodzakelijk want binnen het RO kon vanaf dat moment dezelfde hulp geboden worden met het te besteden bedrag van de rugzak.

De rugzak bestaat uit drie onderdelen: ambulante begeleiding voor leerling en leerkracht, formatie voor de leerkracht en geld voor aanschaffen van aangepaste leermiddelen.

Bij een leerlinggebonden financiering mogen de ouders kiezen tussen regulier of speciaal onderwijs.

Door aanpassing van de wet kwamen er Regionaal Expertise Centra en werd dus de rugzak ingevoerd. De bestaande tien schooltypen vervielen en er kwamen vier clusters Regionale Expertisecentra (REC) voor in de plaats. (<http://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ocw>)

De bedoeling van de rugzak lijkt niet geslaagd. Het was bedoeld om minder instroom te krijgen in het SO, maar de instroom is juist toegenomen. Er is terughoudendheid om kinderen terug te verwijzen naar het RO terwijl ze dit wel kunnen. (Verhoeven, 2009). Het aantal rugzakjes is ook toegenomen. Hierdoor werd het systeem steeds duurder.

De aanvraag van een rugzak duurt bovendien lang en is een ingewikkeld proces. Echte ondersteuning op maat blijkt moeilijk te organiseren.

Plaatsingsproblematiek zorgt voor problemen. De groei van kinderen met een rugzak neemt toe terwijl de capaciteit van scholen waar kinderen geplaatst kunnen worden achterblijft.

Daardoor ontstaan er thuiszitters, kinderen die nergens terecht kunnen i.v.m. de zorg die zij nodig hadden. (<http://www.steunpuntpassendonderwijs.nl/>)

Vier clusters REC:

Cluster 1: scholen voor visueel gehandicapte kinderen of meervoudig gehandicapte kinderen met deze handicap.

Cluster 2: scholen voor dove kinderen, slechthorende kinderen en kinderen met ernstige spraakmoeilijkheden of meervoudig gehandicapte kinderen met één van deze handicaps.

Cluster 3: scholen voor lichamelijk gehandicapte kinderen, zeer moeilijk lerende kinderen en langdurig zieke kinderen met een lichamelijke handicap, of meervoudig gehandicapte kinderen met één van deze handicaps.

Cluster 4: scholen voor zeer moeilijk opvoedbare kinderen, langdurig zieke kinderen anders dan met een lichamelijk handicap en onderwijs aan kinderen in scholen verbonden aan pedologische instituten. (www.rijksoverheid.nl)

Door de ontwikkeling van de REC's werd het SO gestimuleerd. De REC-scholen zijn nu gespecialiseerd wat het voor reguliere scholen aantrekkelijker maakt om leerlingen te verwijzen dan ze binnen het RO te houden.

Reguliere scholen hadden geen plicht om een leerling met een beperking toe te laten. Een voorwaarde was dat de school in staat moest zijn om het kind een adequaat onderwijsaanbod te geven (Weber, 1997 in Gewoon en Anders, 2004). De school moest het onderwijs kunnen bieden dat het kind nodig had. Als een kind geweigerd werd moest de school aan de inspectie verantwoording afleggen.

Als ouders het niet eens waren met het weigeren van hun kind, konden zij bezwaar maken bij het de Advies Commissie Toelating en Begeleiding.

De rugzak gaat verdwijnen. In augustus 2014 komt er een nieuw stelsel voor passend onderwijs. Het geld blijft wel beschikbaar maar gaat naar de samenwerkende scholen (in de regio). Zij bepalen hoe het geld doeltreffend in de scholen ingezet gaat worden. Deze regeling moet een stap in de richting van passend onderwijs zijn. Toch zijn er voor de invoering nog veel dingen onduidelijk voor leerkrachten en ouders. In een brief¹ aan de Tweede Kamer van 28 juni 2013 schrijven Balans, Platform VG en de CG-raad dat er gebrek aan voorlichting is aan leerkrachten en ouders. Deze organisaties vinden het belangrijk dat leerkrachten en ouders weten wat passend onderwijs in essentie inhoudt. Bovendien is de rol van ouders niet duidelijk omschreven in de nieuwe wet. Balans stelt in 'Reactie landelijke oudervereniging Balans op het concept-toezichtkader passend onderwijs van de onderwijsinspectie' (24 april 2013) dat dit nog nader uitgewerkt moet worden.

1.2 PASSEND ONDERWIJS

1.2.1 WET PASSEND ONDERWIJS

In 2011 heeft voormalig staatssecretaris Dijkma de wet Passend Onderwijs ingediend. Deze moest in 2012 ingaan. Zij vindt dat zo veel mogelijk kinderen op een reguliere school moeten blijven, maar dan met extra zorg en begeleiding. 'Het gaat niet om wat een kind niet kan, maar om wat een kind wél kan. Daar heeft ieder kind het volste recht op. En als maatschappij hebben wij de plicht dat onze kinderen te bieden', zo schreef Dijkma. De invoering van de wet wordt uitgesteld tot 2014. Hierdoor hebben de scholen meer tijd om zich voor te bereiden op de bestuurlijke inrichting van de samenwerkingsverbanden en het opstellen van het ondersteuningsplan. Verder is er meer tijd voor de medezeggenschap voor ouders en leraren, de afstemming met jeugdzorg, de professionalisering van leraren en een goede informatievoorziening naar ouders (eduquality, 2012).

Met ingang van augustus 2014 treedt de wet in werking. Het wordt de wet Passend Onderwijs genoemd. Maar wat is passend onderwijs?

Passend onderwijs is, zoals de staatssecretaris ook al omschreef, dat alle kinderen een plekje kunnen krijgen in het reguliere basisonderwijs.

Met de nieuwe wet betekent dit echter niet dat elke reguliere school verplicht is elke leerling aan te nemen. Als de school niet kan voldoen aan de zorgbehoefte voor een kind, moet het in het regionale samenwerkingsverband zoeken naar de meest geschikte plek waar die zorg wel geboden kan worden.

Hieruit blijkt dat passend onderwijs niet hetzelfde is als inclusief onderwijs.

Wat is dan inclusief onderwijs?

Inclusief onderwijs is een onderwijsvisie en geen onderwijsconcept. Verschillende onderwijsconcepten kunnen inclusief onderwijs realiseren. Het betekent dat alle leerlingen ongeacht hun achtergrond, dezelfde scholen bezoeken, in heterogene groepen functioneren en het curriculum dat afgestemd is op hun eigen mogelijkheden volgen. Leerlingen leren van en met elkaar als ze samen leren en samen worden onderwezen in dezelfde leer- en leefgemeenschap. Ze ontwikkelen zich zo tot volwaardige burgers met een actieve deelname in de maatschappij (Franke, 2008).

¹ http://www.steunpuntpassendonderwijs.nl/media/3220164/2013-06-28_inbreng_ao_passend_onderwijs_3_juli_2013_2_.pdf

Bij inclusief onderwijs zou dus elke reguliere school onderwijs moeten bieden aan elke leerling ongeacht de zorgbehoefte. Maar dan rijst de vraag of een leerling niet beter af is met gelijkgestemden op een speciale school waar ze alle specifieke kennis hebben om te voorzien in de zorgbehoeften van leerlingen.

Waarom is inclusief onderwijs voordelig voor leerlingen? (Franke, 2008: p.16)

- Heel belangrijk is dat kinderen die anders SO zouden volgen, nu merken dat zij er ook bij horen. Het geeft niet dat ze anders zijn. Ze horen er gewoon bij.
- Vaak moeten kinderen voor het SO verder van huis naar school. Bij inclusief onderwijs kunnen ze in hun eigen omgeving onderwijs volgen.
- Ouders hoeven nu geen keuze te maken voor een school. De school in de buurt is een logische keuze.
- Als leerkrachten van RO en SO samenwerken, kunnen ze van elkaar leren. Dit geeft uitbreiding van de kennis en ervaring.
- Onderzoeken hebben aangetoond dat leerlingen met en zonder beperkingen beter presteren in het inclusief onderwijs als leerlingen die gescheiden les krijgen.

Als er argumenten voor zijn, zijn er ook altijd argumenten tegen zoals: (Franke, 2008: p.16)

- Lesgeven in een gemengde groep vraagt meer van een leerkracht, zeker in grotere groepen.
- Kinderen kunnen worden afgeleid door afwijkend gedrag van andere kinderen.
- Ouders kunnen bezorgd raken als er een gemengde groep ontstaat. Is er dan nog wel genoeg begeleidingstijd voor de andere kinderen.
- Kinderen met speciale onderwijsbehoeften hebben minder contact met hun 'lotgenoten'.
- De reguliere school heeft niet dezelfde kennis als een speciale school.
- Het niveau kan dalen door het aantal kinderen met speciale hulpvragen.

De argumenten voor en tegen zijn allemaal waar. Maar wat weegt zwaarder?

Franke (2008: p. 16) zegt:

'1. Inclusief onderwijs is vooral een zaak van het hart, daarna van het hoofd en dan pas van de portemonnee.'

2. 'Speciaal onderwijs is een service, geen locatie'.

Het is dus heel belangrijk dat we in de eerste plaats moeten willen dat alle kinderen binnen het RO les krijgen. Hoe? Daar kan een manier voor bedacht worden b.v. met extra ondersteuning en scholing. Dit kost natuurlijk geld. Maar als de overheid dit wil, zal zij daar ook de middelen voor beschikbaar moeten stellen.

Zoals gezegd is er bij de wet Passend Onderwijs geen sprake van inclusief onderwijs. In de uitwerkingsnota (OC&W, 2006; Schuman, 2007) komt de term inclusief onderwijs niet voor. De Nederlandse overheid heeft de voorgaande jaren alleen de term integratie gebruikt.

Integratie richt zich vooral op wat kinderen niet kunnen (medisch model). Het leek erop dat leerlingen alleen recht hadden op RO hadden als zij zich konden aanpassen aan het bestaande programma en konden functioneren in het bestaande systeem (Thomas, Walker & Webb, 1998; Schuman, 2007). Het richt zich niet in de eerste plaats op de kwaliteit van het onderwijs maar probeert de leerling met een beperking deel uit te laten maken van de normale schoolomgeving. Dit is inpassing van de leerling in het systeem.

De hoofdpunten van de wet Passend Onderwijs, zoals onze regering passend onderwijs ziet, zijn als volgt:

- Het kind wordt aangemeld op de school van voorkeur. Binnen 6 tot 10 weken moet de school een zo passend mogelijk aanbod op de eigen, een andere reguliere of een speciale school binnen de regio regelen. De school heeft de zorgplicht.
- De school regelt extra ondersteuning. Ouders hoeven niet zelf een ingewikkelde indicatieprocedure te doorlopen.
- Uitgangspunt is de onderwijsbehoefte van leerlingen. Geen medisch labelen meer.
- Scholen stellen in een schoolondersteuningsprofiel op welke ondersteuning ze kunnen bieden.
- Leraren worden opgeleid in het omgaan met verschillende soorten leerlingen in de klas.

Als ik de uitgangspunten van inclusief onderwijs er naast leg kom ik op de volgende verschillen uit:

- Bij inclusief onderwijs worden alle leerlingen met beperkingen onderwezen ongeacht de mate of hevigheid van hun beperkingen. Bij de wet Passend Onderwijs mag een school zelf een leerling weigeren, al moet het dan wel een geschikte school zoeken die in de zorgbehoefte kan voorzien.
- Bij inclusief onderwijs is de ondersteuning gewoon geregeld via de school. Bij de wet Passend Onderwijs komt het uit de samenwerkingsverbanden.
- Bij inclusief onderwijs gaat men uit van wat een kind wel kan. Bij de wet Passend Onderwijs gaat men uit van de onderwijsbehoefte.
- Bij inclusief onderwijs biedt men altijd ondersteuning. Bij de wet Passend Onderwijs stelt men op schrift vast welke ondersteuning de school kan geven.
- Bij inclusief onderwijs en wet Passend Onderwijs worden leraren extra geschoold.

Inclusie richt zich in tegenstelling tot integratie, in de eerste plaats op de normen en waarden waar een samenleving voor wil staan bij het vormgeven van haar onderwijs. Het gaat om gelijke behandeling en gelijke rechten (Schuman, 2007).

Barton formuleerde de volgende tekortkomingen van het begrip integratie (Schuman, 2007):

- Integratie vertrekt vanuit het medische model dat zich vooral richt op wat mensen niet kunnen.
- Integratie lokaliseert de moeilijkheden waar een persoon tegenaan loopt in het individu, waarbij de beperking wordt gezien als een medisch probleem.
- Integratie houdt het beeld in stand dat kinderen afhankelijk en weerloos zijn en voortdurend een beroep doen op medische, sociale en specifiek ontwikkelde, gesegregeerde onderwijsvoorzieningen.
- Integratie blijft gekoppeld aan het systeem van toelating, onderzoek en verwijzing dat de beschikbaarheid van middelen en diensten economisch verantwoord reguleert.
- Integratie leidt hierdoor onvoldoende tot versterking van de positie van kinderen met een beperking en hun vertegenwoordigers.

Als ik de wet Passend Onderwijs naast de uitgangspunten van integratie leg kom ik tot de volgende uitkomsten:

- Integratie is gekoppeld aan het systeem van toelating. Dat blijkt in de wet Passend Onderwijs ook zo te zijn geregeld. Een school bepaalt de goede plek met geschikte zorgvoorziening voor een kind.
- Integratie vertrekt vanuit een medisch model. Dat doet de wet Passend Onderwijs ook. Ze gaat nl. uit van de onderwijsbehoefte van een leerling. Wat kan een kind niet en wat heeft het daarvoor nodig.
- Bij integratie is er een systeem van toelating. De school is in staat om zelf te beslissen of ze de middelen heeft om een kind aan te nemen. Precies zoals de wet Passend Onderwijs het heeft geregeld.

Als ik inclusief onderwijs en integratie naast de uitgangspunten van de wet Passend Onderwijs leg, kan ik niet anders concluderen dat deze wet meer uitgaat van integratie dan van inclusief onderwijs.

Het slagen van het invoeren van de wet Passend Onderwijs is afhankelijk van een aantal dingen b.v.:

- Er moet voldoende geld zijn voor begeleiding van zorgleerlingen.
- De klassen in het RO mogen niet te groot zijn.
- De deskundigheid van de leerkrachten in het RO. Zij moeten weten hoe ze met zorgleerlingen moeten omgaan.
- De attitude van de school en de leerkrachten. Zij moeten het belangrijk vinden dat kinderen zo veel mogelijk met andere kinderen kunnen opgroeien.

Van Grafhorst, beleidsadviseur onderwijsaanbod Balans zegt dat op dit moment er te weinig geld is. Er moeten extra handen in de klas komen voor de opvang van zorgleerlingen. Ook moeten leerkrachten geschoold en nageschoold worden, met speciale aandacht voor kinderen met gedragsproblemen' (Giessen, 2007).

Volgens de Rekenkamer is het evenwicht tussen wat basisscholen aankunnen en wat er van ze gevraagd wordt, wankel. Hun financiële positie is nl. kwetsbaarder geworden de laatste jaren. Ze hebben minder geld gekregen omdat er minder leerlingen zijn, maar de uitgaven zijn niet gedaald. Sommige scholen kampen zelfs met schulden en moest er personeel worden ontslagen. Als er niet genoeg geld is, is er natuurlijk geen geld voor ondersteuning of scholing.

Waar komt het idee van passend onderwijs vandaan?

Passend onderwijs komt voort uit de beginselen van inclusief onderwijs. UNESCO stelt al in 1994 dat juist het participeren in een reguliere omgeving wordt beschouwd als de beste garantie voor een gezond opgroeien van alle kinderen en jongeren: 'reguliere scholen met een inclusieve oriëntatie zijn het meest effectieve middel om discriminatie tegen te gaan, toegankelijke gemeenschappen te creëren, een inclusieve samenleving te vormen en te garanderen dat alle kinderen onderwijs kunnen volgen' (Salamanca Statement artikel 2, punt 5) (Schuman, 2007). In artikel 3, punt 2 wordt gesteld dat er zwaarwegende redenen moeten zijn om hiervan af te wijken. Dit moet worden uitgewerkt in regelgeving en beleid.

Ook de Verenigde Naties heeft hier een uitspraak over gedaan in het 'Verdrag betreffende de Rechten van Personen met een Beperking' (2006). Hierin staat o.a. dat regeringen ervoor moeten zorgen dat mensen met een beperking effectief kunnen deelnemen aan de samenleving. Voorwaarde hiervoor is dat 'personen met een beperking toegang hebben tot inclusief, kwalitatief hoogwaardig en kosteloos basis- en voorgezet onderwijs op dezelfde basis als anderen in de gemeenschap waarvan zij deel uitmaken' (artikel 24, 2b) (Schuman, 2007).

Onze regering is dus behoorlijk laat met de wet Passend Onderwijs en dan is er nog niet eens sprake van inclusief onderwijs maar van integratie.

1.2.2 INCLUSIEF ONDERWIJS

Lotte vertelt hoe zij inclusief onderwijs ervaart (Franke, 2008: p. 28)

Ik ben Lotte Eulderink en ben 12 jaar. Mijn moeder zegt dat ik het syndroom van Down heb, maar ik weet dat niet. Ik zit in groep 8 op een gewone basisschool. Die school is heel dicht bij ons huis en bijna alle kinderen uit de buurt gaan daar ook naar toe. Het is dezelfde school waar mijn zusje Meike ook op zit. (...) De jongens in mijn klas zijn heel druk, maar ook wel aardig. Als ik iets vraag helpen ze altijd en ze plagen me nooit. Eén jongen vind ik de allerliefste. Ik ben gewoon verliefd op hem. Ik vind het heel leuk als ik naar een feestje van iemand uit de klas mag. Meestal zijn we met 7 vriendinnen. Dan gaan we leuke dingen doen en soms blijven we daar ook slapen. (...) Op school moeten we altijd heel veel leren. Dat vind ik soms saai. Vooral rekenen. Lezen vind ik wel heel leuk en ook aardrijkskunde en biologie. Ook op de computer werken vind ik erg leuk. En als ik nog wat tijd over heb, schrijf ik wel eens een brief (...).

Arianne, leerkracht in inclusief onderwijs vertelt (Franke, 2008: p. 30)

Ik ben Arianne Dekker, leerkracht van een inclusieve groep. Na jaren scholing ontdek je, nog steeds, dat er meer mogelijk is. Ook het feit dat we zelf een kind met een stoornis hebben (pddnos) merk je dat niet alle scholen open staan voor een kind dat 'net even anders is'. (...) Ik vind dat elk kind recht heeft op onderwijs in zijn of haar woonomgeving. Wel moet je blijven kijken of het voor alle partijen verantwoord is maar je grenzen worden steeds ruimer. Natuurlijk kost het ons veel extra werk, handelingsplannen maken, observeren, gesprekken voeren, werken in zeer verschillende niveaus, maar het levert wel voldoening op bij elke voorwaartse stap van elk kind.(...)

Zowel leerling als leerkracht zijn positief over inclusief onderwijs. Is Lotte niet beter af in het SO? Inclusief onderwijs wil juist dat het SO naar de kinderen komt op de gewone school in de eigen buurt i.p.v. het kind naar een speciale school verder weg te sturen. In de eigen buurt groeien kinderen samen op en ontwikkelen vriendschappen zich. Maar een verandering van het duale onderwijssysteem naar inclusief onderwijs is een hele omwenteling. Verandering begint met een visie. Dat is de visie die de rechten van een kind respecteert.

Mortier e.a.(2010: p. 15) beschrijven inclusief onderwijs m.b.v. de definities van Neary (1992) en Giangreco (1998). Een aantal punten zijn aanwezig en moeten permanent nagestreefd worden. Het is geen einddoel maar een proces waar dagelijks aan gewerkt en over gewaakt wordt. De punten zijn:

- Alle leerlingen zijn welkom op een gewone school en kunnen daar kwaliteitsvol onderwijs krijgen.
- Onderwijs vindt plaats in een omgeving waar vooral kinderen zonder beperking zijn. Het is gelijklopend aan de gewone verhoudingen in de maatschappij.
- Kinderen met speciale behoeften volgen les met hun leeftijdsgenoten en schuiven mee door naar het volgend leerjaar. Ze worden niet ingedeeld volgens ontwikkelingsniveau.
- Alle kinderen nemen deel aan dezelfde schoolse activiteiten. Ieder leert op zijn tempo en op zijn manier.
- Er is regelmatig overleg met alle partijen.
- Er wordt een evenwicht gezocht tussen schools leren en sociaal-emotionele ontwikkeling.

Inclusief onderwijs heeft te maken met waarden m.b.t. het omgaan met verschil in de samenleving. Mortier e.a. (2010: p. 19) baseren dit op een 'Circle of Courage' die bestaat uit vier (basis)opvoedingswaarden (aangepast uit: Van Bockern, Brendtro, Brokenleg, 2000, Mortier e.a., 2010). De waarden zijn: Generosity: het willen bijdragen, Belonging: het erbij horen, Mastery: meesterschap en Interdependence: interafhankelijkheid.

Rob Franke (2008) beschrijft hoe inclusief onderwijs ingevoerd kan worden. M.b.v. een framework voor Inclusief Onderwijs kan worden geanalyseerd hoe iets in de onderwijspraktijk werkt.

Het framework is opgebouwd uit drie delen:

1. dimensies met pijlers
2. niveaus
3. participatiegraden

1. Dimensies van pijlers:

Deze zijn wijzen van benaderen van onderwijssituaties. Er zijn vier dimensies: visie, beleid, structuur en praktijk. Deze vier pijlers worden elk weer opgesplitst in meerdere pijlers. Dit geeft samen dertien pijlers.

- Visie: kinderen leren en worden onderwezen in hun thuisnabije, reguliere onderwijsomgeving. Resultaat: ontwikkelen tot volwaardige, zo veel mogelijk onafhankelijke, actieve burgers.
Pijler van visie: acceptatie.
- Beleid: SO, als dienstverlening, zo veel mogelijk in de thuisnabije, reguliere onderwijsomgeving. Gedifferentieerd onderwijs wordt aangeboden.
Pijler van beleid: geformuleerd beleid.
- Structuur: ondersteunings- en begeleidingssysteem is zo opgezet dat er gedifferentieerd kan worden geleerd en onderwezen in de thuisnabije, reguliere onderwijsomgeving. Aanwezige expertise ingezet in regio, school en klas.
Pijlers van structuur: georganiseerde professionalisering, georganiseerde ouderbetrokkenheid en georganiseerde leerlingbegeleiding.
- Praktijk: de school en klas zijn zo georganiseerd dat alle leerlingen ongeacht hun achtergrond leren en worden onderwezen in de thuisnabije, reguliere onderwijsomgeving. Leerlingen leren van elkaar en op hun eigen wijze.
Pijlers van praktijk: gedifferentieerd leren, adaptief onderwijzen, gedragsmanagement, samenwerken, planmatig werken, flexibel curriculum, afgestemde materialen en toegankelijke ruimten.

2. Niveaus:

Onderwijs speelt zich af op verschillende niveaus: regio, school en klas.

- Regio: bovenschoolse voorzieningen en activiteiten voor de invoering van inclusief onderwijs, b.v. bovenschools begeleidingsinstituut.
- School: schoolse voorzieningen en activiteiten voor de invoering van inclusief onderwijs, b.v. intern begeleidingssysteem.
- Klas: niveau van klassen voorzieningen en activiteiten voor de invoering van inclusief onderwijs, b.v. klassenmanagement om gedifferentieerd les te kunnen geven.

3. Participatiegraden:

Inclusief onderwijs is iedere leerling optimaal betrekken bij het groepsgebeuren en zijn eigen leer- en ontwikkelingsproces. Er worden drie participatiegraden onderscheiden: leerling als toeschouwer, gast en partner.

- Toeschouwer: leerling zit in twee klassen: speciale en reguliere. Voor het grootste gedeelte in de speciale. In reguliere volgt hij eigen programma en wordt begeleid door een extra persoon. Doet mee aan enige gezamenlijke activiteiten zoals b.v. gym.
- Gast: leerling zit de hele dag in reguliere klas. Volgt zijn eigen programma en wordt begeleid door extra persoon. Doet mee aan enige gezamenlijke activiteiten zoals b.v. gym.
- Partner: leerling zit de hele dag in reguliere klas. Wordt mede begeleid door een extra persoon in de klas. Doet mee aan alle gezamenlijke activiteiten, aangepast aan de mogelijkheden. Dit is volledig inclusief onderwijs.

Met dit framework kan een huidige onderwijssituatie vergeleken worden met de beschrijvingen. Leerlingen kunnen zo beschreven worden en er kan bepaald worden of er sprake is van inclusiviteit.

Franke (2008) heeft dan wel een invoeringsprogramma geschreven om inclusief onderwijs te realiseren. Maar zoals gezegd begint het met de visie.

Is inclusief onderwijs haalbaar in Nederland? Zijn er geen grenzen waardoor bepaalde leerlingen niet regulier onderwijs les kunnen krijgen?

‘Een school is geen therapeutische instelling en het verhogen van de leerbaarheid van het kind blijft het primaire doel van de extra inspanningen om een kind binnen het basisonderwijs te houden’ . (Wilmink, 1997: p. 68)

Soms zijn kinderen zo beperkt in mogelijkheden dat het een te grote belasting is voor de leerkracht en voor de leerlingen.

Sommige leraren geven zelf aan dat er grenzen zijn aan inclusief onderwijs. Als een leerling b.v. niet meer leerbaar is, heeft het ook geen zin om hem/haar op een reguliere school te houden. Dat zou ook niet eerlijk zijn t.o.v. de ouders. Het is overigens wel zo dat iets wat bij de ene leerkracht lukt, bij een andere juist niet hoeft te lukken. Een leerling moet geen storend gedrag vertonen. Het moet zich kunnen houden aan sociale regels, gewoontes en routines. Dat is voorwaarde in een klas.

Leraren vinden dat inclusief onderwijs niet kan zonder voldoende ondersteuning. Het kan gewoon niet door één leraar gedaan worden. Er komt heel veel bij kijken zoals b.v. observeren, begeleiden, plannen schrijven. Verder is de klasgrootte is van belang. Het moet dus ook praktisch haalbaar zijn.

Dijkstra e.a. (2008: p. 15) geven aan dat de leerkracht de sleutelfiguur is voor de implementatie van inclusief onderwijs. Een positieve houding zal afhankelijk zijn of inclusief onderwijs zal slagen. De houding t.a.v. leerlingen met een beperking, hun standpunt over verschillen in de klas en de bereidheid effectief met deze verschillen om te gaan is van groot belang voor het slagen van inclusief onderwijs. Een negatieve houding van een leerkracht leidt tot lage verwachtingen bij een leerling (Campell, p. 371, Dijkstra e.a., 2008) en zal inclusief onderwijs in de weg staan.

Inclusief onderwijs is een mooie visie die overeenkomt met de wet Gelijke Behandeling die in 2009 uitgebreid is voor het basis- en voortgezet onderwijs. Het is wel een onderwijsvorm die volgens sommige leraren, nog over grenzen van leraren heen gaat. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat leraren minder moeite hebben met de milde vormen van beperkingen

bij leerlingen maar een negatievere houding hebben bij de zwaardere gevallen zoals grotere cognitieve beperkingen en ernstigere gedragsproblemen omdat ze die te zwaar zijn voor het RO. De druk is te groot en de kennis te gering. Bij een grotere pedagogische kennis neemt de positieve houding toe. Bij inclusief onderwijs is er dan ook veel ondersteuning nodig voor leerkrachten. (Meijer, 2002; Avramidis, 2002; McKenzie, 2010; Dijkstra).

1.3 PASSEND ONDERWIJS IN HET BUITENLAND

Het is interessant om Nederland te vergelijken met de omringende landen wat betreft passend onderwijs. In 1994 heeft Nederland een internationale verklaring getekend waarbij ze heeft verklaard om kinderen met een beperking zoveel mogelijk in het RO op te vangen en in 2007 heeft Nederland een VN verklaring (Verdrag voor de Rechten van mensen met een beperking) ondertekend. Internationaal betekent dit dat andere landen door die ondertekening zich ook moeten inzetten voor passend onderwijs.

Onderstaand schema laat de percentages zien van indicatie en verwijzing naar speciaal onderwijs (Franke, 2008: 21):

	Percentage leerlingen in aparte voorzieningen (%)	Percentage leerlingen met speciale behoeften (%)
België (F)	4.0	4.0
België NL)	4.9	5.0
Denemarken	1.5	11.9
Duitsland	4.6	5.3
Finland	3.7	17.8
Frankrijk	2.6	30.1
Griekenland	<0.5	0.9
Groot-Brittanië	1.1	3.2
Ierland	1.2	4.2
Italië	<0.5	1.5
Luxemburg	1.0	2.6
Nederland	5.2	5.8
Noorwegen	0.5	5.6
Oostenrijk	1.6	3.2
Portugal	<0.5	5.8
Spanje	0.4	3.7
IJsland	0.9	15.0
Zweden	1.3	2.0
Zwitserland	6.0	6.0

Uit dit schema blijkt dat Nederland en Zwitserland de meeste leerlingen hebben met aparte voorzieningen. Opvallend is dat b.v. Denemarken 11.9% indiceert, maar 1,5% verwijst naar een aparte voorziening. Het zelfde geldt voor Finland waar 17,8% wordt geïndiceerd en maar 3,7% wordt verwezen.

In nogal wat landen komen kinderen met een indicatie terecht op een reguliere school.

De Universiteit Groningen (Dr. L. Batstra en Prof. Dr. S.J. Pijl) heeft in 2011 een onderzoek verricht naar de zorgplicht in het buitenland en heeft dit vergeleken met Nederland. Acht landen hebben aan dit onderzoek meegedaan: België (Vlaanderen), Duitsland, Ierland, Noorwegen, Oostenrijk, Schotland, Zweden en Zwitserland. Zoals ook al bleek uit het bovenstaand schema hebben al deze landen scholen wel SO. Ierland, Noorwegen, Schotland en Zweden lijken echter verder te zijn met inclusief onderwijs

dan de andere landen. Zwitserland heeft het meest omvangrijke systeem van separaat onderwijs. Dit is ook te zien in bovenstaand schema.

Oostenrijk, Noorwegen, Zweden, Schotland en Ierland hebben in de wet vastgelegd dat ze streven naar inclusief onderwijs en dat in uitzonderlijke situaties er weigering van leerlingen voor het RO of verwijzing naar het SO plaatsvindt. In de landen om ons heen heeft het opnamebeleid van kinderen met een beperking op scholen overeenkomsten maar ook verschillen.

De schoolkeuze door ouders is in de landen heel verschillend. In België en Zweden mogen de ouders zelf kiezen voor RO of SO. Voor SO moet er wel een indicatie zijn. In Noorwegen, Schotland en Ierland kiezen in principe de ouders maar de keuze voor RO of SO is alleen aan de orde als de leerling voldoet aan de vastgestelde criteria.

In Oostenrijk, Ierland en Schotland ligt de beslissing voor de schoolkeuze op lokaal of nationaal niveau. Als ouders het er niet mee eens zijn, kunnen ze in beroep gaan.

In Zwitserland hebben ouders geen zeggenschap. Ze kunnen wel een plaatsingsverzoek indienen maar er zijn vrijwel geen mogelijkheden voor beroep.

In de meeste landen mogen ouders dus zelf kiezen voor een school. Voor SO moet er meestal wel een indicatie aanwezig zijn.

De keuze voor SO is in sommige landen ook afhankelijk van de woonplaats zoals b.v. in Zweden. Woont een kind in de stad of dicht bij de stad, dan is SO meer voor handen. Maar wanneer een kind op het platteland woont, moet het vaak veel te ver reizen om naar een speciaal onderwijsschool te gaan. Dan is er geen keuze dan alleen maar RO.

Leraren vinden het nodig om extra ondersteuning te krijgen en extra scholing als er meer zorgleerlingen in de klas komen. Extra ondersteuning en opleiding van leerkrachten zou dus een voorwaarde van de invoering van de zorgplicht kunnen zijn. In het onderzoek van de Universiteit Groningen wordt deze link in alle onderzoekslanden niet gelegd. Sommige landen (Noorwegen en Schotland) lijken wel een regeling te hebben die lijkt op een zorgplicht, maar waarbij men er van uit gaat dat de ondersteuning en opleiding voor leerkrachten genoeg is en dat deze dus niet bijgeschoold hoeven te worden. Dit terwijl er vaak gezegd wordt dat de reguliere opleiding voor leraren niet genoeg aandacht besteed aan onderwijs aan leerlingen met beperkingen.

Groot Brittannië heeft een percentage van 1,1% voor SO. Groot Brittannië heeft al jaren terug vastgelegd dat men streeft naar IO. In 2001 stond in de New Code of Practice: 'Het reguliere onderwijs zal voorzien in de specifieke onderwijsbehoeften van de overgrote meerderheid van de leerlingen. Sommige leerlingen hebben aanvullende hulp nodig van instellingen buiten school. Een heel klein deel van de leerlingen hebben mogelijk dusdanig ernstige en complexe behoeften dat speciale voorzieningen nodig zijn' (artikel 1:2). De laatste jaren heeft de regering van Engeland dit artikel uitgebreid naar alle leerlingen die op enig moment barrières ontmoeten bij het leren en participeren (removing barriers to participation and learning) (Hayward, 2006; CSIE, 2002; Ainscow, Booth & Dyson, 2006; Schuman 2007).

De Scandinavische landen zijn ook verder dan Nederland. In Denemarken b.v. heeft de volksvertegenwoordiging al in 1969 bepaald dat het onderwijs zo ingericht moet worden dat leerlingen met een handicap vanzelfsprekend gebruik konden maken van het RO (Schuman, 2007). In 1990 stelde het ministerie van onderwijs vast dat 0,5% van de leerlingen SO volgde. In bovenstaand schema is dit 1,5%.

Toch is het proces van inclusief onderwijs een traag proces. Het feit blijft dat er heel snel gedacht wordt vanuit het medische model. Onderzoek in het buitenland suggereert dat de ontwikkeling naar inclusief onderwijs gevaar kan lopen door actuele politieke, sociale en economische ontwikkelingen. Overheden proberen politieke en economische ambities zoals de ontwikkeling van mondige en zelfredzame burgers, privatisering en deregulering en economisch succes te vertalen naar onderwijskundige doelstellingen (Halsey, Lauder, Brown

& Stuart Wells, 1997; Wolf, 2002; Schuman, 2007). De nadruk komt hierdoor te liggen op individuele ontplooiing, competitie tussen scholen, bedrijfsmatige efficiëntie en schaalvergroting (Evans, 1996; Gunter, 2001; Wolf, 2002; Carr, 2003; Schuman, 2007). Zo'n klimaat is slecht voor de integratie van leerlingen met een beperking. Zij kunnen het imago van de school negatief beïnvloeden. Het risico is aanwezig dat daardoor weer verwezen gaat worden naar SO.

In de Verenigde Staten gaan bijna alle kinderen naar een reguliere school. Daar is dan ook veel meer zorg binnen de school aanwezig. Je hebt daar in elke klas b.v. een co-teacher, een assistent van de leerkracht. Die rol is echter niet het zelfde zoals de klassen-assistent bij ons in Nederland. In een klas merk je bijna niet wie de leerkracht is en wie de assistent. Ook in de Verenigde Staten is SO. Als een reguliere school daar naartoe verwijst, draagt die school de kosten van de plek (zo'n dertigduizend dollar per jaar). De scholen zijn zo extra geprikkeld om kinderen zo veel mogelijk binnen het RO op te vangen.

Elk land heeft het zo op zijn eigen manier geregeld. Eigenlijk is ieder land het er wel over eens dat kinderen met een beperking zo veel mogelijk opgevangen moeten worden in het RO. Zij hebben daar zelfs ook verdragen voor ondertekend. Maar in de praktijk blijft het zo dat SO nodig zal zijn voor de leerlingen met grote beperkingen. Om deze kinderen in het RO op te vangen, zal er veel extra ondersteuning en scholing nodig zijn.

Op onderstaande deelvragen heb ik de volgende antwoorden gekregen.

- Wat zegt passend onderwijs over kinderen met DS?
- Hoe regelen de landen om ons heen onderwijs aan kinderen met DS en wat kunnen wij daar van leren?

De wet Passend Onderwijs moet garanderen dat kinderen met DS naar hun mogelijkheden kunnen functioneren in het RO. De minister zegt: het gaat niet om wat het kind niet kan, maar om wat het kind wel kan. Dat lijkt te gaan om inclusief onderwijs, maar als je de uitgangspunten van inclusief onderwijs en de wet naast elkaar legt, blijkt het om integratie te gaan. Of de wet van invloed zal zijn op de plaatsing van kinderen met DS zal afhankelijk zijn van een aantal voorwaarden: geld, niet te grote klassen en deskundigheid van leerkrachten. De instelling van leerkrachten is ook belangrijk.

In veel landen om ons heen heeft men in de wet vastgelegd dat er een streven is naar inclusief onderwijs. Er is wel SO, maar in veel mindere mate. Veel landen zetten zich meer in om inclusief onderwijs te realiseren. Daar kunnen ook redenen voor zijn zoals de bereikbaarheid van speciaal onderwijs scholen, maar daaruit blijkt ook dat reguliere scholen het toch voorelkaar krijgen om kinderen met b.v. DS op een reguliere school les krijgen. Nederland kan hiervan leren dat er betere omstandigheden zijn die meewerken voor les krijgen in het RO b.v. extra handen in de klas. In sommige landen is het ook vanzelfsprekend dat iedereen naar dezelfde school gaat. Terwijl bij ons al snel wordt gezegd dat een kind met een indicatie thuis hoort op een speciale school.

HOOFDSTUK 2: ONTWIKKELINGEN VAN KINDEREN MET DOWNSYNDROOM

2.1 WAT IS DOWNSYNDROOM

2.1.1 OORZAAK

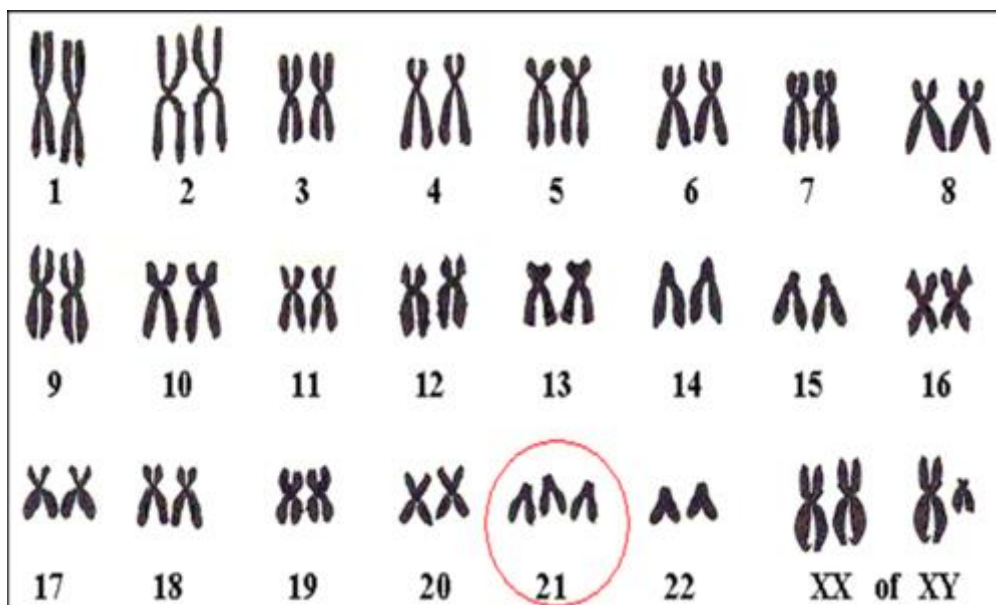
Ieder mens heeft in zijn cellen chromosomen. Deze chromosomen bevatten de erfelijke eigenschappen van een persoon. Normaal heeft iemand 46 chromosomen in elke cel. En van ieder chromosoom hebben we twee exemplaren. Dus 23 paar chromosomen in elke cel. Downsyndroom (DS) wordt veroorzaakt door een extra chromosoom. Iemand met het DS heeft niet 46 maar 47 chromosomen. Eén extra dus en wel chromosoom nr. 21. Dit wordt ook wel Trisomie 21 genoemd.

Bij ieder mens is het genetisch (erfelijk) materiaal uniek. Het effect van een extra chromosoom heeft effect op de ontwikkeling. Maar de ontwikkeling van een kind met DS is niet alleen het genetisch materiaal maar zal ook worden beïnvloed door de omgeving. (Graaf, 2010)

Het extra chromosoom wordt bij 96 van de 100 veroorzaakt door een fout in de celdeling, vlak voor of na de bevruchting. Meestal gebeurt dit bij de vorming van de geslachtscel, vaak de eicel van de moeder. Er zijn dan twee chromosomen 21 in de kern gekomen doordat die niet losgeraakt zijn. Na de bevruchting zijn er dan drie chromosomen 21 in de cel. Een enkele keer bij de celdeling bij vorming van de zaadcel van de vader.

Ongeveer bij 4 op de 100 is DS veroorzaakt door een bijzondere afwijking aan de chromosomen. Een kwart daarvan is erfelijk.

Hieruit kan je concluderen dat ongeveer 1 op de 100 mensen DS heeft door een erfelijke oorzaak.

(Bron: <http://plazilla.com/syndroom-van-down-downsyndroom>)

Ongeveer 14 tot 16 op de 10000 kinderen worden geboren met DS (zie tabel 1). Naarmate de moeder ouder is, is de kans op een kind met DS groter. In Nederland worden per jaar ongeveer 180.000 kinderen geboren waarvan er ongeveer 300 met DS.

Tabel 1: Geboorteprevalentie van het Downsyndroom (Bron: *Mohangoo & Buitendijk, 2009*; geëxtrapoleerde gegevens van de PRN)

Jaartal	Aantal per 10.000 levend- en doodgeborenen >16 weken	Absolute aantallen
1997	14,6	241
1998	13,5	240
1999	13,3	227
2000	15,2	276
2001	13,8	246
2002	15,5	268
2003	14,0	245
2004	14,5	247
2005	16,2	274
2006	15,0	246
2007	14,9	242

2.1.2 KENMERKEN

Mensen met DS zijn vaak te herkennen aan een aantal kenmerken zoals:

- kinderen met DS zijn over het algemeen 'slapper' dan andere baby's.
- de lichamelijke ontwikkeling verloopt trager.
- smalle, amandelvormig en scheefstaande ogen,
- een smalle neusbrug waardoor de neus omhoog wipt.
- de tong is over het algemeen groot en hangt daardoor vaak uit de mond.
- meestal is er een dwarse doorlopende lijn in de handpalm.
- de handen worden later vaak kort en breed en ook kan het kind achterblijven in de groei.
- er kan extra veel ruimte zijn tussen de grote teen en de teen daarnaast.

(<http://www.fysiotherapie-enschede.nl/content/ziektenbeelden3upo/Syndroom%20van%20down.htm>)

(Bron: www.bimsem.be/leerlingenWerk/websites%20humane%202011/Syndroom%20van%20Down/Index.html)

(Bron: http://nl.wikipedia.org/wiki/Syndroom_van_Down)

Door deze uiterlijke kenmerken is na de geboorte vrijwel direct te zien dat de baby het DS heeft. Maar tegenwoordig kan ook al vrij vroeg voor de geboorte gezien worden of het kind DS heeft b.v. bij echografie en vruchtwaterpunctie.

Kinderen met DS hebben een grotere kans op medische problemen:
(http://nl.wikipedia.org/wiki/Syndroom_van_Down)

- Een deel van de kinderen met DS overlijdt tijdens de zwangerschap.
- Ongeveer de helft van de kinderen met DS wordt geboren met een hartafwijking. Bij een helft van deze kinderen is een operatie nodig. Bij de andere helft is de afwijking niet zo ernstig en verdwijnt deze na verloop van tijd.
- Kinderen met DS hebben soms meer kans op een maag-darmafwijking waar een operatie voor nodig is.
- Kinderen met DS hebben meer kans op problemen met de luchtwegen, het gehoor, de ogen, de spraak en afweer tegen infecties.
- Mensen met DS krijgen vaker op jongere leeftijd dan gemiddeld de ziekte van Alzheimer.
- Bepaalde ziektes komen meer voor zoals epilepsie, coeliakie en stoornissen zoals autisme.
- Mensen met DS hebben een kortere levensverwachting. De huidige levensverwachting is 59 jaar.

Deze afwijkingen en ziektes verschillen per kind. Sommigen hebben meerdere medische problemen en sommigen helemaal niet.

Als een kind onderwijs gaat volgen zijn een aantal van die medische problemen zoals gehoor- en visusproblemen belemmerend. Daarom is het belangrijk dat er goede controle is. Bij ongeveer 80% van de kinderen met DS is er een licht tot middelmatig gehoor. Geleidingsgehoorverlies door verstopte nauwe gehoorgangen en door middenoorproblematiek komen veel voor. (De Graaf, 1995; Rogers & Coleman, 1992; Dahle & Baldwin, 1992; Veraart, Mul & Bierman, 1998; Vernail, 2004; Shott, 2006; Graaf, 2010) Kinderen met DS hebben meer moeite om in een omgeving met geroezemoes b.v. een opdracht te horen.

Op school b.v. door geroezemoes in de klas, kunnen die gehoorproblemen vaak belemmeren en daardoor moet een kind het vaak hebben van visuele ondersteuning. Maar

dit is bij kinderen met DS ook een probleem. Want de meeste kinderen met DS hebben één of meer afwijkingen aan de ogen. Wong & Ho (1997) vonden een percentage van 70% bij kinderen met DS vanaf drie jaar. Een veel voorkomende oorzaak is refractieafwijkingen. Vaak is een bril een oplossing. Andere afwijkingen zijn b.v. scheelzien, lui oog, nystagmus, blepharitis (ontstoken ooglidrand), cataract, verstopte traanbuis, keratoconus (aandoening aan het hoornvlies) en glaucoom. Een vrij recente ontdekking is dat bij kinderen met DS de ontwikkeling van het detail zien, achterblijft (John e.a., 2004; Graaf, 2010). Het accommodatievermogen is ook niet optimaal. (Woodhouse, 2000; Gregg, 2001; Graaf, 2010).

Naast al deze kenmerken kan toch worden gesteld dat de belangrijkste typering van kinderen met DS is dat zij veel meer met andere kinderen gemeen hebben dan dat zij ervan verschillen. Dat geldt voor hun mogelijkheden en vaardigheden als ook voor hun wensen en verwachtingen m.b.t. het leven. (Graaf, 2010)

Er bestaan stereotiepe opvattingen over kinderen met DS nl. dat ze vriendelijk, sociaal, gezellig, aanhankelijk en clownesk zijn. Maar ook koppig en dwars. Uit onderzoek (Gibbs & Thorpe, 1883; De Graaf, 2010) blijkt dit ook. Bij onderzoek was opvallend dat als zij het DS niet hadden herkend, zij de gedragingen ook minder zagen. De onderzoekers concludeerden hieruit dat kinderen zich in de loop van de tijd er naar gaan gedragen omdat de omgeving het gedrag verwacht en bevestigt (Graaf, 2010).

2.2 ONTWIKKELING

Kinderen met DS hebben een verstandelijke beperking. Dit kan mild tot matig, soms ernstig zijn. De lichamelijke en verstandelijke ontwikkeling is langzamer dan leeftijdsgenootjes.

Cognitief:

Kinderen met DS hebben een verstandelijke beperking. Dat er altijd sprake zou zijn van een ernstige verstandelijke beperking is een stereotype. Dit beeld is waarschijnlijk vroeger ontstaan. Er was toen veel minder tot geen begeleiding voor kinderen met DS.

Kinderen met DS in de leeftijd van 6 maanden tot 3 jaar hebben een vertraagde cognitieve ontwikkeling (Pueschel, Gallagher, Zartler, & Pezzullo, 2006; Schakel & Wijnen, 2012). De toename van cognitieve ontwikkeling verloopt dus langzamer dan bij kinderen zonder DS. Uit onderzoeken is bekend geworden dat er vaak geen sprake is van een ernstige verstandelijke beperking. Rynders, e.a. (1997) deed onderzoek waaruit bleek dat op iedere leeftijd het merendeel van de kinderen en volwassenen met DS worden gezien als 'matig verstandelijk belemmerd' (Graaf, 2010). Onderstaande tabel geeft de IQ-scores aan in de leeftijd van 6 tot 18 jaar (171 kinderen en volwassenen) gebaseerd op het onderzoek van Rynders e.a. (1997).

%	6 – 6,9 jaar	7 – 9,9 jaar	10 – 13,9 jaar	14 – 17,9	18+ jaar
Laag normaal	3	0	0	0	0
Zwakbegaafd	3	4	8	4	0
Licht verstandelijke belemmering	30	30	7	7	28
Matige verstandelijke belemmering	52	52	72	78	39
Ernstige verst belemmering	12	14	14	11	33

Voorheen werd gedacht dat kinderen met DS in hun puberteit stopte met ontwikkelen. Ze hadden als het ware een plafond bereikt. In onderzoek in o.a. Australië (Crombie e.a., 1991)

is bewezen dat dit niet juist is. Opvallend is dat kinderen met DS langer door ontwikkelen dan 'gewone' kinderen (Carr, 1995; Cunningham, 1993; Hodapp, 1997; Graaf, 2010). Omdat kinderen met DS tegenwoordig meer begeleiding krijgen, neemt de ontwikkeling toe. Het beeld voor de recente generatie zal daarom naar boven moeten worden aangepast (Rynders, 1997; De Graaf, 2010). Tegenwoordig is men bezig met Early Intervention. Dat is in een vroeg stadium beginnen met stimuleren van de ontwikkeling. Maar ook de verbeterde gezondheidszorg, betere onderwijsmogelijkheden en een positieve houding van de samenleving helpt bij de ontwikkeling van kinderen met DS.

Fidler (2005) concludeert uit onderzoek dat kinderen met DS een verschil in ontwikkeling hebben. Er is een relatief goede ontwikkeling van bepaalde aspecten zoals van visuele informatieverwerking, receptieve taal en non-verbaal sociaal functioneren. Er is een relatief zwakkere ontwikkeling op het gebied van de grove motoriek en expressieve taalvaardigheden. Ook anderen (Buckley, 1992; Rondal, 1996) stellen dat de ontwikkeling van de expressieve taal bij kinderen met DS over het algemeen sterk achterblijft in verhouding met hun taalbegrip en algemene cognitieve ontwikkeling. Je kunt dan denken aan moeite hebben met zinsbouw, grammatica en articulatie. De woordenschat is juist goed. Meisjes doen het over het algemeen beter dan jongens. Jongens met DS hebben gemiddeld meer problemen in de spraak-/taalontwikkeling dan meisjes met DS. Uit onderzoek (Laws & Bishop, 2003) blijkt dat kinderen met DS het taalniveau hebben van jongere kinderen met een normale intelligentie met een specifieke taalstoornis. Dykes, Hodapp & Evans (1994) concludeerden uit onderzoek dat over het algemeen de communicatieve vaardigheden achterlopen bij zelfredzaamheidsvaardigheden en bij sociale vaardigheden. De expressieve taal blijft veelal achter bij de receptieve taal. Toch zijn er ook uitzonderingen want bij sommige kinderen waren de expressieve taal en de receptieve taal relatief goed ontwikkeld. Couzens, Cuskelly & Jobling (2004) gaven een verschil aan. Zij vonden juist verschillende scores. Je kan zeggen dat het merendeel van de kinderen met DS een specifieke spraak-taalbelemmering heeft. Dit leidt (ook in combinatie met de uiterlijke kenmerken) vaak tot onderschatting van taalbegrip en cognitieve ontwikkeling (Graaf, 2010).

Op het gebied van rekenen kunnen we stellen dat kinderen met DS over het algemeen zwakke tot zeer zwakke rekenaars zijn. (Graaf, 2010) Leren rekenen blijkt voor de meeste kinderen met DS moeilijker te zijn dan leren lezen. (Buckley, 1992, Graaf, 1996). Volgens Wisniewski e.a. (1988, Graaf 1996) is er bij veel kinderen met DS waarschijnlijk sprake van dyscalculie. Zij veronderstellen dat dit een indirect gevolg zou kunnen zijn van het niet goed functioneren van het auditieve korte termijn geheugen. Daarom is het bij het rekenen belangrijk om het rekenen zichtbaar te maken b.v. dobbelsteenpatronen of getalstroken. (Bird en Buckley, 1994, Graaf 1996) Veel kinderen met DS kunnen die rekenvaardigheden leren die ze nodig hebben in het dagelijks leven, mits er op jonge leeftijd begonnen wordt met het aanleren met rekenvaardigheden. Zelfs na extra aandacht voor rekenen bij Early Intervention zag Pieterse en Center (1984) dat kinderen met DS de zwakste rekenaars waren van hun klas. Bij onderzoek van De Graaf (2001) beheersten kinderen met DS in groep drie, vier rekenvoorbereidende vaardigheden zoals tellen tot tien of twintig en cijfers benoemen. Kinderen met DS in groep zes tot acht beheersten allen enige rekenvaardigheden variërend van plussommen tot tien uit het hoofd tot alle plus- en minsommen tot twintig uit het hoofd en sommen tot honderd op het rekenrek. (Graaf, 2010) In een tabel rekenvaardigheid onder kinderen met DS van 11-12 jaar (Graaf, 2010: p. 211) is er verschil in rekenvaardigheid in RO en SO te vinden. De grootste verschillen zijn te vinden bij de volgende onderwerpen:

- de cijfers tot en met honderd lezen
- plus- en minsommen tot tien, tussen tien en twintig en tot twintig en van twintig tot honderd zonder hulpmateriaal.

Tafels, enkele keer- en deelsommen en klokkijken op vijf minuten nauwkeurig worden in het SO niet beheerst terwijl dit in het RO in enkele gevallen wel beheerst wordt.

Het meedoen aan de zaakvakken vormt vaak een probleem bij kinderen met DS.

In de middenbouw krijgt een kind te maken met deze zaakvakken. Dit vormt nog wel eens een reden voor verwijzing naar het SO omdat zaakvakken lastig zouden zijn. Door de abstractere onderwerpen van geschiedenis en aardrijkskunde is het moeilijker voor kinderen met DS om mee te draaien bij deze vakken. Ze worden vaak klassikaal aangeboden en de gesprekken hierover zouden veelal aan hen voorbij gaan. Toch wordt gesteld dat het wel mogelijk is. Door deelonderwerpen te selecteren en daar apart les in te geven, is het voor deze kinderen beter te volgen. De betrokkenheid kan vergroot worden door er thuis of in een één-op-één gesprek al mee aan de slag te gaan. Het meedoen met de zaakvakken is een stuk algemene ontwikkeling die ook voor kinderen met DS belangrijk is. Sommige kinderen zijn door hun interesse juist gemotiveerd om mee te doen met de zaakvakken. Bovendien is het een oefening voor lezen en woordenschat.

Een ander aspect is dat het zo veel mogelijk meedoen aan het reguliere programma de sociale integratie ten goede komt. (Graaf, 2010)

Een oplossing voor het mee kunnen doen aan de zaakvakken zou zijn dat er aanpassingen van toetsen plaatsvindt. Dat kan in de vorm van minder stof of het thuis voorbereiden van de vragen. En er kan uit de thema's die worden behandeld stof geselecteerd worden die wordt aangeboden op een minder abstract niveau. Er zijn mogelijkheden ontwikkeld om dit te realiseren b.v. m.b.v. de 'kijkdoos serie'. (Graaf, 2010)

Opvoeding:

Zoals al eerder vermeld ligt de ontwikkeling van een kind met DS al vast in het genetisch materiaal, maar zal ook beïnvloed worden door de omgeving waarin het kind opgroeit en de begeleiding die het krijgt. Belangrijk is de opvoeding van de ouders.

Opvoeden kan je in tweeën verdelen nl. intentioneel en functioneel opvoeden. Bij intentioneel opvoeden is er sprake van reflectie van ouders op hun opvoeding. Functioneel opvoeden is de dagelijkse omgang met het kind. De intentionele opvoeding wordt beïnvloed door b.v. idealen en ideeën over opvoeding. Wat ouders hiervan vinden komt tot uiting in de praktijk, de functionele opvoeding. Ook leerkrachten hebben een deel in de functionele opvoeding. Zij hebben immers dagelijks omgang met de leerlingen.

Bij de opvoeding speelt de hechting van kind en ouder een grote rol. Een positieve manier van opvoeden leidt tot een betere ouder-kind relatie en dus tot een betere hechting. En een veilige en positieve hechting is weer van invloed op het opvoedingsgedrag van ouders (Ainsworth, 1989; Schakel & Wijnen, 2012).

Het opvoeden van een kind met DS is voor veel ouders stressvol. Vooral vlak na de geboorte of wanneer er moeilijke situaties ontstaan steekt deze stress de kop op. Een hogere mate van stress bij ouders kan een opvoedingsgedrag laten zien wat van invloed kan zijn op de ontwikkeling van een kind met DS (Hastings, 2002; Schakel & Wijnen, 2012). Ouders van kinderen met ontwikkelingsstoornissen ervaren echter meer stress bij het opvoeden dan ouders van kinderen met DS (Woolfson & Grant, 2005; Schakel & Wijnen, 2012).

Eén ding is erg belangrijk bij de opvoeding en een positieve ontwikkeling van het kind nl. warmte (Schakel & Wijnen, 2012).

Sociaal:

De ontwikkeling op sociaal emotioneel gebied is bij de meeste kinderen met DS sterk. Ze zijn meestal hartelijk, sensitief, sociaal bewust (Cunningham, 1991; Buckley, 1992; Graaf, 2010). Als je kinderen met DS vergelijkt met kinderen met een andere verstandelijke beperking zijn kinderen met DS over het algemeen sociaal vaardiger. Dit komt omdat de sociale leeftijd vaak hoger ligt dan de verstandelijke leeftijd (Cullen e.a., 1981; Graaf, 2010).

Gedragsproblemen:

Er is verschil van uitkomst bij onderzoek naar gedragsproblemen bij kinderen met DS. Bij onderzoek van Dykens en Kasari (1998) en Dykens e.a. (2002) was er minder sprake van gedragsproblemen. Kinderen met DS werden hier vergeleken met kinderen met het Prader-Willi syndroom (kinderen met een o.a een vertraagde verstandelijke ontwikkeling). Coe e.a. (1999) vond tijdens onderzoek juist wel meer gedragsproblemen bij kinderen met DS. Bij dit onderzoek werden kinderen met DS vergeleken met kinderen zonder verstandelijke belemmering met gelijke leeftijd, geslacht en sociale status. De gedragsproblemen zijn voornamelijk aandachttekort, ongehoorzaamheid en zich onttrekken aan sociale interacties. Op school hebben kinderen met DS volgens leerkrachten, een wat minder positieve werkhouding, zijn iets sneller afgeleid en doen minder vaak wat er van hen gevraagd wordt. Wishart (1988; 1993; 1994; 1996; 1998) en Wishart & Duffy (1990) zien tijdens onderzoek dat kinderen met DS vermijdingsstrategieën hebben. Ze weigeren om mee te werken, maar maken vaak misbruik van de sociale vaardigheden b.v. een gek gezicht trekken of een act opvoeren.

Motorisch:

De motorische ontwikkeling van kinderen met DS heeft een achterstand. B.v. bij kinderen van 12 maanden hebben kinderen met DS een beperkte motoriek in vergelijking met kinderen zonder DS. De motorische ontwikkeling bij kinderen met DS neemt minder snel toe bij het ouder worden dan kinderen zonder DS (Fidler e.a., 2008; Schakel & Wijnen, 2012). De fijne motoriek is over het algemeen beter ontwikkeld dan de grove motoriek (Fidler e.a., 2006; Schakel & Wijnen, 2012). Het behalen van motorische mijlpalen gaat minder snel en verloopt ook niet in de zelfde volgorde als bij kinderen zonder DS. Hier kunnen een aantal redenen voor zijn zoals hypermobiliteit, evenwichtsproblemen, verkeerde en vertraagde houdingscontrole (Schakel & Wijnen, 2012).

Lange tijd is er gedacht dat de cognitieve ontwikkeling gelinkt was aan de motorische ontwikkeling. Uit onderzoek is echter gebleken dat dit niet zo is. (Lauteslager, 1995; Schakel & Wijnen, 2012).

Op onderstaande deelvraag heb ik de volgende antwoorden gekregen:

- Wat zijn de verschillen in anatomie/pathologie en ontwikkeling van kinderen met DS en 'gewone' kinderen?

De verschillen in lichamelijke kenmerken en ziektes die kinderen met DS hebben zijn beschreven in paragraaf 2.1. Daaruit blijkt dat er veel verschillen zijn met 'gewone' kinderen. Deze verschillen kunnen ook problemen opleveren op school zoals het gehoor en het zien. De verdere ontwikkeling verloopt ook anders dan bij 'gewone' kinderen. Op cognitief gebied hebben kinderen met DS vaak een spraaktaalbelemmering. Het zijn zwakke rekenaars en abstractere onderwerpen zoals bij zaakvakken aan de orde komen, zijn lastig voor hen te volgen.

Op sociaal gebied is hun ontwikkeling groot. De sociale leeftijd is vaak hoger dan de verstandelijke leeftijd. Ze zijn vaak hartelijk en sociaal bewust.

Kinderen met DS hebben vaak een motorische achterstand en hebben last van gedragsstoornissen zoals ongehoorzaamheid en aandachttekort.

Heel belangrijk voor de ontwikkeling is opvoeding waarbij warmte voor deze kinderen een grote rol speelt.

HOOFDSTUK 3: SCHOOLKEUZE VOOR KINDEREN MET DOWNSYNDROOM

3.1 REGULIER OF SPECIAAL ONDERWIJS

Vanaf vijf jaar zijn kinderen leerplichtig. Veel ouders staan voor een moeilijke keuze welke school de beste is voor hun kind. Ouders kiezen steeds vaker voor het RO omdat zij het belangrijk vinden dat hun kind bekend is in de buurt waar het woont, en omdat zij de indruk hebben dat dit beter is voor de sociale, en in een aantal gevallen ook de cognitieve, ontwikkeling van hun kind (Graaf, 1996; Poulisse 2002).

3.1.1 REGULIER ONDERWIJS

'Ik heb nooit spijt gehad van de gewone school. Het omgaan met de 'gewone' kinderen heeft toch een bijdrage geleverd aan zijn ontwikkeling. En, dat moet ik de school nageven, ze hebben hem wel structuur geleerd: op je stoeltje blijven zitten, je broodtrommel onder je stoel zetten, netjes met je armen over elkaar wachten. Dat konden die andere kinderen op de ZML nog niet' (vader van L.)

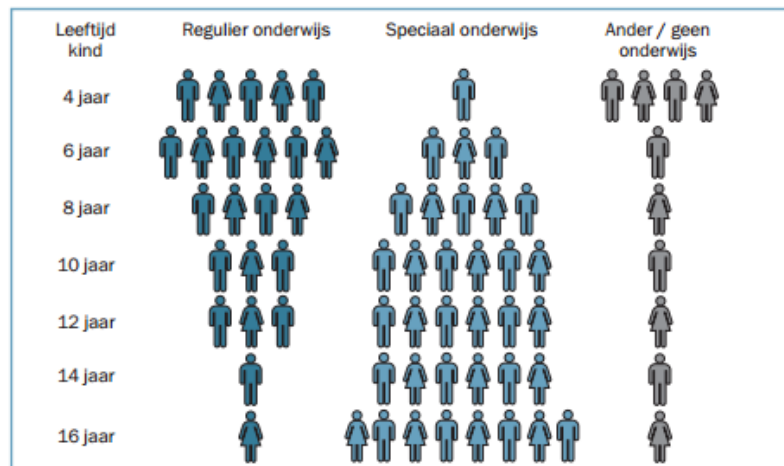
De Stichting Down Syndroom is opgericht om ouders van allerlei informatie te voorzien als het gaat om het kind met DS. Zo geeft zij door wat wetenschappelijke onderzoeken hebben uitgewezen over b.v. onderwijs. De Stichting adviseert ouders te kiezen voor RO. Ongeveer 50 – 60% start dan ook in het RO.

De Stichting Down Syndroom heeft motieven om kinderen te laten starten in het RO. Zo is de keuze van ouders voor een reguliere school voor hun kinderen met DS vaak een keuze vanuit motieven (Graaf, 1996, 1998, 2001; Scheepstra, 1998; Pijl & Scheepstra, 1998; VGN, 1996; Poulisse, 2002; Graaf, 2010).

Deze motieven zijn:

- Sociale motieven: blijven in de eigen woonomgeving, vriendjes in de buurt, goede gedragsvoorbeelden.
- Cognitieve motieven: opgroeien in een meer stimulerende en meer taalrijke omgeving, kinderen kunnen zich optrekken aan andere kinderen, hoger verwachtingspatroon en hogere eisen o.a. op het gebied van schoolse vaardigheden.
- Sociaal-ethische motieven: geen discriminatie of buitensluiten, kinderen leren om gaan met kinderen met een belemmering.

De verhouding van hoeveel kinderen met DS RO en hoeveel kinderen met DS SO volgen.

Bron: brochure TNO over Downsyndroom, 2013, p. 8.

Zoals uit de figuur blijkt volgen de meeste kinderen met DS RO in de kleuterklas. Naarmate ze ouder worden, wordt het aantal kinderen met DS wat in het RO blijft, kleiner. De overgang van groep 2 naar groep 3 is erg moeilijk. In groep 3 begint het echte leren en dat is tegelijk het grootste struikelblok (Pijl & Scheepstra, 1998; Down + Update nr. 46). In 3.1.3 ga ik verder in op het vastlopen in het RO.

Uit onderzoek is gebleken dat kinderen met DS meer leren in het RO dan in het SO (De Graaf, 2010). Van de leerlingen die overwegend RO hebben gehad is aan het einde van de basisschoolperiode 87% minstens in staat om korte verhalen te lezen. 55% kan een boek of langere verhalen lezen. Voor kinderen uit het SO is dit resp. 39% en 11%. Ook op het gebied van rekenen scoren kinderen in het RO hoger. Dit komt omdat in het RO veel meer tijd besteed wordt aan rekenen. Als ouders veel tijd besteden aan rekenen heeft dit ook effect op het rekenen van kinderen met DS. (Graaf, 2007)

In Engeland is hier al eerder onderzoek naar gedaan. Buckly (2000, 2002) stelde vast dat kinderen met DS in het RO een grote ontwikkeling hadden in schoolse vaardigheden en spraak-taalontwikkeling. Omdat er in het RO meer nadruk ligt op de schoolse vaardigheden zou zelfredzaamheid minder ontwikkeld zijn en juist beter ontwikkeld zijn in het SO. Toch toonde Buckly aan dat plaatsing in het RO niet ten koste gaat van zelfredzaamheid. Een ander Engels onderzoek (Turner, 2008) laat zien dat RO bij een kind met DS, onafhankelijk van de mate van cognitieve beperking, een positief effect heeft op de ontwikkeling van de schoolse vaardigheden. Dat een kind met DS schoolse vaardigheden aanleert is positief voor het deelnemen aan de samenleving. Zelfs alleen de naam kunnen schrijven of woordjes kunnen lezen vergroot de mogelijkheden in het dagelijks leven.

Worden kinderen met DS overgeplaatst vanuit het RO naar het SO dan ontwikkelen ze zich langzamer op het gebied van schoolse vaardigheden dan de kinderen met DS op het RO. Een verklaring voor de betere ontwikkeling is dat er op een reguliere school meer aandacht is voor schoolse vakken (Buckly, 2000, 2002).

In het RO hebben kinderen met DS meer contact met kinderen uit de buurt. Er is meer gelegenheid om thuis met deze kinderen te spelen. Dit is geen probleem omdat kinderen uit de reguliere klas de kinderen met DS gewoon accepteren. Bij het SO gaan kinderen verder weg naar school en is thuis met vriendjes spelen niet mogelijk. Zij hebben alleen vriendjes op school. Als kinderen met DS op een reguliere school zitten, hebben zij niet de kans om vriendschappen te sluiten met andere kinderen met DS. Dit is in het SO weer wel het geval. Buckly concludeert dat dit een voordeel is van het SO. Hij adviseert ouders van kinderen in het RO om contacten te leggen met 'gelijken'. Dit geldt ook voor kinderen met DS in het SO. Zij zouden contact moeten leggen met kinderen zonder belemmering.

Het effect van kinderen met DS op 'gewone' kinderen is positief. Uit een aantal onderzoeken is gebleken dat het invloed heeft op sociale aspecten van hun ontwikkeling zoals meer pro-sociaal gedrag, meer morele ontwikkeling en een meer accepterende houding t.a.v. mensen met belemmeringen en andere minderheden (De Graaf, 2010).

Naast al deze positieve effecten hebben reguliere scholen toch problemen met integratie van kinderen met DS. (Sommige scholen zijn wel positief) Volgens onderzoek heeft goede integratie te maken met leerkrachten die voldoende vertrouwen hebben in de leermogelijkheden van het kind, de directeur en het team die achter de integratie moeten staan, de school die over het algemeen open is voor zorgleerlingen en leerkrachten die rekening willen houden met verschillen tussen leerlingen. Er moet bovendien een goede communicatie zijn tussen leerkrachten, begeleider en ouders. Poulisse (2002) vat het als volgt samen: 'Scholen die er samen met de ouders echt voor gaan kunnen het redden met zeer bewerkelijke kinderen'.

In de praktijk betekent dit voor leerkrachten dat zij positief gestimuleerd moeten worden door directie en de visie van de school, maar ook extra ondersteuning moeten krijgen in de vorm van 'handen in de klas', extra tijd, overleg voor advies met ambulant begeleiders.

Heel belangrijk in dit alles is het welbevinden van het kind. Als dit in het geding komt kan het voortzetten van het RO ter discussie gesteld worden.

Er zijn allerlei verschillende soorten reguliere scholen. Veel ouders vragen zich af naar welke reguliere school hun kind met DS het beste kan gaan. Uit onderzoek blijkt dat de school-om-de-hoek de best aangewezen optie is. De nieuwe wet Passend Onderwijs moet dit ook gaan bewerkstelligen. Maar nu zitten veel kinderen met DS op neutraal bijzonder onderwijs (Jenaplan, Montessori, Dalton, Vrije, Freinet etc.). In 2005 hoorde 7,5% van de basisscholen bij het neutraal bijzonder onderwijs. De Stichting Down Syndroom heeft in 2005 een steekproef genomen en constateerde dat 22% van de kinderen met DS op het neutraal bijzonder onderwijs zat. Er lijkt dus voorkeur van ouders te zijn voor deze soort scholen en dat kan te maken hebben met de integratie op deze scholen. Maar er blijven toch heel veel scholen over die voornamelijk klassikaal werken en ook veel doen aan integratie o.a. kinderen met DS.

3.1.2 SPECIAAL ONDERWIJS

'We wilden hem eigenlijk tussen de kinderen van ons dorp. Ons dorp heeft maar één school. We hebben toen het vastliep nog wel gekeken op andere reguliere scholen in een ander dorp. Dat lukte niet en ik wilde niet gaan leuren met mijn kind. De ZML was een keuze uit noodzaak, anders hadden we het niet gedaan.'(vader V.)

'Ze heeft nu wel betere contacten. Kinderen luisteren meer naar haar. Ze hebben allemaal meer tijd nodig. Ze werd niet genegeerd op de basisschool. Kinderen waren gek met haar, maar ze praten snel en dat gaat haar pet te boven. Op de speciale school krijgt ze ook meer tijd om zelf iets te zeggen.'(vader D.)

Ouders maken de keuze of RO of SO. Heel veel ouders kiezen direct voor SO. Maar er zijn ook kinderen met DS die naar het SO gaan nadat ze zijn vastgelopen op een reguliere school.

Uit onderzoek van De Graaf (2005-2006) blijkt dat 30% van de ouders aangeeft dat de keuze voor het SO een negatieve keuze was bij gebrek aan de keus voor een reguliere school. De overige ouders maakten wel een bewuste keuze voor SO. Zij vonden dat hun kind niet paste op een reguliere school i.v.m. het te lage cognitieve niveau, medische problemen en/of concentratieproblemen. Daarbij kwamen ook nog sociale motieven zoals isolement op de reguliere school, geen uitzonderingspositie en gelijkwaardige vriendschappen op het SO. In het RO zijn vaak te grote klassen waardoor er te weinig aandacht is voor het speciale kind.

Ouders kiezen ook voor SO omdat integratie telkens ter discussie staat en dit veel stress kan geven. In het RO moeten ouders telkens voor hun kinderen opkomen en dat kan veel stress geven.

De ouders vinden dat er in het SO meer expertise is, het leerprogramma beter afgestemd is op de leerlingen met individuele leerbehoeften waardoor het kind niet op de tenen hoeft te lopen. En er is meer aandacht voor zelfredzaamheid en sociaal emotionele ontwikkeling.

De gedachte dat kinderen met DS beter af zouden zijn in het SO is gebaseerd op vier onjuiste gedachten, n.l.: (Down + Update bij nr. 46, 59)

- Kinderen met een ontwikkelingsachterstand doen het beter op speciale scholen. Dit is echter nooit aangetoond. Buckley (2000) concludeerde aan de hand van een Engels onderzoek juist dat kinderen in het RO betere resultaten lieten zien.
- Kinderen met leerproblemen zijn beter geschikt voor typisch lichamelijke activiteiten dan voor aanleren van schoolse vaardigheden in een langzaam tempo. I.v.m. vaak aanzienlijke motorische beperkingen zijn ze vaak helemaal niet geschikt voor typische lichamelijke activiteiten. Door problemen met spraak en communicatie zijn

deze kinderen veel meer gebaat bij het aanleren van communicatieve en sociale vaardigheden om niet in een isolement te raken. Ambachtelijke vaardigheden hebben weinig zin omdat de kansen op de arbeidsmarkt gering zijn.

- Kinderen met een lichte tot matige verstandelijke belemmering zijn gebaat bij onderwijs waarin het accent ligt op sociale redzaamheid i.p.v. op het aanleren van schoolse vaardigheden. Uit onderzoek blijkt dit niet zo te zijn. In het RO laten kinderen betere resultaten zien op het gebied van o.a. schoolse vaardigheden zoals Buckley (2000) concludeerde aan de hand van zijn onderzoek.
- Kinderen met DS 'doen' het beter wanneer zij onder 'gelijken' zijn. De enige onderbouwing hiervoor is het feit dat ze (zeer) moeilijk kunnen leren, delen. Maar dat is geen onderbouwing voor de constatering.

In 2009 werd door Downvision een thema-avond georganiseerd rondom het thema regulier of speciaal onderwijs. Een begeleidster van het SO zei daar het volgende:

'Het is heel belangrijk dat je kijkt naar wat bij je kind past. Maar ook waar jij je als ouder goed bij voelt. In het reguliere basisonderwijs moet je kind er tegen kunnen dat hij 'anders' is, dat hij vaak de laatste zal zijn. Maar het speciaal onderwijs is vaak verder weg van huis en moet je kind met de bus'.

Je vraagt je dan af; wat is beter?

Op die avond werd gesproken over hoe speciaal SO nu is. Een aantal dingen werd op een rijtje gezet:

- veel aandacht voor alle leerlingen;
- veiligheid van een kleine groep;
- uw kind is hier heel 'gewoon', kan mee met de anderen;
- de leerkrachten kiezen voor speciaal. Kijken vaak door een andere bril en zien de mogelijkheden van ieder kind;
- specialistische kennis op school aanwezig bijvoorbeeld logopedist, motorische RT/fysio, spelspecialist, orthopedagoog.

Een onderwerp dat erg belangrijk in het SO is, is communicatie (het leren lezen en praten). Vakken zoals praktisch rekenen en zelfredzaamheid komen ruimschoots aan bod. Het is een goede voorbereiding op de maatschappij. Er is veel ruimte voor spel.

Het mag dan wel SO heten, maar het is ook gewoon. Er is een gewoon weekrooster. Er wordt gewerkt vanuit thema's en er worden methodes gebruikt die op de basisschool worden gebruikt. Alleen wordt hier iets langer over gedaan. Er is naschoolse opvang nodig. Kortom het is gewoon onderwijs.

Het REC wil ondersteuning geven bij:

- Met het helpen van de keuze maken;
- Met het zoeken naar een geschikte basisschool;
- De betreffende school voorbereiden op de komst van uw kind.

Bron: (<http://www.downvision.nl/algemeneinformatie/regulierspeciaal.htm>)

Een kleinschalig onderzoek (Vervat, 2008) laat zien dat kinderen met DS gemiddeld hoger scoren op sociale redzaamheid wanneer zij een reguliere school bezoeken. Er zijn geen verschillen gevonden in de mate van competentiebeleving tussen kinderen met DS op het RO en het SO. Dat betekent dat kinderen zich fijn voelen op een speciale school.

3.2 VASTLOPEN IN HET REGULIER ONDERWIJS

Zoals reeds gemeld starten veel kinderen met DS in het RO. Maar ook veel leerlingen lopen na een aantal jaar vast. Dit vastlopen kan verschillende oorzaken hebben. Dit kan liggen aan de school, aan de leerkracht, de ouders of het kind zelf.

Kinderen met DS hebben kenmerken die soms problemen kunnen geven in het RO. Dit zijn kindkenmerken en omgevingsfactoren. Zij kunnen de reden zijn dat een kind met DS niet langer in het RO kan blijven en naar het SO moet.

Kindkenmerken:

- Gedragsproblemen
- Sociale aansluiting
- Welbevinden
- Omgang regels
- Leerbaar
- Zaakvakken
- Zindelijkheid

Omgevingskenmerken:

- Visie school en leerkrachten
- Begeleiders
- Grootte van de groep en zorgleerlingen
- Ouders

Kindkenmerken:

Gedragsproblemen

Onder gedragsproblemen kunnen verschillende dingen worden verstaan zoals: uitdagen, verzet en niet voldoen aan verzoeken, weglopen uit de school of van het plein, anderen storen, de clown uithangen, impulsief gedrag, agressie naar andere kinderen, treuzelen bij alledaagse vaardigheden. Nu kan je bij deze gedragsproblemen niet altijd zeggen dat ze alleen een reden zijn voor het niet lukken van integratie. Sommige leerkrachten vinden dat het gedrag hun taak verzwaard. Ze zijn natuurlijk lastig maar in principe zijn ze te hanteren al ben je er wel telkens mee bezig.

Gedragsproblemen zoals ADHD of autistiform gedrag kan in combinatie met DS ook een reden zijn voor een taakverzwaring van de leerkracht en uiteindelijk de reden zijn voor het vastlopen in het RO. Autistiform gedrag is niet alleen taakverzwarend voor de leerkracht maar kan ook een probleem vormen voor het kind. Het kind kan zich nl. gaan isoleren en het contact kwijt raken met de rest van de groep.

Een ander voorbeeld van de taakverzwaring voor de leerkracht door gedragsproblemen is veel agressief gedrag naar andere kinderen of heftig boos gedrag. Het tast het gevoel van veiligheid van de andere kinderen aan.

Het blijkt dat leerkrachten moeite kunnen hebben met gedragsproblemen van kinderen met DS en vinden dus dat dit tot een taakverzwaring leidt. Deze taakverzwaring kan uiteindelijk leiden tot vastlopen van de integratie.

Sommige ouders en begeleiders geven aan dat zij vinden dat leerkrachten niet goed kunnen omgaan met gedragsproblemen en dat daardoor de integratie niet goed lukt (De Graaf, 2006).

Sociale aansluiting

Hoewel er bij kinderen met DS gedragsproblemen kunnen zijn heeft hun gedrag ook een andere kant nl. prettig en sociaal gedrag. Zoals eerder gemeld zijn kinderen met DS heel sociaal en worden ze goed geaccepteerd in een reguliere klas. De kinderen van een klas stellen zich vaak heel vriendelijk en zorgzaam op richting hun klasgenoot met DS. Dit werkt weer positief voor de integratie.

Een achterblijvende spraak bij vooral jonge kinderen met DS kan een kind soms belemmeren om goed met een ander kind uit de klas om te gaan. Dit is dan een sociale belemmering waardoor kinderen met DS kunnen vastlopen in het RO.

Het cognitieve verschil tussen de kinderen uit de klas en het kind met DS kan een probleem worden voor integratie. Je ziet vaak het verschil met de andere kinderen steeds groter worden naarmate het kind ouder wordt waardoor er geen aansluiting meer is met de rest van de klas. Het kind valt als het ware buiten het reguliere programma en dat kan doorwerken bij sport en spel. De extra begeleiding die een kind met DS krijgt, wordt meestal niet gebruikt voor het verbeteren van de sociale aansluiting.

Welbevinden

Of een kind met DS in het RO kan blijven is vaak afhankelijk van het welbevinden van het kind. Een kind moet met plezier naar school gaan. Zowel de school, begeleiders en de ouders vinden dit voor een kind belangrijk. Als een kind met DS zich goed voelt op school, zal dit de integratie bevorderen. Is dit welbevinden minder dan kan dat een reden zijn dat een kind met DS vastloopt in het RO. Uit een aantal gedragingen kan afgeleid worden dat een kind zich niet fijn voelt op school, b.v.:

- Weinig contact met andere kinderen
- Niet het eigen werk willen doen, maar dat van de klas wat te moeilijk is
- Vaak huilen en boos zijn
- Weinig lachen en bijna nooit een blijde uitdrukking op het gezicht hebben
- Een gebogen en afgesloten lichaamshouding

Een verminderd welbevinden is over het algemeen niet de hoofdzaak om een kind met DS naar het SO te verwijzen. Er kan heel goed worden nagegaan waar dit verminderde welbevinden door komt. De omgeving kan hier een grote rol in spelen. Als dit zo is, kan daar verandering in worden gebracht.

Omgang regels

Als een kind met DS in een reguliere klas zit, moet het werken volgens de principes van de klas. Een kind zal b.v. zelfstandig moeten kunnen werken. Dit is echter voor redelijk wat kinderen met DS een moeilijk punt. Als een kind met DS veel begeleiding heeft, zal het een minder groot probleem zijn, maar als er minder tijd is voor begeleiding wordt dit wel een probleem in de klas en kan het de integratie in de weg staan. Natuurlijk moeten alle kinderen leren om zelfstandig te werken. Het hangt er dus wel van af of kinderen met DS goed geleerd is om zelfstandig te werken en of er op een goede manier mee omgegaan is. Is dit niet zo dan kan zelfstandig werken een probleem worden. Andere regels in de klas moeten net zoals de andere kinderen gevolgd worden b.v. bij jonge kinderen op je stoel blijven zitten. De ene leerkracht is hier iets losser in dan de ander. Want wat voor de één acceptabel is, hoeft voor de andere niet acceptabel te zijn.

Leerbaar

Op school wordt kinderen kennis bijgebracht; er wordt geleerd. Kinderen met DS moeten dus leerbaar zijn. Zijn ze dit onvoldoende dan kan een reguliere school ze niet geschikt vinden voor het RO. Als een school geen vooruitgang ziet dan kan de school er niet het nut van in zien om zo veel energie te steken in een leerling die daar niets van zal opsteken. Het vastlopen van de integratie is dan een oordeel van de school. Maar het hoeven niet altijd de onvoldoende leermogelijkheden te zijn die het vastlopen veroorzaken, maar meer de onvoldoende leermogelijkheden in de perceptie van de betreffende leerkrachten. Leerkrachten denken vaak dat ZML-onderwijs veel beter past bij de dingen waar kinderen met DS mee bezig zijn. Ze denken dat er wel dingen opgepikt worden, maar dat het te hoog gegrepen is. Toch zijn het die kleine dingen waaruit kan worden opgemaakt dat een kind met DS wel leerbaar is. Maar dan moet dit wel worden opgemerkt.

Door het idee dat het echte leren voor kinderen met DS lastig is, is de overgang van groep 2 naar groep 3 vaak een probleem. Daar lopen veel kinderen vast en worden doorverwezen naar het SO.

Zaakvakken

Als een kind met DS wel de schoolse vaardigheden heeft geleerd zoals lezen en schrijven, kan later een probleem ontstaan als de zaakvakken zich aandienen. Al zijn de zaakvakken niet het belangrijkste deel van het curriculum, toch moeten kinderen met DS ook bij de zaakvakken betrokken worden. Tijdens die lessen hoort het abstractieniveau van de gesprekken en dit levert sneller een probleem op voor kinderen met DS. Soms zie je dat kinderen met DS tijdens de zaakvakken iets anders moeten gaan doen. Maar het niet goed meekomen met de zaakvakken kan ook een reden zijn van het vastlopen van de integratie. In de praktijk is de overgang van groep 4 naar groep 5 een reden voor verwijzing van kinderen met DS naar het SO omdat in de bovenbouw de zaakvakken aan de orde komen.

Zindelijkheid

Kinderen met DS worden later zindelijk dan 'gewone' kinderen. Maar dit vormt wel een belasting voor de leerkracht. Soms helpen ouders, maar als het een veel voorkomend probleem is en zindelijkheidstraining helpt niet, kan dit een probleem worden voor de integratie.

Omgevingskenmerken:

Visie school en leerkrachten

De visie en houding van de school en leerkrachten voor integratie van kinderen met DS is erg belangrijk voor het slagen van de integratie. Sommige scholen hebben een duidelijke visie maar sommige scholen hebben die juist niet waardoor integratie kan misgaan. Zij hebben wel sympathie voor het idee van integratie maar door bepaalde ervaringen kunnen zij juist kritisch worden.

Bij scholen zonder een duidelijke visie kan de leerkracht wel eens de doorslag geven. De houding van een leerkracht is misschien bepalend voor het verwijzen naar het SO terwijl het bij een andere leerkracht wel gelukt zou zijn. Er zijn b.v. leerkrachten die vinden dat als een kind zo veel één-op-één-begeleiding nodig heeft, dat kind niet volwaardig meedraaien in een reguliere klas.

Scholen kunnen kinderen met DS ook met elkaar vergelijken. Eén kind wordt als het ware de norm. Maar wat het ene kind in groep 3 nog niet kon, hoeft natuurlijk niet te gelden voor het andere kind met DS.

De visie van leerkrachten voor het slagen of niet slagen van de integratie wordt verder uitgewerkt in 3.4

Directeuren van een scholen spelen een rol bij de integratie. Als een directeur negatief staat t.o.v. integratie van kinderen met belemmeringen, zal het veel moeilijker zijn voor een kind met DS om op die school te komen, laat staan goed te integreren. Zo'n directeur zal zijn personeel ook niet stimuleren tot integratie.

Begeleiders

Bij integratie spelen allerlei mensen een rol. Zo ook de ambulant begeleider van het REC. De beoordeling van die persoon kan heel bepalend zijn voor het wel of niet slagen van integratie. Het is dus ten dele afhankelijk van de visie van de begeleider van het REC. Begeleiders behoren ook een goede relatie te hebben met de leerkrachten. Als er geen goed overleg is kan een verschil in visie ontstaan die negatief kan werken op de integratie.

Grootte van de groep en zorgleerlingen

Problemen in de omgeving van het kind met DS zoals de grootte van de groep, het aantal zorgleerlingen in de groep, wisselingen van personeel en organisatie van de extra

begeleiding van het kind kan belemmerend werken voor de integratie van het kind met DS. Vooral de grote groepen worden gezien als een probleem.

Ouders

Meestal zijn ouders heel actief betrokken bij hun kind. Zij hebben vaak het idee dat ze voor hun kind moeten strijden. Dat kan echter ook andersom. Thuis kunnen veel dingen geoefend worden die op school van voordeel kunnen zijn. Blijft dit achter, dan vormt dit ook een gevaar voor een goede integratie. Voorbeelden zijn zelfredzaamheid, zindelijkheid e.d. Het kan zelfs een reden vormen voor een stagnatie in de ontwikkeling.

De bovenstaande redenen worden genoemd in het onderzoek van De Graaf (2006) bij het vastlopen of bijna vastlopen van de integratie. Bij sommige kinderen met DS was een verwijzing nodig naar het SO en sommige kinderen konden op een andere reguliere school starten waar integratie wel lukte.

Integratie is dus afhankelijk van kindkenmerken en omgevingskenmerken. Soms vormt één kenmerk een probleem en soms is het een combinatie van kenmerken. Voor een goede integratie is de instelling van de school, leerkrachten en begeleiders en overleg met ouders heel belangrijk. Er zijn dus heel veel mensen voor verantwoordelijk. De Graaf (2006) stelt in zijn onderzoek dat het succes van dit moment nog geen garantie betekent dat in een later stadium de integratie nog steeds lukt.

In het onderzoek van Poulisse (2002) komen overeenkomstige dingen naar voren voor het vastlopen van de integratie: aandacht die nodig is voor het kind, een beperkte leerbaarheid, leerkrachten die niet kunnen accepteren dat een kind met DS op een lager niveau werkt, het welbevinden van het kind. Als één van deze dingen of een combinatie ervan aanwezig is kan dat betekenen dat de integratie vastloopt en kinderen naar het SO worden verwezen. Andere factoren zoals gebrek aan goede ondersteuning door ambulante begeleiding en stroef contact met de ouders kunnen een goede integratie in de weg staan. Als ouders van een school vragen een garantie van acht jaar af te geven voor hun kind kan een school zich onder druk gezet voelen. Dit werkt meer negatief dan positief voor de integratie. In het onderzoek van Poulisse (2002) worden het vastlopen en slagen van de integratie voornamelijk toegeschreven aan de kindkenmerken. Zij stelt dat de garantie voor de toekomst een 'wankel evenwicht' is.

Smeets (2007) concludeert in zijn onderzoek dat de kans op verwijzing naar het SO groter is bij negatieve houding, tekortkomende competenties, gebrek aan faciliteiten en ondersteuning, onvoldoende planmatig werken en onvoldoende adaptief onderwijs in de school. Cognitieve stoornissen al dan niet in combinatie met gedragsproblemen vormen een groter risico voor verwijzing naar het SO.

Gezinskenmerken vormen ook een reden voor een snellere verwijzing naar het SO. Allochtone kinderen, kinderen uit gezinnen met een lagere sociaal economische status en kinderen van ouders met een lager opleidingsniveau lopen meer kans op verwijzing naar het SO. Echtscheiding betekent dat kinderen eerder last kunnen krijgen van leer- en gedragsproblemen waardoor ze ook eerder in het SO komen. Of dit ook geldt voor kinderen met DS kwam niet in dit onderzoek voor. Wel is het zo dat hoger opgeleide ouders meer standvastig zijn in het overtuigen van de school om hun kind op die school te houden.

3.3 OUDERS

Kinderen met DS gaan gewoon naar school als ze leerplichtig zijn. Maar al ver daarvoor begint voor ouders een proces van het zoeken naar een goede school voor hun kind. Zoals eerder vermeld adviseert de Stichting Down Syndroom om te kiezen voor RO omdat een kind met DS daar beter leert. Maar als ouders dat willen stuiten ze vaak op allerlei problemen. Er zijn scholen die direct meedelen dat ze geen kinderen met DS aannemen

omdat ze vinden dat ze niet in staat zijn om het juiste onderwijs te geven aan kinderen met een belemmering. Vaak komt daarbij dat men vindt dat deze kinderen beter af zijn in het SO. Het komt ook voor dat kinderen met DS wel geplaatst kunnen worden op een reguliere school, maar na een aantal jaren vastlopen en verwijzing naar het SO het gevolg is. Sommige ouders zoeken een andere reguliere school voor hun kind als het niet op de huidige school mag blijven.

Nu is het zo dat ouders zelf gaan zoeken naar de school waarvan zij vinden dat die geschikt is voor hun kind. Er volgen vaak duidelijke gesprekken over verwachtingen van ouders en zaken waar de school aan kan voldoen.

Als de wet Passend Onderwijs in werking treedt zal er het e.e.a. gaan veranderen. Het wil dan niet meer zeggen dat de keus bij de ouders ligt. Vanuit de regio kan dan wel eens bepaald gaan worden welke school er het meest geschikt is voor kinderen met DS. De medezeggenschap van ouders is niet wettelijk vastgelegd en kan de positie van ouders verslechteren.

Als een school een kind met DS weigert of een verwijderingsprocedure inzet moeten ouders van goede huize komen om de school te overtuigen anders te handelen. Sommige ouders zijn echter zo vasthoudend dat zij zelfs naar de rechter gaan om de school te overtuigen dat hun kind net zo veel recht heeft op RO als alle andere kinderen. Je kunt je afvragen of de verhoudingen tussen school en ouders dan nog wel goed is en of dit niet nadelig kan zijn voor het kind.

Het komt er op neer dat ouders altijd bezig zullen zijn met hun kind als het om onderwijs gaat. Er zal heel veel ondersteuning van ouders nodig zijn. Deze ondersteuning geldt voor de school voor b.v. hulp i.v.m. zindelijkheid en hulp thuis bij b.v. lezen. De ouders zullen heel goed contact moeten hebben met de school en andere begeleiders. Zij kennen hun kind het beste en zij kunnen daarom het beste advies geven over hoe om te gaan met hun kind.

Het is heel fijn voor ouders als de school hen serieus neemt. Het is als het ware het uitwisselen van informatie. Als de aangereikte onderwerpen serieus aangepakt worden geeft dat voldoening voor school en ouders. Het goede contact is dus onontbeerlijk. Dit goede contact is niet op alle scholen aanwezig. Daar lopen ouders nog wel eens tegen een muur. Het is dan heel moeilijk om die muur te doorbreken of zelfs af te breken.

Speciaal voor ouders zijn er ouderverenigingen opgericht. Een belangrijke is al genoemd: Stichting Down Syndroom, maar er zijn ook andere. Hier kunnen ouders terecht met vragen en wordt er allerlei informatie gegeven over downsyndroom. In het blad van de Stichting Down Syndroom, Down + Up zijn mooie persoonlijke verhalen te lezen en worden wetenschappelijke onderzoeken uitgelegd.

Feit is dat ouders van een kind met DS het beste voor hun kinderen willen en er vaak alles voor over hebben om dit voor elkaar te krijgen. Maar dit vergt een constante inspanning.

3.4 LEERKRACHTEN

Kinderen met DS hebben tijdens hun schoolperiode heel veel tijd te maken met hun leerkracht. Of de integratie in het RO dan ook lukt hangt voor een groot deel af van de leerkracht en de school. Veel leerkrachten staan minder positief tegenover het aannemen van een kind met DS op hun reguliere school. Dit heeft te maken met de houding van een directeur van een school. Als deze zijn leerkrachten op een positieve manier stimuleert zal er een grotere kans bestaan dat integratie lukt.

Ledoux e.a. (2008) vonden in hun onderzoek onder 2500 leerkrachten dat de meerderheid van de leerkrachten aangaf dat zij kinderen met DS niet in hun klas konden opvangen, ook als er weinig bijkomende problemen of extra ondersteuning aanwezig was. Bij de A-versie 58% en de C-versie 74% (A-versie: mild, B-versie: zwaarder, C-versie: zwaarst). 84% van de leerkrachten vond dat kinderen met DS het beste af zijn in het SO.

In het zelfde onderzoek vond één derde van de leerkrachten lesgeven aan kinderen met een verstandelijke beperking geen belasting, één derde vond dat wel en één derde had geen mening.

Scheepstra (1998) onderscheidde drie soorten argumenten wat betreft leerkrachten die moeite hebben met integratie van kinderen met DS, nl.:

- Leerkrachten staan niet achter integratie
- Leerkrachten vinden dat zij het kind onvoldoende kunnen bieden in het leerproces
- Er is sprake van sociaal-emotionele problemen zoals b.v. gedragsproblemen

Leerkrachten hebben nogal eens het gevoel dat ze effectief en succesvol moeten zijn in het begeleiden van kinderen met DS. Maar het is belangrijk dat leerkrachten hun verwachtingen op succes moeten bijstellen wil integratie lukken. Een leerkracht kan bij een kind met DS niet uitgaan van de 'standaardverwachtingen'. Sommige leerkrachten hebben het er moeilijk mee om zich neer te leggen bij een ander verwachtingspatroon en tevreden te zijn met een lager prestatieniveau. Het bepalen wat een kind met DS aan kan, kan ook een probleem zijn voor leerkrachten. Het vergt creativiteit en aanpak. Leerkrachten zullen meer bevrediging ervaren als zij dit doen en dit zal positief werken voor de integratie.

Leerkrachten ervaren taakverzwaring door de toename van het aantal zorgleerlingen in hun klas. Men vreest dat dit gaat toenemen als de nieuwe wet Passend Onderwijs in werking treedt. Op 10 december jl. is door de vakbond Leraren in actie een petitie 'stop de overvolle klassen' aan de Tweede Kamer aangeboden om te pleiten voor kleinere klassen. Grote klassen vormen vaak een probleem voor integratie, ook voor kinderen met DS. Een leerkracht zal in een grote klas veel meer moeite hebben om aandacht te geven aan leerlingen met verschillende zorgbehoeften dan in een kleinere klas.

Het is niet altijd onwil van leerkrachten om kinderen met DS integratie niet te laten slagen in hun reguliere klas. De omstandigheden leiden er soms toe dat een kind met DS niet kan integreren. Het is wel duidelijk dat als een school positief tegenover integratie staat, zij dit ook over kan brengen op hun leerkrachten en mogelijkheden kan bieden aan hun leerkrachten om kinderen met DS in de klas les te geven.

Leerkrachten moeten zich realiseren dat zij een rolmodel zijn voor de andere kinderen hoe je moet omgaan met kinderen met een belemmering. Uit onderzoek (Vaughn en Schumm, 1996; Graaf, 2006) is gebleken dat dit grote invloed heeft op het behandelen van kinderen met een belemmering door andere kinderen.

Er bestaan wel leraren die willen gaan voor kinderen met DS. Zij hebben geloof in het kind en hebben oog voor de kleine ontwikkelingsstapjes die een kind met DS kan maken. Deze leerkrachten weten zich vaak gesteund door de school en werken op een hele goede manier samen met de ouders. Zij zien de mogelijkheden van een kind en niet de onmogelijkheden en gaan daar mee aan de slag.

Een intern begeleider van een basisschool schrijft het volgende (Franke, 2008, p. 30):

"Ik ben Nettie Joosten, intern begeleider (...). Het willen werken aan inclusief onderwijs moet in eerste plaats vanuit je hart komen. Je moet niet willen dat kinderen uit de buurt van jouw school dagelijks lange reizen maken om naar een aangepaste vorm van onderwijs te gaan. Deze kinderen mogen niet geïsoleerd worden. Natuurlijk

is inclusief onderwijs niet even snel te organiseren. Het vraagt veel overleg, zorg en aandacht.”

In een onderzoek naar passend onderwijs en de professionaliteitsopvatting (Schuurhuis, 2013) wordt o.a. de positie van de leerkracht aangaande passend onderwijs bekeken. Een belangrijke vaardigheid wat betreft passend onderwijs is coaching. Coaching is belangrijk voor het verbreken van het isolement van leerkrachten. Om meer zicht te krijgen op het eigen handelen is er een begeleidingstraject nodig van een buitenstander. Bewustwording is de sleutel tot verandering van eigen gedrag. Avramadis (2002, Schuurhuis, 2013) zegt dat schoolthos en de persoonlijke opvattingen van leerkrachten veel invloed hebben op hun houding. Consultatie, samenwerking, gezamenlijke reflectie en probleemoplossend vermogen zijn sleutelvereisten voor passend onderwijs. Dit vergt een voortdurende onderzoekende houding. Leerkrachten zijn vrij positief over het concept passend onderwijs (Forness en Kavale, 2002, Schuurhuis, 2013). Maar zij zijn veel negatiever over het zelf werken met leerlingen met speciale onderwijsbehoeften. Het belangrijkste bezwaar is de hoeveelheid individuele aandacht die aan leerlingen besteed moet worden. Bovendien vinden leerkrachten dat ze te weinig ondersteund worden.

Het slagen van integratie van kinderen met DS hangt dus af van veel factoren waar ondersteuning als één van de voornaamste wordt genoemd.

Op onderstaande deelvragen vond ik de volgende antwoorden:

- Welke kennis heeft het reguliere onderwijs over kinderen met DS?
- Welke ervaringen hebben speciale scholen met kinderen met DS?
- Welke ervaringen hebben reguliere scholen met integratie met kinderen met DS?
- Wat valt op in ontwikkeling van kinderen met DS als zij deelnemen aan het reguliere onderwijs in vergelijking met het speciale onderwijs?
- Wat zijn de ervaringen van ouders i.v.m. de keuze voor regulier onderwijs voor hun kind met DS?
- Welke aanpassingen en extra zorg zijn er nodig om een kind met DS in de klas te hebben?

De kennis die leerkrachten in het RO hebben over kinderen met DS is gering. Vaak is het ook het gebrek aan kennis waardoor integratie niet goed lukt. Leerkrachten hebben te hoge verwachtingen waar kinderen met DS niet aan kunnen voldoen. Het lijkt dan of een kind niet mee kan komen. Maar dat is geen eerlijke vergelijking.

Van het SO wordt gezegd dat er meer expertise is op het gebied van het Downsyndroom. Het leerprogramma is daarom beter afgestemd op deze kinderen. De groepen zijn kleiner en dat geeft meer veiligheid. En er is meer aandacht voor zelfredzaamheid en sociaal emotionele ontwikkeling. Op deze scholen wordt meer rekening gehouden met verschillen. De ervaring van het RO met integratie met kinderen met DS is verschillend. Het is van een aantal dingen afhankelijk. Omgevingsfactoren en kindkenmerken zijn hierbij belangrijk. Uit verschillende onderzoeken kwam naar voren dat het afhankelijk is de instelling van school en leerkrachten en de samenwerking met de ouders.

Uit onderzoeken is bekend dat kinderen met DS meer leren in het RO. Zij hebben een grotere ontwikkeling in schoolse vaardigheden en spraak-taalontwikkeling. Waar in het SO zelfredzaamheid erg belangrijk is, gaat de ontwikkeling in het RO niet ten koste van de zelfredzaamheid. De grotere ontwikkeling is positief voor latere deelname aan de samenleving. Het is ook goed voor de sociale integratie.

Steeds meer ouders kiezen voor RO voor hun kind met DS. Het kan soms een lange weg zijn langs allerlei scholen om hun kind uiteindelijk geplaatst te krijgen. Er zijn daarom ouders

die sneller voor SO kiezen. De ervaringen kunnen positief zijn maar ook heel negatief. Door de nieuwe wet zal de positie van ouders kunnen veranderen omdat de school zorgplicht krijgt, maar niet verplicht is een kind met DS aan te nemen.

Om een kind met DS in de klas te hebben zal extra zorg vergen. Maar in eerste instantie zal de instelling van de leerkracht belangrijk zijn. Om te zorgen dat de integratie zal slagen is consultatie, samenwerking, gezamenlijke reflectie en probleemoplossend vermogen belangrijk zijn.

HOOFDSTUK 4: CONCLUSIE LITERATUURSTUDIE

Met ingang van augustus 2014 treedt er een nieuwe wet in werking, de wet Passend Onderwijs. Het gaat er om dat zo veel mogelijk kinderen in het RO blijven. Er moet worden gekeken naar de mogelijkheden i.p.v. onmogelijkheden van een kind. Dit is ook van toepassing op kinderen met DS.

Nederland is redelijk laat met een wet om te streven naar passend onderwijs. In landen om ons heen zijn er veel minder SO scholen en probeert men kinderen met een beperking zo veel mogelijk in het RO op te vangen. Ieder land heeft het weer op zijn eigen manier geregeld maar bij veel landen staat er in de wet dat men streeft naar inclusief onderwijs.

Hoewel de intentie er is om kinderen met DS zo veel mogelijk binnen het RO te houden zullen er aanpassingen nodig zijn omdat deze kinderen beperkingen hebben. Dat geldt voor anatomische beperkingen zoals b.v. gehoorproblemen. Als een kind niet goed hoort wat de leerkracht zegt, is het kind daardoor belemmerd.

Ook gedragsproblemen kunnen een reden zijn waardoor integratie in het RO een probleem kan worden.

Daarnaast zijn er problemen door de langzamere ontwikkeling van lezen, rekenen en zaakvakken. Extra ondersteuning zal nodig zijn en het bijstellen van de verwachting wat betreft prestaties. Dit laatste is nog wel eens lastig voor leerkrachten.

Het komt daardoor veel voor dat in het RO kinderen met DS vastlopen en verwezen worden naar het SO.

Toch wijzen studies erop dat kinderen met DS zich beter ontwikkelen in schoolse vaardigheden en spraak-taalontwikkeling binnen het RO. Uit onderzoek is gebleken dat het volgen van RO zeker niet ten koste gaat van de zelfredzaamheid. Het aanleren van schoolse vaardigheden zou juist positief zijn voor deelname aan de maatschappij. Ook het effect van kinderen met DS op 'gewone' kinderen is positief. De sociale ontwikkeling zal meer toenemen. Het blijkt dat kinderen met DS gewoon worden geaccepteerd door de andere kinderen. Daardoor is het goed dat kinderen op de reguliere school blijven en gewoon met kinderen uit de buurt kunnen spelen. In het SO is dit bijna niet mogelijk omdat die scholen verder weg zijn.

Recent is dhr. G. de Graaf gepromoveerd op het onderwerp integratie van kinderen met DS in het RO. In zijn proefschrift trekt hij twee conclusies: kinderen leren beter op een reguliere school want het heeft een gunstige invloed op de ontwikkeling van taal- en schoolse vaardigheden en in het SO is juist meer aandacht nodig voor die vaardigheden².

Er zijn dus veel redenen waarom kinderen met DS beter af zijn in het RO. Maar werkt het in de praktijk ook zo en kan een nieuwe wet dit bewerkstelligen.

De praktijk van nu is dat kinderen met DS soms wel beginnen in het RO maar naar verloop van tijd doorverwezen worden naar het SO.

En hoe staat het in de praktijk met de voorbereiding op de wet Passend Onderwijs? Zijn reguliere scholen klaar voor een betere integratie van kinderen met DS?

Al heeft een school straks zorgplicht, de instelling van de school en leerkrachten zullen erg belangrijk zijn. Het is bekend dat leerkrachten het zwaar vinden om kinderen met beperkingen in de klas te hebben. De klassen zijn te groot, er zijn te veel zorgleerlingen en er is te weinig ondersteuning. Gaat hier iets in veranderen wanneer de nieuwe wet ingaat en heeft dit voordeel voor kinderen met DS?

² Reformatorisch Dagblad en Trouw, 26-03-2014

Uit mijn literatuurstudie kwamen bovenstaande aspecten naar voren. Enkele deelvragen zijn door deze literatuurstudie beantwoord. Maar er blijven vragen over b.v. de integratie i.v.m. de nieuwe wet Passend Onderwijs, de instelling van school en leerkrachten en de mening van ouders van kinderen met DS.

D.m.v. praktijkonderzoek wil ik antwoord krijgen op die vragen en onderzoeken of de praktijk overeen komt met de bevindingen uit de literatuur.

Uiteindelijk wil ik antwoord krijgen op mijn hoofdvraag: wat is er nodig voor de integratie van kinderen met Downsyndroom het reguliere onderwijs?

PRAKTIJKDEEL

HOOFDSTUK 5: PROCES

Mijn onderzoek zal bestaan uit drie fasen:

- Informatie verzamelen
- Informatie verwerken
- Informatie gebruiken om kennis met anderen te delen.

Praktisch betekent dit:

- Formuleren van probleemstelling
- Opstellen van een verwachting of hypothese
- Verkenning uitvoeren
- Onderzoeksvragen opstellen
- Onderzoeksgroep definiëren
- Onderzoeksstrategie bepalen

Dit heb ik gedaan door het invullen van een onderzoeksmal. Deze is besproken met mijn begeleider.

Daarna heb ik:

- Data verzameld
- Data geanalyseerd en geïnterpreteerd
- Een onderzoeksrapport gemaakt
- De opbrengsten en uitkomsten geformuleerd in een verslag

Om goed onderzoek te verrichten moeten de grenzen van het onderzoek worden bepaald. De volgende vragen zijn hierop van toepassing (Kallenberg, 2007, p. 169)

- Wat is precies het onderwerp.
- Waarom vind ik dit belangrijk.
- Wat wil ik precies te weten komen.
- Waar ga ik onderzoeken.
- Wie ga ik onderzoeken: onderzoeksgroep.
- Wanneer ga ik onderzoeken.

Mijn onderzoeksmethode zal bestaan uit een enquête voor leerkrachten en directeur en IB-er, interview van IB-er, directeur en ouders. Onderzoek in het RO (school met kinderen met DS en zonder kinderen met DS) en SO.

5.1 ENQUÊTE

Dit is een gesprek/vragenlijst waarbij de vraagstelling van tevoren nauwkeurig schriftelijk is vastgelegd. Alle respondenten krijgen dezelfde vragen in dezelfde volgorde en in exact dezelfde bewoordingen.

Bij gesloten vragen zijn antwoordmogelijkheden vastgelegd. Bij open vragen kan naar eigen inzicht worden geantwoord.

Mijn enquête heeft gedeeltelijk gesloten en gedeeltelijk open vragen.

Bij het maken van de enquête heb ik gekozen voor een digitale enquête omdat dit snel in te vullen is en de antwoorden direct bij de vrager terugkomen.

De vragen heb ik opgesteld aan de hand van mijn deelvragen en vragen die voortkwamen uit het literatuuronderzoek.

Het opstellen van de vragenlijst is van algemeen naar meer specifiek en van oppervlakkig naar meer persoonlijk ingedeeld (Kallenberg, 2007, p. 186).

Bij de enquête heb ik een introductiebrief toegevoegd waarin ik mijn onderzoek uitleg, wat er met de antwoorden gaat gebeuren, waarom ik juist voor deze groep kies en dat alle informatie anoniem is.

Het voordeel van een enquête is dat de antwoorden te vergelijken zijn. Op die manier kan ik de meningen van leerkrachten, IB-ers en directeurs vergelijken. Het gaat nu niet om de algemene mening van een school maar om de persoonlijke mening van de ondervraagden.

Ik heb alle leerkrachten van mijn stageschool verzocht deze enquête in te vullen. Op deze school zijn momenteel geen kinderen met DS. Het is een school die opbrengst gericht werkt. De tweede school waarvan medewerkers de enquête verzocht zijn in te vullen is een school die vernieuwend onderwijs wil geven, maar geen ervaring heeft met kinderen met DS. Ik wilde juist twee scholen kiezen met een verschillende onderwijsstijl en kijken of er ook verschillende antwoorden uit kwamen.

5.2 INTERVIEW

Om ideeën en standpunten te achterhalen wat betreft mijn vragen heb ik interviews gehouden. Ik heb gekozen voor semi-gestructureerde interviews. Naast de vastgestelde vragen is er dan ook ruimte om door te vragen op eventuele antwoorden. Dit vind ik belangrijk omdat het dan meer een gesprek wordt waar de informatie die ik krijg meer uitgediept kan worden.

Bij de voorbereiding van de interviews heb ik mezelf een doel gesteld. Hierbij heb ik gelet op mijn onbeantwoorde deelvragen die uiteindelijk naar de hoofdvraag zullen leiden. Voor het kiezen van de personen van het interview heb ik de ondervraagden willen spreiden in RO en SO. Ook heb ik een ouder geïnterviewd die ervaring hebben met RO en SO. Vervolgens heb ik een vragenlijst opgesteld.

HOOFDSTUK 6: ENQUÊTE

Hieronder de uitslag van de enquête die ik gehouden heb op mijn stageschool CBS Het Visnet. Op de school hebben in het verleden wel kinderen met DS gezeten, maar op dit moment zitten er geen kinderen met DS op. Van de 29 personeelsleden heb ik 16 reacties gehad.

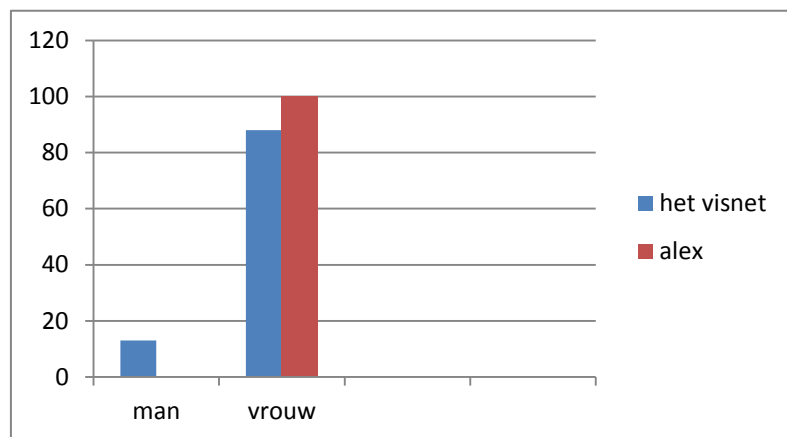
Hieronder ook de uitslag van de enquête die ik gehouden heb op CBS Alex. De onderwijskundige visie van deze school is erg gericht op de persoonlijke ontwikkeling van kinderen en wil vernieuwend onderwijs bieden. Deze school heeft geen ervaring met kinderen met DS. Ik heb 10 reacties gehad.

Het Visnet wordt aangeduid door V en Alex wordt aangeduid door A.

Overzicht

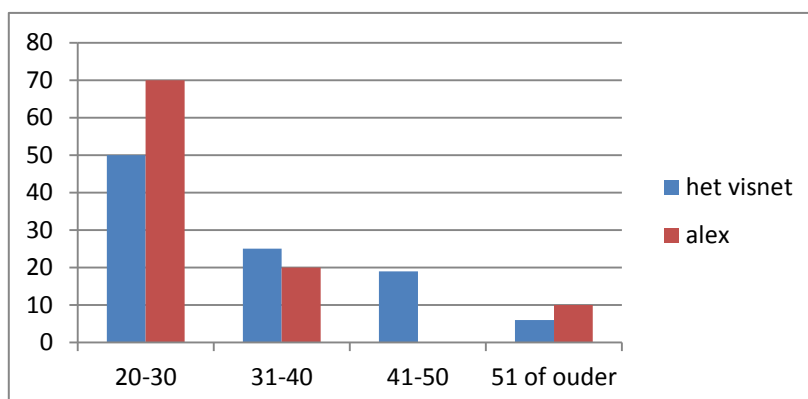
Bent u een man of een vrouw?

Het Visnet:		
Man	2	13%
Vrouw	14	88%
Alex:		
Man	0	0%
Vrouw	10	100%

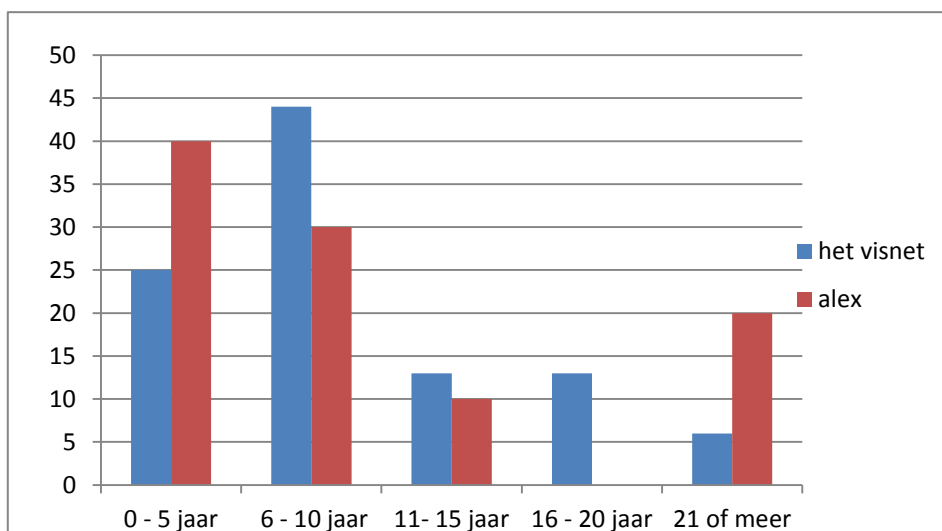
Tot welke leeftijdscategorie behoort u?

20 – 30 jaar	V: 8 = 20%	A: 7 = 70%
31 – 40 jaar	V: 4 = 25%	A: 2 = 20%
41 – 50 jaar	V: 3 = 19%	A: 0 = 0%
51 of ouder	V: 1 = 6%	A: 1 = 10%

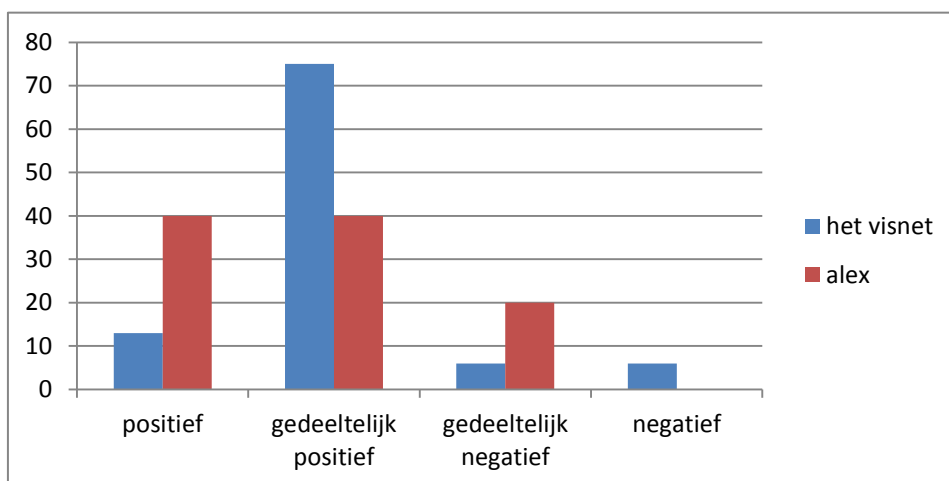
Hoeveel jaren ondervijervaring heeft u?

0 – 5 jaar	V: 4 = 25%	A: 4 = 40%
6 – 10 jaar	V: 7 = 44%	A: 3 = 30%
11 – 15 jaar	V: 2 = 13%	A: 1 = 10%
16 – 20 jaar	V: 2 = 13%	A: 0 = 0%
21 jaar of meer	V: 1 = 6%	A: 2 = 20%

Hoe staat u tegenover integratie van kinderen met een beperking in het reguliere onderwijs?

Positief	V: 2 = 13%	A: 4 = 40%
Gedeeltelijk positief	V: 12 = 75%	A: 4 = 40%
Gedeeltelijk negatief	V: 1 = 6%	A: 2 = 20%
Negatief	V: 1 = 6%	A: 0 = 0%

Visnet: Eventuele toelichting bovenstaand antwoord.

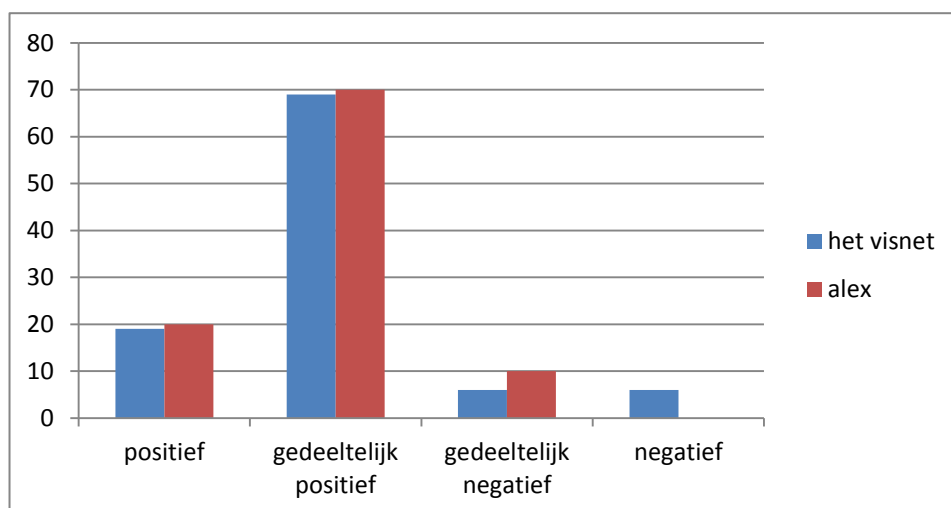
Bij grote klassen wordt het wel moeilijk om ze te begeleiden. Ligt aan de soort beperking. Voor zover mogelijk zonder problemen voor zowel kind met beperking als de rest van de groep doen! Maar niet tegen elke prijs... Wanneer het onveilig wordt voor de andere kinderen vind ik het niet verantwoord. Afhankelijk van de beperking en de expertise die er binnen school is. Het verschilt hoe het niveau is van het kindje met down syndroom. Dat ligt aan de ernst van de aandoening. We hebben enkele kinderen met een gehoorbeperking op school gehad. Geen probleem. We hebben kinderen met een spraaktaal achterstand gehad. Geen probleem. We hebben kinderen met ASS op school. Dat lukt. We hebben kinderen op school met een IQ lager dan 80. Dat lukt. Ooit hebben we een rolstoel leerling gehad, hij doorliep de hele basis school. Dat lukte. Maar er zijn grenzen. De kennismaking, het leren waarderen en het leren omgaan met elkaar duid ik zeer positief. Echter er is op meerdere fronten sprake van een verzwarende taak van de leerkracht. In een klas zitten hoogstwaarschijnlijk ook leerlingen met gedragsproblemen, ontwikkelingsstoornissen en leerproblemen naast een groep 'gewone' leerlingen. De vraag is dan of de leerkracht optimaal tegemoet kan komen aan de onderwijsbehoeften van al deze leerlingen. Het moet wel met bepaalde faciliteiten mogelijk gemaakt worden. B.v. extra hulp in de klas of kleine klassen.

Alex: Eventuele toelichting bovenstaand antwoord.

Je moet denk ik per kind kijken of het kind het regulier onderwijs wel/niet aan kan. Er zijn kinderen met een beperking die het regulier onderwijs vloeiend doorlopen, maar ook een groot aantal die rond groep 3 toch uitvalt. Ook vind ik het belangrijk dat het veilige klimaat gewaarborgd blijft voor de andere kinderen in de klas. Ik heb namelijk wel eens een jongen met een beperking in de klas gehad die erg fysiek was en andere kinderen veel pijn deed. Hierdoor werden kinderen bang voor hem. Dat moet ook voorkomen worden. Voor lichamelijke beperkingen geldt hetzelfde. Kijk wat wel dan niet mogelijk is. De klassen worden steeds groter en het maakt het er allemaal niet makkelijker op voor een leerkracht. Reguliere onderwijs: misschien makkelijker dan school Alex/Tamim met vernieuwend onderwijs. Heb jaren als IB-er en Remedial specialist gewerkt in het basisonderwijs en daarbij veel leerlingen en leerkrachten begeleid bij integratie van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Gebouwen e.d. moeten wel hier op aangepast zijn.

Hoe staat u tegenover integratie van kinderen met het syndroom van Down in het reguliere onderwijs?

Positief	V: 3 = 19%	A: 2 = 20%
Gedeeltelijk positief	V: 11 = 69%	A: 7 = 70%
Gedeeltelijk negatief	V: 1 = 6%	A: 1 = 10%
Negatief	V: 1 = 6%	A: 0 = 0%

Visnet: Eventuele toelichting bovenstaand antwoord.

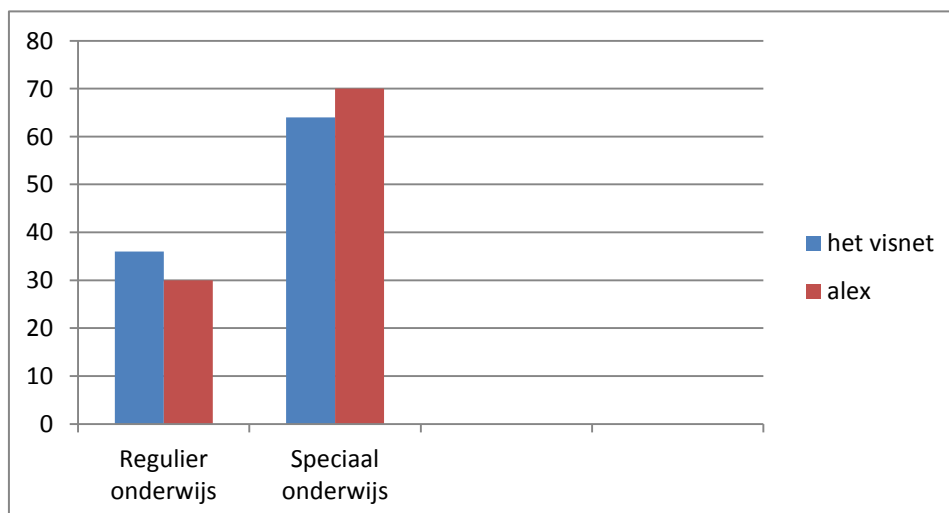
Afhankelijk van de "ernst". Niet alles is haalbaar. Bandbreedte van kinderen met Down is erg groot. Bij sommige kinderen kan het prima, maar bij anderen is het echt een brug te ver. Het is voor een gewone leerkracht niet te doen. Waar moet hij/zij de expertise vandaan halen voor al deze bijzonderheden? Dit ligt aan de extra hulp die er beschikbaar is. Uit mijn ervaring blijkt dat het integreren van kinderen met het down syndroom, met extra begeleiding, in de kleuter groepen goed te hanteren is. Ook voor de andere leerlingen kan dit erg goed zijn. Afhankelijk van het niveau kan worden gekeken of groep 3 en verder haalbaar is. zie vorige vraag Positief vind ik dat kinderen met down zich kunnen optrekken aan de andere kinderen. De andere kinderen leren om te gaan met kinderen die anders zijn dan zij. Ik ben ervan overtuigd dat kinderen met down veel kunnen leren in het regulier onderwijs, mits de omstandigheden* goed zijn. (*klasgrootte, deskundigheid leerkracht, steun van team, gewicht andere leerlingen, omgang met ouders) Ook hier: dat ligt aan de begaafdheid van het betreffende kind. We hebben enkele keren ook kind met dit syndroom gehad. Ze zijn van school gegaan voor groep 3. Een ervan kon nauwelijks praten. Het ligt aan de intelligentie van het kind hoe het meekomt in de groep. Heb je veel begeleiding nodig of is het zelfstandig te doen. Als er niet voldoende begeleiding is lijkt mij het best wel pittig. Maar ik vind het wel goed om deze kinderen een kans te geven in het normale basisonderwijs.

Alex: Eventuele toelichting bovenstaand antwoord.

Dit hangt per individu af. Zie bovenstaande Wel onder bepaalde voorwaarden: het kind moet kunnen communiceren en leerbaar zijn. Verwachtingen van de ouders en de mogelijkheden van de school moeten helder op elkaar worden afgestemd

Welke onderwijsvorm vindt u het beste voor een kind met het syndroom van Down?

Regulier onderwijs	V: 8 = 36%	A: 3 = 30%
Speciaal onderwijs	V: 14 = 64%	A: 7 = 70%

Visnet: Eventuele toelichting bovenstaand antwoord.

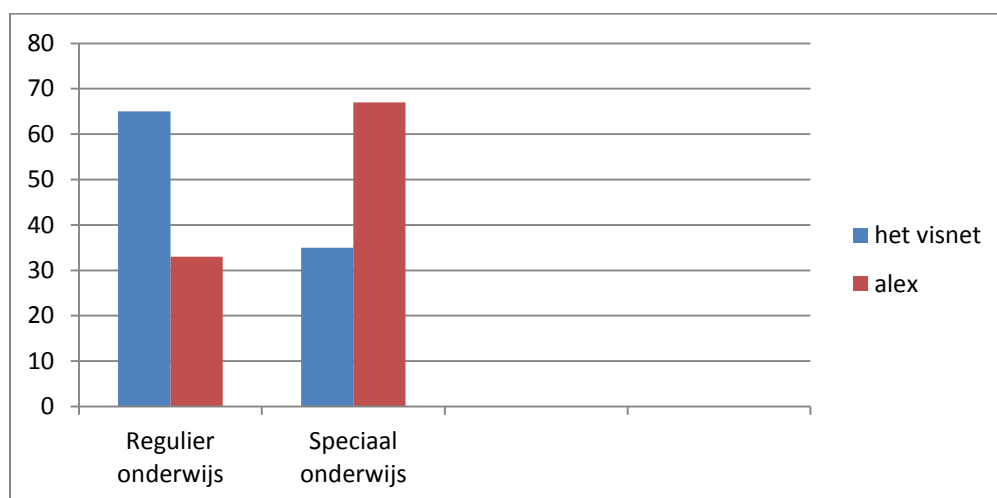
Dit is verschillend per kind. Dat hangt van het kind af. Afhankelijk van de mate van de beperking... Als er begeleiding is en het kind komt voldoende mee dan zou ik kiezen voor regulier onderwijs. Afhankelijk van kind, ouders en school. Krijgen ze de beste aandacht die er is. Binnen het regulier onderwijs is er nu nog te weinig kennis van zaken. Dit hangt heel erg af van het kind. Bij het ene kind is het heel positief en zal ik zeker voor het regulier onderwijs kiezen. Maar bij andere kinderen met het syndroom van down is het toch echt beter om voor het speciaal onderwijs te kiezen. Verschilt echt per kind. Wat het niveau is van een jongetje of meisje met down syndroom. Over het algemeen heeft de leerkracht in het reguliere basisonderwijs niet de expertise die deze leerling nodig heeft om zich zo optimaal mogelijk te kunnen ontwikkelen. In de onderbouw regulier onderwijs, met name in dorpen. Kinderen met het down syndroom integreren in hun eigen dorp. Later blijkt vaak dat een kind met het down syndroom op speciaal onderwijs beter op zijn/haar plaats is. Nu ook: dat ligt aan de mogelijkheden van de leerling en aan de mogelijkheden van de school. Ik denk dat het speciaal onderwijs beter weet wat we kunnen verwachten en wat we moeten doen met het kind. MAAR sommige kinderen met het syndroom van Down hebben een dermate hoog ontwikkelingsniveau dat het regulieronderwijs zou moeten lukken.

Alex: Eventuele toelichting bovenstaand antwoord.

Ligt wel aan het kind. Als het kind een hoog niveau heeft en goede ontwikkeling doormaakt zou het wel naar het regulier onderwijs kunnen. Dat ligt helemaal aan de situatie en aan het verstandelijk vermogen van de leerling. Omdat de lokalen, materialen en grootte van klassen hierop zijn aangepast. Ook staan er leerkrachten voor de klas die er voor geleerd hebben en weten hoe ze het beste aan kunnen sluiten bij deze kinderen. Leerkrachten die de pabo hebben gevolgd, hebben onvoldoende kennis en handvatten om deze kinderen te begeleiden altijd als dit goed is voor deze leerling, de andere leerlingen en de leerkracht. Wellicht tot een bepaalde leeftijd bijv. als de leerling met Syndroom van down sociaal geen aansluiting meer vindt. B.v. in groep 6,7. Wat het beste past bij het kind, iig starten (indien aan onderwijsbehoeften voldaan kan worden) op regulier lijkt me. afhankelijk van de mate van Down, er is nl. veel verschil in ontwikkeling en mogelijkheden. Mensen die daar werken zijn er ook meer gespecialiseerd in.

Waar kan een kind met het syndroom van Down volgens u de grootste ontwikkeling doormaken?

Regulier onderwijs	V: 11 = 65%	A: 3 = 33%
Speciaal onderwijs	V: 6 = 35%	A: 6 = 67%

Visnet: Eventuele toelichting bovenstaand antwoord.

Het trekt zich op aan de andere kinderen. Ja, ik denk echt dat je een goed functionerend kind met Down op een reguliere school meer kan meegeven aan ontwikkeling. De omgeving waarin het functioneert heeft op bepaalde gebieden meer te bieden. Het taalgebruik ligt b.v. op de reguliere school op een hoger niveau. Omgang met "gewone" leerlingen bevordert de sociale contacten en de sociale omgang. Zeker voor de taalontwikkeling is dit beter denk ik. zie vorige vraag Ook dit is afhankelijk van het kind. zie toelichting hierboven.

Alex: Eventuele toelichting bovenstaand antwoord.

zie bovenstaande Zelf gezien op een school in Barneveld. Een meisje redde het daar in elk geval t/m groep 6. Door veel meer individuele aandacht en aanpassingsmogelijkheden.

Waar is een kind met het syndroom van Down het meest bij gebaat om in de maatschappij te functioneren?

Zelfredzaamheid

Zelfredzaamheid, lezen en rekenen

Zelfredzaamheid, lezen, rekenen en kennis van zaakvakken

V: 2 = 11%

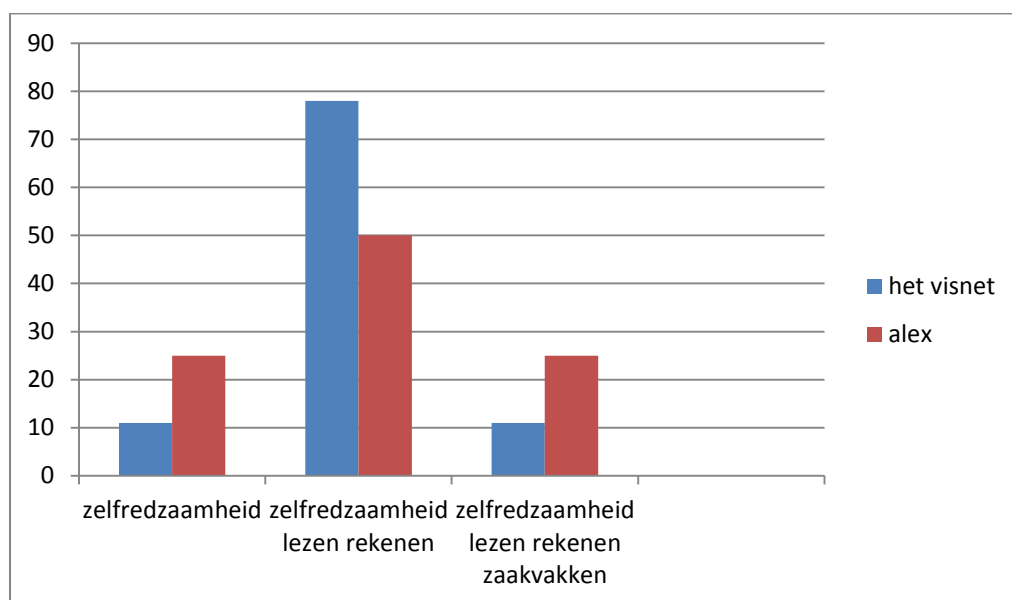
V: 14 = 78%

V: 2 = 11%

A: 3 = 25%

A: 6 = 50%

A: 3 = 25%

Visnet: Eventuele toelichting op bovenstaand antwoord.

In eerste instantie zelfredzaamheid; maar daarnaast zou het geweldig zijn om ook het lezen, rekenen en de kennis van zaakvakken te ontwikkelen. Leren lezen is een voorwaarde om enigszins te kunnen functioneren in onze maatschappij. Wie zelfredzaam wil zijn, zal daarom de basisvaardigheden van rekenen en taal moeten beheersen. Nogmaals leren lezen en rekenen is niet weggelegd voor elk kind met Down. Als het leerbaar is dan vind ik punt 2 belangrijk. Er zijn steeds meer bedrijven waar werkgelegenheid wordt gecreëerd voor kinderen met Down syndroom. Winkels, lunchrooms b.v

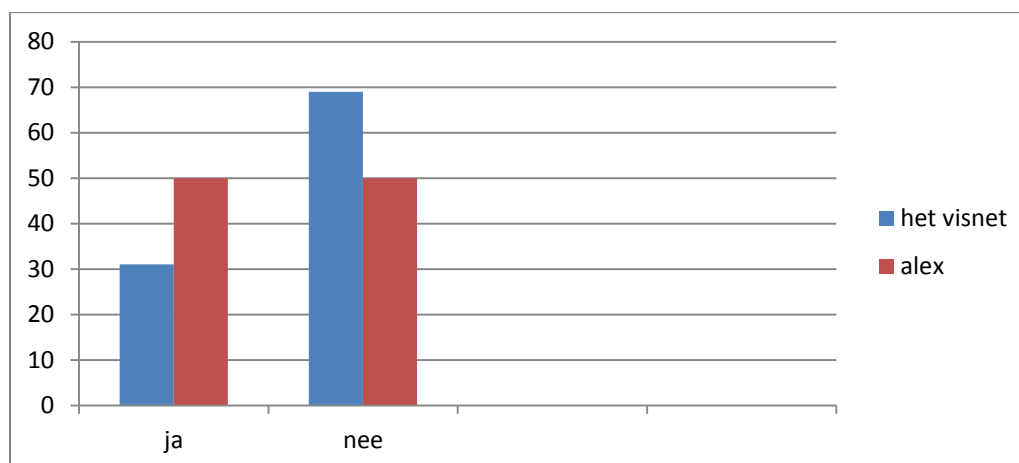
Alex: Eventuele toelichting op bovenstaand antwoord.

Het belangrijkste is denk ik dat het kind met het syndroom zichzelf kan redden in de maatschappij. Mocht een kind de capaciteiten hebben dan is lezen en rekenen ook belangrijk. Dan denk ik vooral aan het lezen van korte boodschappen en rekenen met geld. Dit om zichzelf wederom te kunnen

redden in de maatschappij. Zaakvakken vind ik zelf minder belangrijk. Je hebt altijd een groep leerlingen die meer aan kunnen. Binnen het speciaal onderwijs heb je vaak wel de ruimte om leerlingen dit aan te kunnen bieden Rekenen misschien niet zo zeer, lezen is denk ik handig.

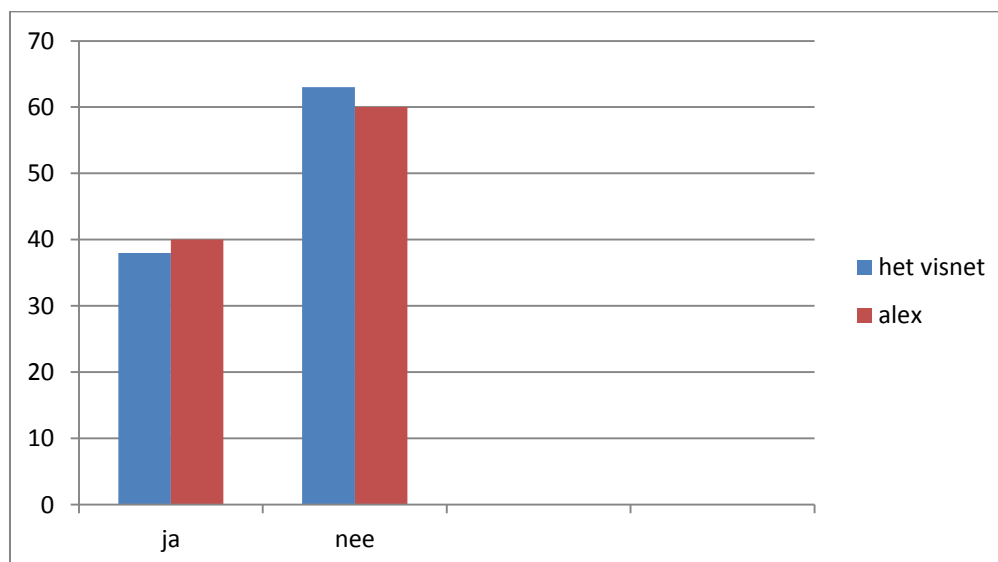
Heeft u ervaring met integratie van kinderen met het syndroom van Down in het reguliere onderwijs?

Ja V: 5 = 31% A: 5 = 50%
Nee V: 11 = 69% A: 5 = 50%

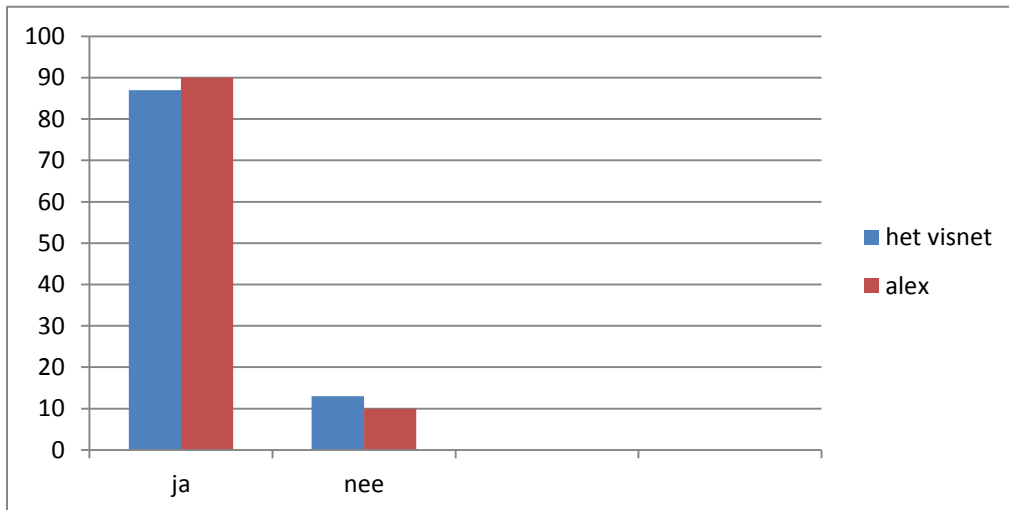
Heeft u ervaring met integratie van kinderen met het syndroom van Down in het speciale onderwijs?

Ja V: 6 = 38% A: 4 = 40%
Nee V: 10 = 63% A: 6 = 60%

Zijn er voor u voorwaarden verbonden aan deelname van kinderen met het syndroom van Down aan het reguliere onderwijs?

Ja	V: 13 = 87%	A: 9 = 90%
Nee	V: 2 = 13%	A: 1 = 10%

Visnet: Welke voorwaarden zijn er voor u verbonden voor deelname regulier onderwijs van kinderen met syndroom van Down?

Ten eerste moet het zo zijn dat kinderen (en dit geldt voor alle kinderen, of ze nu het syndroom van Down hebben of niet) geen gevaar vormen voor andere kinderen, de leerkracht of zichzelf. Daarnaast moet het niet zo zijn, dat kinderen te veel uit de klas worden gehaald (voor 1 op 1 begeleiding), want dan speelt het voordeel van integreren geen rol meer. Als dit zo nodig is, dan is het kind beter af op het speciaal onderwijs. Als er teveel voor nodig is om het kind in de klas les te geven, lijkt het me niet goed voor de andere kinderen. Goed contact met ouders, hulpinstanties en regelmatig evaluatiegesprekken. Ik heb zelf ervaring gehad met een leerling met down in groep 7. Ook zit er een kindje met down in de klas bij een van mijn kinderen. Een kind moet bijvoorbeeld niet agressief zijn of het niveauverschil zoveel verschillen, dat er geen sprake meer is van integratie. De juiste expertise en handvatten moeten in de school aanwezig zijn Extra handen in de groep en een speciale begeleider die alle hulpplannen bij gaat houden en eventuele scores. Anders is het gewoon echt niet te doen. Goede begeleiding Goede relatie met ouders Extra hulp De onderwijsbehoeften moeten helder geformuleerd zijn. De leerkracht moet kunnen rekenen op een gespecialiseerde ambulant begeleider. De momenten dat de leerling in de groep aanwezig is, is het noodzakelijk dat er gekwalificeerde hulp aanwezig is die niet vanuit het schoolbudget betaald hoeft te worden. Kind moet tot op zeker hoogte leerbaar zijn en een zekere mate van zelfredzaamheid hebben. De ontwikkeling van het kind met het syndroom van Down. Een bepaalde mate van zelfstandigheid. Zich verbaal kunnen uiten

Leerbaarheid - het niveau - extra begeleiding/ zorg - betrokkenheid ouders

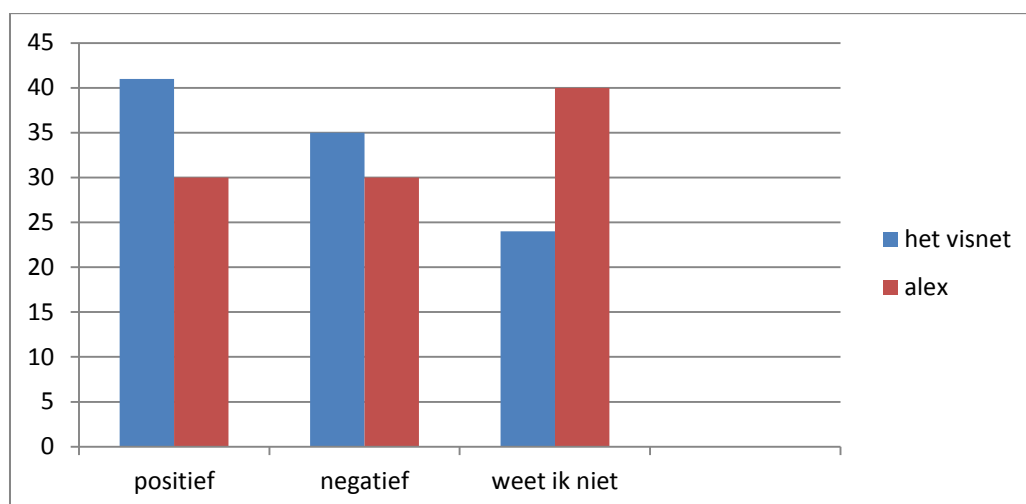
1. Zorgtaak moet niet te overheersend zijn (denk aan zindelijkheid enz.).
2. goede begeleiding vanuit WSNS/ REC om ontwikkeling te kunnen stimuleren waar dit anders verloopt dan normaal.
3. Tijdsinvestering in kind met Down moet niet onevenredig groot zijn t.o.v. andere zorgleerlingen. Het moet een meerwaarde geven voor het kind. Er moeten extra handen in de klas beschikbaar zijn, we moeten het kind wel wat te bieden hebben. Extra begeleiding vanuit PGB. Coaching van ambulant medewerker. Goede afspraken met ouders zijn zeer zeker van belang.

Alex: Welke voorwaarden zijn er voor u verbonden voor deelname regulier onderwijs van kinderen met syndroom van Down?

- zelfstandigheid van het kind; - is het kind zinnelijk; - kan het kind praten; - is het kind fysiek? Ik denk dat je als school ook de tijd en ruimte moet krijgen om te ontdekken of een kind wel of niet past op een reguliere school. Een soort proefperiode waarin de school ook duidelijk mag en kan aangeven of ze het wel of niet zien zitten. Als je een kind nu aanneemt, is het met passend onderwijs een hele opgave op het kind vervolgens weer op het speciaal onderwijs te krijgen. Dit vooral als ouders wel willen dat het kind op het regulier blijft. Ik denk dat het allemaal wel behapbaar moet blijven voor een leerkracht!!! Persoonlijke begeleiding Zindelijk zijn, goed kunnen praten, leergierig zijn Veel informatie en handvatten al eerder genoemd Intelligentie Spraakvermogen Aanpassingsvermogen Lichamelijke functies: Is deze leerling bijvoorbeeld zindelijk? goed voor deze leerling, de andere leerlingen en de leerkracht (school) kennis en kunde aanwezig ligt helemaal aan het kind en aan de vorm van het syndroom van Down. - kan de school voldoen aan onderwijsbehoeften? - is het kind hier op zijn plek? Past de school bij het kind? - is er (indien nodig) extra hulp, tijd, geld beschikbaar? - contact met ouders, samenwerking erg belangrijk

Hoe staat u tegenover de nieuwe wet Passend Onderwijs?

Positief	V: 7 = 41%	A: 3 = 30%
Negatief	V: 6 = 35%	A: 3 = 30%
Weet ik niet	V: 4 = 24%	A: 4 = 40%

Visnet: Eventuele toelichting op bovenstaand antwoord.

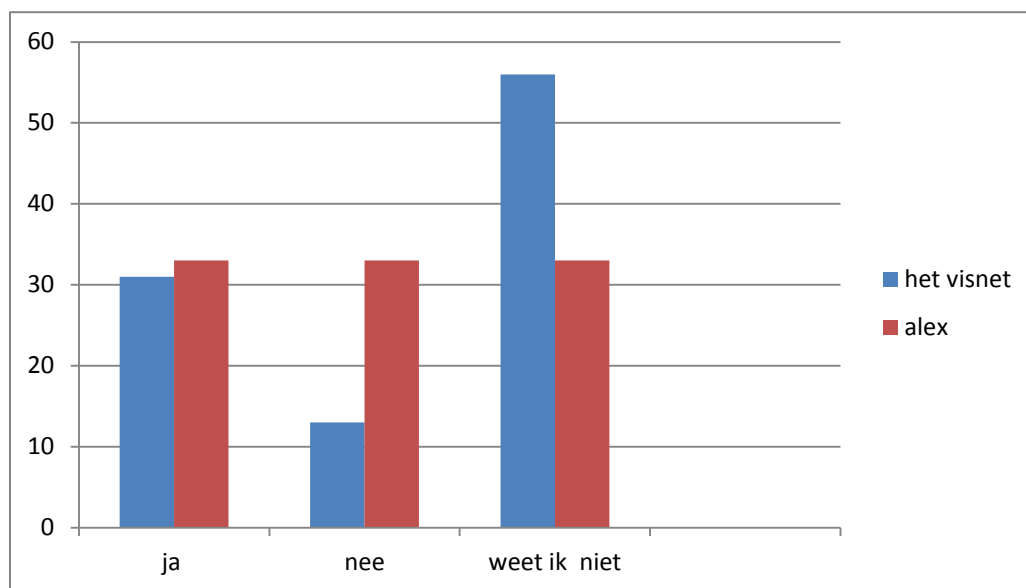
Als we de leerling zelf niet het juiste onderwijs kunnen bieden dan moet er een andere school worden gezocht. De bedoeling is wel om minder kinderen naar het speciaal onderwijs te laten gaan. We moeten dan binnen het samenwerkingsverband een passende school zoeken. Ik denk dat hierdoor het kind langer op de gewone basisschool blijft. De basisschool heeft te weinig faciliteiten om het kind te begeleiden dus ...alles is ongunstig. De onduidelijkheid is te groot. Negatief: de klassen worden alsmaar groter, de administratie meer. Dat staat loodrecht tegenover de invoering van het passend onderwijs. Ik vind dat het onderwijs zo ingericht moet zijn dat het zich richt op de kansen en mogelijkheden van een leerling. Ook van de mogelijkheden van leerlingen met een beperking. Dat is de grondslag van het passend onderwijs en daar ben ik het mee eens. Ik beschik nog over onvoldoende ervaring om aan te geven of het gaat werken of niet. Het wordt allemaal mooi beschreven....maar hoe het uitpakt? Mits voldoende tijd en middelen voor begeleiding. Als het alleen verkapt bezuiniging is, doen we de kinderen tekort!

Alex: Eventuele toelichting op bovenstaand antwoord.

onderwijs moet andere georganiseerd worden, zoals bij Alex en Tamim dan gaat het werken anders niet/ Het staat mooier op papier dan dat het in werkelijkheid zal zijn denk ik. Als je ziet hoe divers de klassen tegenwoordig zijn (elk kind heeft wel iets), wat de werkdruk al is en hoe slecht de overheid daadwerkelijk zicht heeft op de onderwijswerkvloer, dan verwacht ik heel veel overspannen leerkrachten. Ik sta nu drie dagen per week voor de groep, maar met alles eromheen werk ik eigenlijk full time. Hoe gaat dat straks met allemaal eigen programma's? Daarnaast krijg je hier op de lerarenopleidingen te weinig les in om al deze kinderen op een juiste manier te kunnen begeleiden. Er is veel mogelijk, maar de school (gebouw) en de mensen (het team) moeten gefaciliteerd worden. Er moet bijv extra hulp, extra tijd, extra geld beschikbaar zijn. Passend onderwijs mag geen bezuinigingsmaatregel zijn! Passend onderwijs moet de ontwikkeling en het welzijn van de leerling voorop hebben staan. En daar heb ik mijn vraagtekens bij. De klassen worden steeds groter en er komen steeds meer kinderen met een rugzak binnen het regulier onderwijs. Het vraagt van de leerkracht enorm veel om ook deze kinderen de aandacht te geven die zij nodig hebben. Daarnaast heb je vaak nog 26 lln. die gezien moeten worden.

Kan de wet Passend Onderwijs zorgen voor een betere integratie van kinderen met het syndroom van Down in het reguliere onderwijs?

Ja	V: 5 = 31%	A: 3 = 33%
Nee	V: 2 = 13%	A: 3 = 33%
Weet ik niet	V: 9 = 56%	A: 3 = 33%

Visnet: Eventuele toelichting op bovenstaand antwoord.

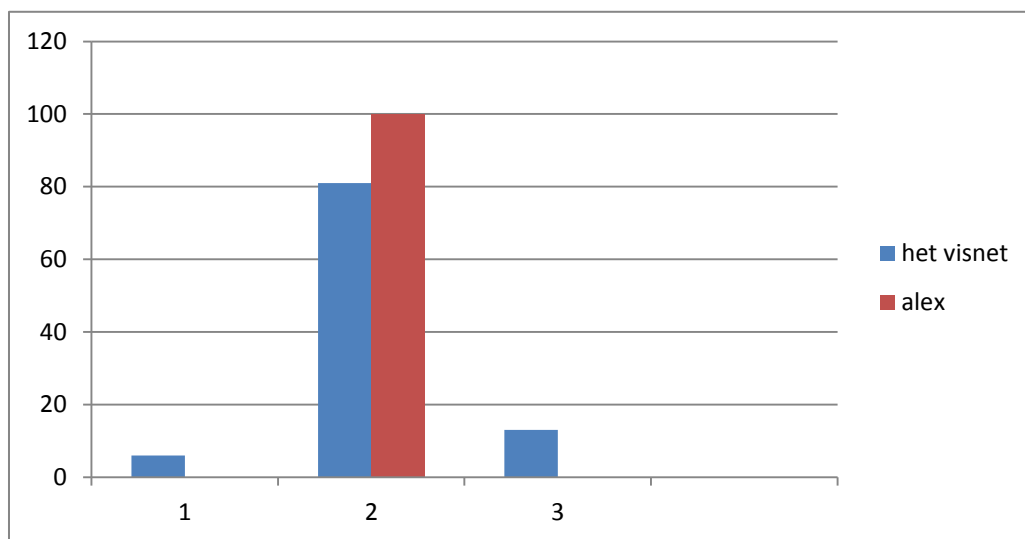
Volgens mij hangt dit niet af van de nieuwe wet maar van wat een school het kind te bieden heeft. Het kind moet prioriteit hebben. Ik hoop het. De tijd zal het leren. Ik heb mijn twijfels. Alles draait om bezuinigingen. Er wordt in mijn ogen veel gevraagd van de creativiteit van leerkracht (in klassenmanagement en in kennis/omgaan van specifieke problematiek) en de schoolorganisatie om het begrotingsgat op te vangen.

Alex: Eventuele toelichting op bovenstaand antwoord.

Ik denk dat je snel genoeg door hebt of een kind met het syndroom van down op het regulier onderwijs kan zitten. scholen /leerkrachten zijn over het algemeen niet goed toegerust om deze kinderen op de juiste manier te begeleiden. Door de toenemende groepsgrootte komt de begeleiding nog meer onder druk te staan. Een wet veranderd daar niets aan - passend onderwijs is ook de verwijzing naar Speciaal onderwijs.

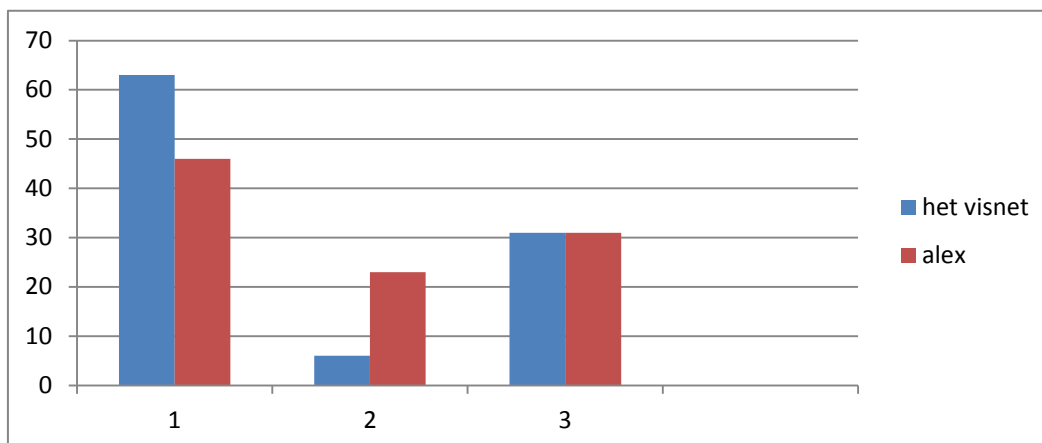
Wat is de visie van uw school met betrekking tot kinderen met het syndroom van Down?

1. Alle kinderen worden aangenomen op school	V: 1 = 6%	A: 0 = 0%
2. Er wordt per kind gekeken of de school de juiste zorg kan bieden	V: 13 = 81%	A: 9 = 100%
3. De school kan niet de juiste zorg bieden en ouders wordt aangeraden een andere school te kiezen.	V: 2 = 13%	A: 0 = 0%

Als een kind met het syndroom van Down op een reguliere school zit waar geeft u dan de voorkeur aan?

1. Kind zit in een reguliere klas en krijgt ambulante begeleiding	V: 10 = 63%	A: 6 = 46%
2. Kind zit in een speciale klas met andere kinderen met een beperking	V: 1 = 6%	A: 3 = 23%
3. Kind zit bij sommige vakken in een reguliere klas en bij sommige vakken in een speciale klas met andere kinderen met een beperking	V: 5 = 31%	A: 4 = 31%
- (n.b. Alex heeft meerdere antwoorden in gevuld)

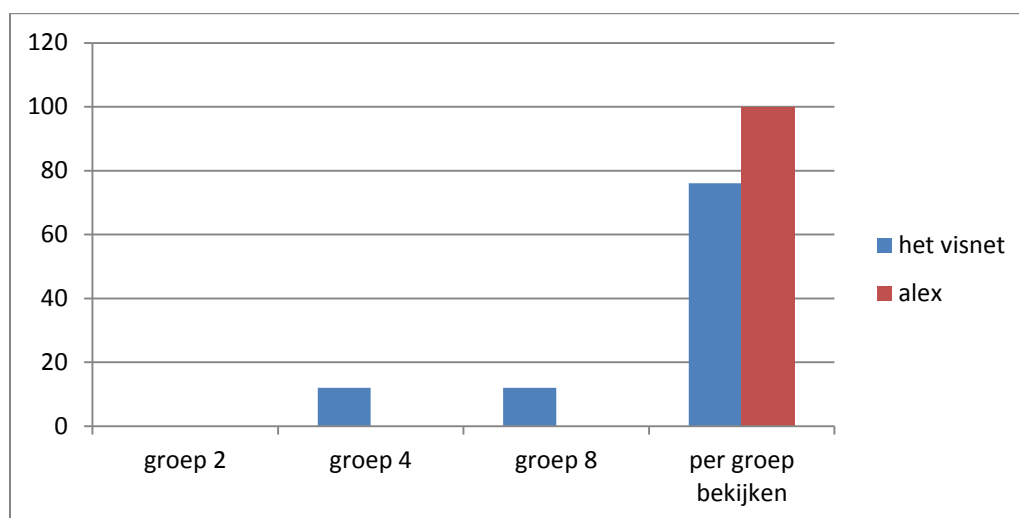

Alex: Eventuele toelichting bovenstaand antwoord.

Wat heeft het kind nodig? Wat heeft de groep waar dit kind in zit nodig? Het moet voor de leerling, de medeleerlingen, de ouders, de leerkracht en de school een goed werkbaar situatie blijven. Rekenen, lezen en gym vragen veel intensieve begeleiding. Veel anderen activiteiten kan het kind op eigen niveau doen in de klas samen met klasgenootjes. Vind ik een lastige. Vooral ook omdat ik wel eens in een groep heb gewerkt waar naast mij nog 4 ambulante begeleiders aanwezig waren. Ik vond dit zelf niet prettig omdat je eigenlijk 5 kapiteins op een schip hebt.... Hier moet je goede afspraken over maken.

Als een kind met het syndroom van Down naar het reguliere onderwijs gaat, tot welke groep kan een kind wat u betreft op een reguliere school blijven?

Groep 2	V: 0 = 0%	A: 0 = 0%
Groep 4	V: 2 = 12%	A: 0 = 0%
Groep 8	V: 2 = 12%	A: 0 = 0%
Dat moet per groep worden beoordeeld	V: 13 = 76%	A: 9 = 100%

Visnet: Eventuele toelichting op bovenstaand antwoord.

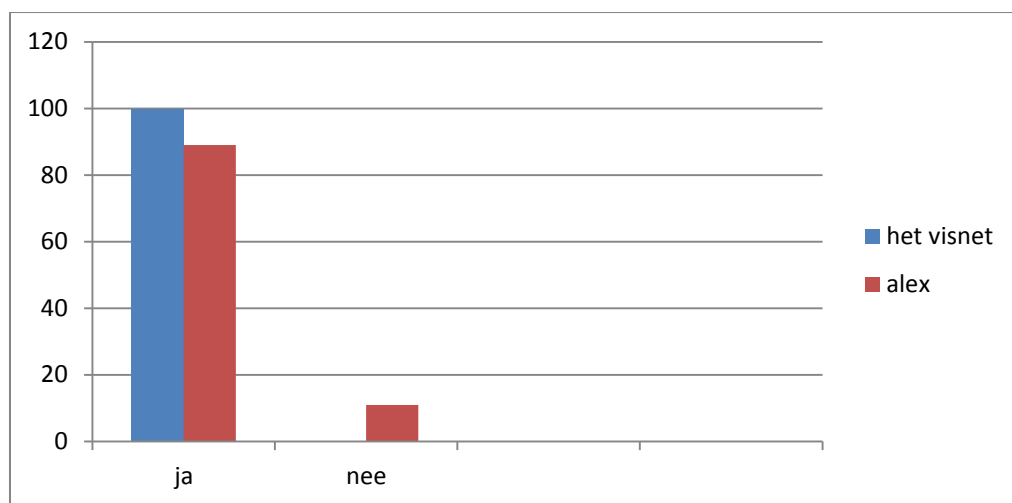
Mijn ervaring is dat het verschil op een gegeven moment erg groot wordt. Dan is het de vraag of andere kinderen niet de dupe worden... dus kijken wat kan/haalbaar is. Onze ervaring tot nu toe (en dan praat ik over 3 leerlingen met het syndroom van Down) is dat de kinderen blijven tot en met groep 3. Daarna hadden deze kinderen zoveel begeleiding nodig buiten de groep; dat het geen voordelen meer had om ze op een reguliere basisschool te plaatsen. Dat ligt opnieuw aan de ontwikkeling van het kind. Als een school besluit het kind te handhaven, kun je kijken tot welke groep. Moet ook per kind worden bekeken. Ik ken kinderen die het prima tot groep 8 konden (maar die helaas daarna toch naar het VSO moesten), maar ook kinderen waar het maar tot groep 2 haalbaar was. Afhankelijk van zowel kind als situatie op school/ groep.

Alex: Eventuele toelichting op bovenstaand antwoord.

Dit moet je per schooljaar bekijken. - Als het op alle gebieden (leerling, medeleerlingen, ouders, leerkracht, school) naar wens en verwachting verloopt, kan de leerling tot in groep 8 blijven. Is afhankelijk van de leerling en de mogelijkheden van de school om extra ondersteuning te bieden. En per kind!!

Vindt u het nodig om bijscholing te krijgen als er een kind met het syndroom van Down in uw klas komt?

Ja	V: 15 = 100%	A: 8 = 89%
Nee	V: 0 = 0%	A: 1 = 11%

Visnet: Eventuele toelichting op bovenstaand antwoord.

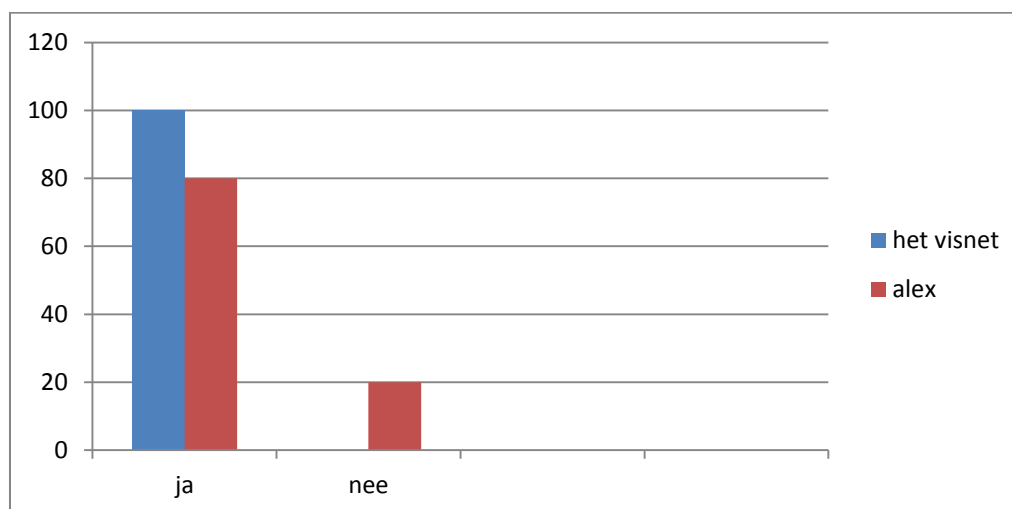
Maar wanneer...we hebben geen tijd!! Vooral rond taalontwikkeling en leren lezen was dit voor mij heel zinvol! Het is altijd goed om je kennis te vergroten, zodat je de juiste begeleiding kunt geven.

Alex: Eventuele toelichting op bovenstaand antwoord.

Via de VIM is goede begeleiding/ scholing beschikbaar Ja ik vind dat zelfs essentieel!

Als u een kind met het syndroom van Down in uw klas krijgt, heeft u dan ondersteuning nodig?

Ja	V: 16 = 100%	A: 8 = 80%
Nee	V: 0 = 0%	A: 2 = 20%

Visnet: Eventuele toelichting op bovenstaand antwoord.

De ervaring die ik heb ging om een kind wat absoluut nog niet zindelijk was. En drie keer per morgen luier verschonen, inclusief wassen, lukt niet als je alleen voor een groep 3 staat. Maar als een kind minder zorg nodig heeft, kan het vaak ook met alleen ambulante hulp/ RT voor taalontwikkeling denk ik.

Opmerking:

Omdat er meer respondenten van het Visnet dan van Alex de enquête hebben gevuld, zijn de percentages niet helemaal goed met elkaar te vergelijken.

HOOFDSTUK 7: INTERVIEWS

Interview 1

Interview met mw. Verwoerd, bouwcoördinator onderbouw Rehobothschool, Veenendaal d.d. 21-3-2014

Verslag van een semigestructureerd interview.

De Rehobothschool heeft ervaring met kinderen met DS. Er hebben kinderen t/m groep 2 meegedraaid en één kind heeft t/m groep 4 meegedraaid. Daarna zijn deze kinderen naar het SO gegaan. Op dit moment zitten er geen kinderen met DS op school.

De visie van de school is dat alle kinderen mogen leven en mogen leren en in principe een plek moeten kunnen krijgen op de school. Er wordt voor elk kind het gesprek aangegaan. Het gesprek met ouders bij de aanmelding van een kind zal altijd met die insteek worden aangegaan. Er is een protocol, het protocol 'toelating kinderen met een verstandelijke beperking of lichamelijke beperking' aanwezig die de ouders direct aan de poort duidelijkheid geeft wat de visie is en hoe deze visie in de praktijk uitwerkt. Er is nooit afwijzing maar doorverwijzing naar een school voor SO.

Alvorens een kind wordt aangenomen zal er overleg plaatsvinden met het managementteam. De rapportages van het kind zullen worden beoordeeld. Soms wordt er geobserveerd en er vinden gesprekken plaats met de ambulant begeleider (als deze er is).

Bij een kind met een beperking zoals b.v. het syndroom van Down zijn een aantal dingen belangrijk zoals leerbaarheid, plek in de groep, sociale integratie. Soms komt een kind een aantal keren meedraaien waarbij er geobserveerd wordt naar hoe een kind kan functioneren in een reguliere groep. Deze kinderen komen meestal van een peuterspeelzaal van het SO. Een logisch gevolg kan zijn dat het een grote overgang is om in een groep van soms 32 kinderen terecht te komen. En of dit werkt is een grote vraag, aldus mw. Verwoerd.

Een grote reden om kinderen niet aan te nemen is dat de school geen mogelijkheid ziet om het kind de juiste zorg te bieden. Een kind kan b.v. niet in een groep passen omdat er te veel zorgleerlingen in zitten of de grootte van de groep te groot is of er ontbreken extra handen voor de begeleiding.

Het kan ook aan het kind zelf liggen. Als een kind erg teruggetrokken, bang en angstig is, zal de sociale integratie niet gaan lukken en dit is de basis om te leren en mee te draaien in een reguliere groep. Ze zegt: 'is dat iets wat je als ouders zou moeten willen.'

Als een kind al meedraait in een reguliere groep, en het welbevinden neemt af en raakt het kind geïsoleerd dan vormt dat een reden om na te denken over SO. Het is dan beter dat het kind in een 'vertrouwde' omgeving terecht komt. Met vertrouwde omgeving bedoelt de bouwcoördinator een omgeving met gelijkgestemden en waar alles kleinschaliger is en waar meer begeleiding is. In groep 4 heeft ze dit zien gebeuren met een leerling. De kinderen in de groep ontdekten een nieuwe wereld, de wereld van het leren lezen, rekenen en schrijven. De raakvlakken van het kind met DS waren totaal niet meer in beeld. Hierdoor raakte het kind met DS totaal geïsoleerd van de rest. Het kreeg ook veel apart les buiten de klas met extra ondersteuning. De integratie kwam hierdoor erg in het geding. En dit was juist zo belangrijk voor de school. Je zag het welbevinden afnemen. Het kind werd gewoon diepongelukkig. De school vond dat het punt waarop niet verder gegaan moest worden omdat dat in het nadeel van het kind was. Was de integratie wel goed gelukt, dan was er misschien wel een kans dat het kind door kon naar groep 5. Het hing niet zozeer af van b.v. zaakvakken maar de integratie en welbevinden van het kind.

De overgang van groep 2 naar groep 3 is op deze school vaak een breekpunt. In de groep 1 en 2 wordt thematisch les gegeven en daar zie je dat kinderen met DS mee kunnen draaien. Maar vanaf groep 3 is dit programmagericht onderwijs en dan is het de vraag of kinderen kunnen aansluiten en zich kunnen integreren.

Als de school niet verder kan met een kind dan treedt daarvoor een protocol in werking. Allereerst geeft de school het kind de ruimte in de onderbouw. Er wordt elk half jaar geëvalueerd en een aantal aspecten is daarbij van belang: sociale integratie, groei waarvoor concrete doelen worden gesteld. Wil een kind kunnen functioneren in een groep dan moet het b.v. een bepaalde tijd zelfstandig kunnen werken, moet het groei laten zien op b.v. rekenen en lezen. In een vroeg stadium kan met ouders besproken worden of het haalbaar is want je kunt dan laten zien of doelen behaald zijn. Is dat niet zo dan wijkt het zo veel af van de rest van de groep en kan de school niet bieden wat hij/zij nodig heeft. Er moet dan zo veel extra tijd geïnvesteerd worden en die is niet beschikbaar. Een kind krijgt dan minder aandacht dan in het SO waardoor de achterstanden nog groter worden, of vertraging in ontwikkeling. Het is niet zo dat er geen extra ondersteuning is, maar als die te veel toeneemt, kan school hierin niet meer voorzien.

Welke veranderingen er zullen optreden bij het ingaan van de nieuwe wet Passend Onderwijs weet mw. Verwoerd niet. De rugzak gaat verdwijnen en het systeem gaat over naar basissteun, extra steun, specifieke steun of speciaal onderwijs. Afhankelijk van de uren die daardoor beschikbaar zijn, is het de vraag wie er ingezet kan worden een RT-er of een onderwijsassistent. Een RT-er heeft veel meer expertise dan een gemiddelde onderwijsassistent. En dat is wel van invloed op het goed begeleiden van een kind met DS. Afhankelijk van de indicatie is dus te zien welke steun school kan krijgen maar omdat op dit moment geen kinderen met DS op school zitten is hier nog weinig zicht op. De overgang van de rugzak naar het nieuwe systeem maakt de school dus niet mee voor deze kinderen. Er is geen informatie van b.v. ambulant begeleiders die dit duidelijk kunnen maken. Het is dus afwachten wat het gaat worden als dit gaat draaien. Op andere scholen kan dit duidelijker zijn omdat daar b.v. een kind met DS begeleid wordt. De zorgplicht die de school vanaf dat moment heeft, zal waarschijnlijk niet veel veranderen. De scholen in de regio hebben allemaal dezelfde of minder ervaring met kinderen met DS en staan er dus hetzelfde in als deze school, zegt ze. Ze verwacht dat de kinderen met DS uiteindelijk toch weer in het SO terecht zullen komen. De tijd zal het moeten leren hoe dit gaat verlopen.

Op deze school krijgen leerkrachten geen aparte scholing als zij een kind met DS in de klas krijgen. Hoe er tegen de integratie van deze kinderen wordt aangekeken is verschillend. Als er een kind wordt aangemeld zal er altijd met de leerkrachten worden overlegd waar en bij wie het kind het beste kan worden geplaatst. Leerkrachten hebben daar een duidelijke stem in. Er zijn leerkrachten die dit juist niet willen omdat ze de expertise er niet voor hebben. Maar er zijn ook leerkrachten die het juist een uitdaging vinden om er met deze leerling voor te gaan. De leerkrachten kijken natuurlijk ook naar de samenstelling van de groep en als een leerkracht al zorgleerlingen in de klas heeft, is dit voor een kind met DS en voor de rest van de groep niet goed.

Ze heeft niet meegemaakt dat leerkrachten vanuit overtuiging negatief staan tegenover het hebben van een kind met DS in de groep. Het heeft met de omstandigheden te maken of ze het zien zitten of niet.

Als er een kind met DS in de groep zit, kan dit ook effect hebben op de rest van de klas. Uit de praktijk is gebleken dat de resultaten van de klas waar een kind met DS in zat, lager waren dan de parallelklas. In de daaropvolgende groep moest hard gewerkt worden om dit verschil bij te werken. Het was een te grote druk en belasting voor de leerkracht om en de hele groep en het kind met DS goed te bedienen. En dat ging ten koste van de resultaten.

Ze vindt ook heel belangrijk met welk doel een kind binnen komt en welk doel ouders hebben met hun kind. Vinden zij dat hun kind zich op een volwassen leeftijd moet kunnen redden door een beetje te kunnen lezen en rekenen en zich moet kunnen redden in de maatschappij dan is een kind beter af in het SO. In het RO wordt het kind met DS heel snel geholpen door de andere kinderen en leert die dingen dan niet zelf. Hebben ouders voor ogen om een kind te laten leren en cognitief te laten ontwikkelen dan is een kind beter af in het RO. Maar ze vindt dat de zelfredzaamheid het meest voor de hand liggende is voor kinderen met DS. Het allerbelangrijkste blijft de sociale integratie en het welbevinden van het kind. Dit is verschillend per kind. Maar als je ziet dat een kind verdrinkt in een klas van 30 kinderen dan kan je je als ouders afvragen of je koste wat kost iets wil terwijl het kind diepongelukkig zou kunnen worden.

Interview 2

Interview met mw. Petersen, directeur School met de bijbel, de Kraats, d.d. 28 maart 2014

Verslag van een semigestructureerd interview.

De visie van de school wat betreft kinderen met een beperking heeft met twee dingen te maken. De identiteit van de school en is iets haalbaar in de groep.

Vanuit de identiteit vindt men dat ieder kind zorg moet kunnen krijgen en zich optimaal moet kunnen ontwikkelen. De school wil er zijn voor alle kinderen.

Toch moet het kind ook tot zijn recht kunnen komen in de groep. Dat geldt voor het betreffende kind maar ook voor de andere kinderen van de groep. Het moet als het ware samen passen.

De leerkrachten staan achter deze visie en willen zich daar ook voor inzetten. Elk kind krijgt dan ook een kans op deze school. Dat geldt dus ook voor kinderen met DS. In de onderbouw sowieso, in de bovenbouw is men iets voorzichtiger. Er wordt serieus gekeken naar de onderwijsbehoeften van het kind en of de school er aan kan voldoen. Daar wil de school wel zijn best voor doen.

De school heeft veel zorgleerlingen. Als we spreken over kinderen met DS zitten er op deze school drie kinderen: een meisje in groep 8 met een hoog IQ, een meisje in groep 7, dat werkt op groep 3 niveau en een meisje in groep 1 dat nog niet zindelijk is en veel wegloopt. Zij is nu drie ochtenden en 1 middag op school en dit wordt langzaam uitgebreid. Al deze kinderen zijn gestart vanuit groep 1.

De kinderen met volledig geaccepteerd en er wordt heel normaal mee omgegaan.

De reden dat deze school open staat voor kinderen met DS heeft te maken met de visie en met de expertise die er is binnen de school. Een onderwijsassistente heeft een systeem ontwikkeld waardoor deze kinderen op hun eigen leerlijn werken in de klas. Ze volgen dus een eigen programma, krijgen dit uitgelegd door de onderwijsassistente aan het begin van de week en werken vervolgens in de klas. De leerkracht hoeft alleen te controleren, sturen en hier en daar uitleg geven.

Een veel gehoorde reden voor het niet integreren van kinderen met DS in het RO is dat leerkrachten het te zwaar vinden. De leerkrachten op deze school worden in eerste instantie geënthousiasmeerd door de directeur. Zij is erg voor zorg en onderwijs bieden aan alle kinderen. Ze vindt dit erg belangrijk vanuit een christelijke identiteit. Daarnaast willen deze leerkrachten er allemaal voor gaan. Deze school maakt een groei door en de klassen zijn hier groot. Toch wordt dit niet gezien als een belemmering voor het lesgeven aan kinderen met DS.

De leerkrachten worden begeleid door een ambulant begeleider die een leerkracht kan sturen hoe om te gaan met een kind met DS in de klas. Deze begeleider heeft veel expertise op het gebied van DS. Daarnaast heeft een kind een PGB waardoor b.v. aanpassingen aan het meubilair geregeld kunnen worden. Hier is een leerkracht niet bij betrokken.

Soms moeten leerkrachten wel eens een hobbel over. Het is natuurlijk wel intensief om een kind met DS in de klas te hebben terwijl er ook nog andere zorgleerlingen in de klas zitten. Door goede begeleiding van de onderwijsassistente en haar expertise en de enthousiaste instelling van de school kan die hobbel overwonnen worden.

Er wordt niet van ouders verwacht dat ze thuis voorbereidend schoolwerk doen. De lijnen met ouders zijn wel heel kort en er volgt veel overleg. Als een kind nog niet zindelijk is, kunnen ouders soms komen om het kind te laten plassen. Hier kunnen ook andere oplossingen voor gezocht. Het niet zindelijk zijn van een kind met DS is dus geen belemmering om op deze school te komen.

De directeur denkt dat met de komst van de nieuwe wet Passend Onderwijs er waarschijnlijk weinig zal veranderen. Het leeft ook totaal niet. Er wordt op deze school al volop zorg geboden. En elk kind is in principe welkom en daar gaat het om bij de nieuwe wet.

Van alle kinderen met DS wordt een onderwijsperspectief gemaakt. Ouders moeten weten waar hun kind toe in staat is en wat haalbaar is. Soms kan dit verschillen met de verwachting van ouders. Maar samen met de ouders wordt in beeld gebracht welke onderwijsbehoeften het kind heeft en hoe de school hierin kan voldoen en wat dat kan opleveren en in welk tempo.

Het komt voor dat er doorverwijzing volgt van een kind met DS naar een andere school. Dit hoeft niet een speciaal onderwijs school te zijn. Soms dwingen omstandigheden ouders ertoe hun kind toch naar het SO te doen. De Kraatsschool wil zich actief inzetten om een juiste school voor een kind te vinden.

Na het gesprek krijg ik gelegenheid om in groep 8 en groep 7 de twee meisjes met DS te observeren. In groep 8 krijg ik van de leerling zelf uitleg over hoe zij werkt. Ze heeft een laadjessysteem waar per laadje een vak in zit. Aan het begin van de week krijgt ze uitgelegd wat ze moet doen. Als ze moet rekenen, pakt ze haar boekje rekenen uit het laadje rekenen. Ik kan merken dat dit meisje een hoog IQ heeft, want ze kan het heel goed uitleggen. Ik begrijp later van de directeur dat dit nu wel lastiger voor haar wordt. Ze gaat nu ook beter begrijpen dat ze anders is, waardoor ze soms wat lastiger gedrag vertoont. Maar dit wordt direct met haar besproken en met haar ouders zodat daar thuis ook over gesproken kan worden.

Het meisje uit groep 7 heeft een lager IQ en heeft meer begeleiding nodig. Als ik achter in de klas zit, is ze aan het rekenen. Ook zij heeft een laadjessysteem. Ik zie dat de jongen die naast haar zit haar helpt. Elke week krijgt het meisje een ander maatje. De klasgenoten wisselen elke week en krijgen een plek naast haar. Maar het meisje heeft wel sturing nodig want ze is snel geneigd om niets te doen. De leerkracht moet het meisje dan ook aansporen om verder te gaan met haar werk. Ze zat nl. gewoon te tekenen.

Na een interview op de basisschool de Kraats ben ik door de directrice in contact gekomen met Jantine Budding. Zij is Lio-student op de school en doet onderzoek naar actief burgerschap en sociale integratie met betrekking tot kinderen met Downsyndroom. Zij heeft op deze school een enquête gehouden waarvan ik de uitkomsten heb gekregen. Deze bevindingen worden hieronder vermeld en kan ik gebruiken als aanvullende gegevens

over de integratie van kinderen met Downsyndroom op deze school. De uitslag is op basis van 12 ondervraagden.

Op deze school zijn meerder leerlingen met Downsyndroom opgenomen. Heeft u deze leerlingen in de klas (gehad), en zo ja welke leerling(en)?

10 keer ja

2 keer niet in de klas maar i.v.m. verantwoordelijkheid of RT.

Hoe vindt u het/zou u het vinden om deze leerling(en) te begeleiden?

- In het begin vond ik het erg zwaar. Ze eiste enorm veel aandacht op en dat terwijl je een groep met nieuwe, jonge leerlingen probeert veiligheid te bieden. Nu kan ik er beter mee omgaan. We weten allemaal wat de (on)mogelijkheden zijn en dat maakt het beter hanteerbaar.
- Interessant
- Erg leuk en leerzaam
- Ik vind het altijd een cadeau. Ik vind het prachtig om te zien hoe deze kinderen met aanpassing ook hun plek in de school krijgen. En ook vind ik het mooi om te zien hoe natuurlijk de kinderen hier mee omgaan. Ik zou ze niet willen missen!!!
- Ik heb beide leerlingen een jaar in de klas gehad. Zowel de kinderen als ikzelf heb hier veel plezier aan beleefd en er ook veel van geleerd.
- In het begin vond ik het wel spannend. Ik hoopte namelijk dat we wel een bepaalde klik zouden hebben! Ik vind het super leuk om haar juf te mogen zijn. Ik leer ook weer veel van haar. Op sommige momenten is het wel even schakelen. Dan is er iets gebeurd en dat vraagt van de rest van de groep wel een bepaalde mate van zelfstandigheid.
- Fantastisch werk
- Prima
- Dat is een bijzonder verrijkend werk. Verrijkend voor het kind met down syndroom, verrijkend voor de groep en verrijkend voor jezelf.
- heel belangrijk dat ze geïntegreerd worden in het reguliere onderwijs
- Erg leuk. en een aanvulling en aanwinst voor de klas en school.
- Prachtig! Dat deze kinderen op het regulier basisonderwijs zitten, is een verrijking vooral voor het kind zelf, maar ook voor de groep en de school.

Wat heeft u hiervoor nodig?

- Duidelijkheid en consequentie zijn van enorm belang. De praktische en onderwijskundige ondersteuning heb je echt nodig.
- Een Ambulant Begeleider of iemand anders die expertise heeft.
- Begeleiding van iemand die ervaring heeft met kinderen met Downsyndroom. En RT begeleiding voor Anouk.
- Een goede ambulant begeleider, en die hebben we!
- Het was fijn dat de leerlingen begeleid zijn door een onderwijsassistente. Zij maakte de materialen die de leerling in de klas kon gebruiken. De leerling ging regelmatig uit de groep naar de onderwijsassistente. Verder waren er regelmatig gesprekken met de ouders, IB-er en de ambulant begeleider. Deze gaf tips hoe je de leerling nog beter kon begeleiden en welke verwachtingen je kon hebben.
- Zoals ik aangaf, is die band met het kind van belang. Het is wel belangrijk dat je de tijd neemt om diegene te leren kennen (net zoals bij alle andere kinderen). Verder is een consequente en duidelijke houding van groot belang. Het is fijn als je merkt dat je als collega's elkaar helpt op een moment dat er iets aan de hand is. Je hebt de steun van elkaar nodig.

- Ondersteuning van collega's, begrip. Ondersteuning van klassen-assistent. Regelmatig overleg ouders. Aangepaste materialen. Klas die deze leerling opneemt en accepteert
- Een team wat gezamenlijk verantwoordelijkheid wil dragen en onderwijsbehoeften in kaart kan brengen.
- Het is belangrijk, dat je informatie hebt over wat het syndroom van Down is. Hoe deze kinderen ontwikkelen en ook wat ze uiteindelijk kunnen leren. Want ze zijn leerbaar! Dan is verder belangrijk, dat je informatie hebt over het kind met downsyndroom, dat je in de klas krijgt. En het is belangrijk, dat je bij jezelf een knop omzet. Een kind met downsyndroom kan nooit het tempo van de groep bijhouden. Heeft een eigen leerlijn en eigen werk. Daar zou je gefrustreerd van raken. Als je echter de knop omzet, ben je blij met elke stap die ze voorwaarts zetten. Met elk ding, dat ze zich eigen hebben gemaakt.
- Begeleiding van buitenaf
- In principe het kind zelf en vanuit dat kind samenwerken aan de persoonlijke ontwikkeling op haar eigen niveau. Verder veel overleg en korte lijntjes met iedereen die met het betreffende kind werkt . Maar denk vooral ook aan de ouders.

Wat heeft de leerling met Downsyndroom hiervoor nodig?

- Duidelijke regels. Vast ritme. Korte, duidelijke uitleg. Veel herhaling
- zo veel mogelijk zelfstandigheid
- Meerdere keren in de week RT begeleiding. Ze moet zelfstandig kunnen werken.
- Een goede klassen-assistent, een team van leerkrachten wat er volledig achterstaat en zich gesteund voelt. De ruimte om zichzelf te mogen zijn. Maar ook een leerkracht die eisen stelt.
- Materialen om zelfstandig te kunnen werken. Een maatje die gedurende de dag voor haar zorgde en extra aandacht gaf. Een onderwijsassistent die haar apert begeleidt. Liefde en aandacht van lkr/ln.
- Duidelijkheid en consequent zijn. Regelmatig even echt met haar praten over wat er gebeurd is en haar ook de kans geven haar kant van het verhaal te vertellen. Je moet haar soms het bredere perspectief laten zien. Haar helpen te zien wat voor invloed bepaald gedrag op het grotere plaatje heeft.
- Aandacht ook individueel. Aangepaste leermiddelen. Ontwikkelingsprofiel. Klas die leerling accepteert. Duidelijke afspraken en regels.
- School met mensen met liefde, hart en passie. Veilig klimaat in de groep en school. Structuur. Kaders.
- Een leerling met Down moet gedragsmatig wel te hanteren zijn. Anders is het voor een leerkracht en groep niet op te brengen, als het gedrag echt buitensporig is.
- extra begeleiding en uitleg en een "maatje".
- Ruimte om zichzelf te ontwikkelen. Een eigen leerlijn en RT buiten de klas. Een buddy in de klas.
- Vooral acceptatie en het gevoel krijgen van iedereen om hem of haar heen dat het gezien wordt en dat je mag zijn wie je bent. Ontwikkelen op je eigen tempo en daarin begeleid worden door vertrouwde leerkrachten om je heen met wie het kind en goede band heeft.

Wat hebben de medeleerlingen hiervoor nodig?

- incasseringsvermogen: begrip dat zij anders is en meer ondersteuning nodig heeft.
- Hetzelfde, alleen ieder op eigen niveau.
- Geduld en begrip.
- Begeleiding, begrip en sturing
- Tijd, om een hulp te kunnen zijn. Begrip.

- Waardering voor de manier waarop ze ermee omgaan. Laten merken dat je hun inzet waardeert. Soms hebben zij het nodig om ook weer even te realiseren wat er precies lastig is voor, in dit geval, Carlijn. Ze zijn er zo gewend aan dat ze bij hen in de klas zit, dat ze soms even vergeten dat bepaalde dingen door haar anders ervaren worden.
- Kennis van Down Syndroom
Begrip voor die leerling maar ook begrip voor deze leerlingen die hier mee om gaan. Kennis van deze leerlingen. Leerkrachten die dit goed begeleiden.
- Van medeleerlingen wordt liefde en zorg voor hun medeleerling verwacht. En die liefde en zorg komen er meestal ook. Een groep, waarin een kind met Down zit, is in de meeste gevallen een zeer sociale groep. Ze behoeven niet alles te nemen van hun medeleerling. Het is wel belangrijk, dat het kind wordt opgenomen in de groep. Dat er aandacht voor het kind is en dat het in de pauze ook betrokken wordt bij de spelletjes die gedaan worden.
- begrip/ geduld/ ieder kind telt en is uniek en hoort erbij. Samenwerken
- Tijd voor de klas terwijl de leerling met downsyndroom eigen werk heeft of RT buiten de klas. Maar ook samenwerking met elkaar. en samen klas zijn!
- Persoonlijke aandacht. Zij zijn er ook en niet alleen het kind met down. Aandachtverdeling is heel belangrijk. Je bent als leerkracht geneigd om je meer te focussen op de zorgleerlingen. De medeleerlingen hebben ook sturing nodig van de leerkracht, hoe om te gaan met bepaalde situaties waarin het kind met down betrokken is. Coaching. Verder voorlichting over down. D.m.v b.v. filmpjes o i.d

Wat heeft de school hiervoor nodig?

- Aangepast meubilair, extra materialen, R.T.-er en R.T. ruimte, inzicht in ontwikkeling van deze kinderen (= scholing)
- Bewust leerlingen opvoeden tot zelfstandigheid, dus manieren om de leerlingen ruimte te geven zelfstandig beslissingen te nemen.
- Professionele begeleiding
- Ambulante begeleiding om hier als school in te kunnen groeien.
- Extra geld voor materialen. Iemand die deze leerling extra hulp kan bieden buiten de klas.
- De nodige kennis over het Syndroom van Down. Korte lijntjes met de ouders van het kind. Een persoon/punt waar ze zich met vragen tot kunnen richten. Hier is dat Karel (Ambulante Begeleiding).
- Gedreven leerkrachten. Begeleiding. Tijd, ruimte, middelen
- alles van voorgaande blokken maar ook begeleider met veel expertise op dit gebied die ook andere expertise in kan roepen zoals ergo therapeut enz.
- Leerkrachten die er hoe dan ook voor gaan. Een Remedial Teacher of klassen-assistent voor de begeleiding ;buiten of in de groep. Een goede ambulante begeleider die het onderwijsgebeuren begeleidt. En een intern begeleider, die het proces in de gaten houdt.
- extra begeleiding/ ond.ass./ materiaal en kennis
- Overleg en afstemming en ieder jaar opnieuw kijken of het nog haalbaar is.
- Coaching door een goede ambulant begeleider. Evt scholing

Ik zie het als taak van de reguliere basisschool om kinderen met Downsyndroom op te nemen in het regulier basisonderwijs

Op een schaal van 1 tot 5, gemiddeld 4,083

Ik vind het opnemen van kinderen met Downsyndroom horen bij de taak van een christelijke school

Op een schaal van 1 tot 5, gemiddeld 4,083

Een leerling met Downsyndroom leert meer in het regulier onderwijs dan in het speciaal basisonderwijs

Op een schaal van 1 tot 5, gemiddeld 4,25

Als leerkracht krijg je meer input voor burgerschap en sociale integratie wanneer je een leerling met Downsyndroom in de groep hebt

Op een schaal van 1 tot 5, gemiddeld 3,91

Medeleerlingen leren meer van een kind met Downsyndroom, dan van de andere medeleerlingen

Op een schaal van 1 tot 5, gemiddeld 3,25

Voor medeleerlingen is het beter wanneer een leerling met Downsyndroom op het speciaal onderwijs wordt geplaatst

Op een schaal van 1 tot 5, gemiddeld 1,75

Een kind dat leert omgaan met een leerling met Downsyndroom kan ook sneller omgang hebben met andere kinderen met een beperking

Op een schaal van 1 tot 5, gemiddeld 4,33

Zou u concreet drie interventies kunnen noemen voor schoolbeleid om kinderen met Downsyndroom op te nemen in een groep?

- een kleinere groep: hierdoor is er meer rust in de klas en dit werkt voor het kind rustgevend
- In de eerste plaats openheid om dingen in je groep / op school met elkaar te kunnen bespreken en waardoor je de kinderen kan uitleggen waarom een bepaald kind een andere aanpak nodig heeft dan een ander kind. Het is dus vooral van belang dat je niet alleen vindt dat elk kind uniek is en mag zijn wie hij is, maar dat je dat ook in praktijk brengt en kan leren aan je kinderen.
OAS (onderwijsassistent) om het onderwijs individueel te kunnen geven.
laatjes systeem; voor elk vak een laatje waarin werk zit dat de leerling zelfstandig kan maken.
- Wij maken gebruik van het maatjessysteem, dit vind ik zelf als leerkracht erg prettig werken. En dit is voor de leerlingen erg leerzaam. Zo leren ze allemaal er mee omgaan. Verder weet ik even niet zo goed waar ik aan moet denken, sorry
- Goed overleg met ouders, leerkracht en ambulant begeleider. Onderwijs assistent. Maatjessysteem
- Wij werken met het maatjessysteem. Extra handen in de klas door bijv een hulpouder. Een extra begeleider die haar praktische dingen leert, maar ook onderwijs op maat geeft.
- Tutor: op het plein, waar leerling bij terecht kan als er iets aan de hand is. Persoon waarmee leerling met syndroom van Down regelmatig gesprekje voert. RT mogelijkheden; het is belangrijk dat de leerling momenten heeft van 1 op 1 contact.
- Elk jaar opnieuw haalbaarheid bespreken. Ondersteuning van klassen-assistent. Genoeg budget voor middelen en materialen

- Maatjes wordt gedaan bij ons. Maar ook hulp geven aan jongere kinderen of helpen van leerkrachten. Het is goed om ook deze kinderen in hun kracht te zetten: Denk aan voorlezen aan andere leerling. Kleuter helpen enz.
- 1. De begeleiding zoveel mogelijk in de groep. Dus het kind niet steeds uit de groep plaatsen om onderwijs te ontvangen. De RT-er inzetten tijdens de werkles bij de kleuters. Zij begeleidt het groepje waarin het kind met Downsyndroom zit. 2. Een maatje is erg belangrijk, die het kind even bijstuurt, wanneer dat wenselijk is. 3. Een medeleerling die elke dag met het kind leest of een andere onderwijsactiviteit uitvoert (tutorschap)
- Maatjessysteem (heb ik al genoemd) werkt heel goed. goede begeleiding van buitenaf. goede geldbesteding voor materiaal en extra hulp (passend bij het kind)
- maatjes buddy system. RT van Klassen-assistent. Genoeg eigen werk
- 1) een vaste begeleider die het kind ondersteunt 2) op vaste tijden 1 op 1 aandacht bieden. Dit voor het kind maar ook ter ontlasting van de leerkracht en klas. 3) voorbereid werk voor het kind in de klas. Zodat het zelfstandig kan werken.

Interview 3

Interview met dhr. De Koning van 'de Wegwijzer' school voor speciaal onderwijs in Ede d.d. 3 april 2014 .

Verslag van een semigestructureerd interview.

Op deze school zitten ongeveer 15 kinderen met het syndroom van Down. De school telt ongeveer 100 leerlingen.

De klassen zijn ingedeeld op leeftijd en leerroute.

Ongeveer 75% van de leerlingen met DS komt op vierjarige leeftijd op school binnen. De rest van de kinderen zijn afkomstig van het RO die uiteindelijk toch worden doorverwezen naar het speciaal onderwijs. In de gemeente Ede komt het incidenteel voor dat kinderen met DS vanuit groep 4 of 5 doorverwezen worden vanuit het RO naar het SO.

Op het kinderdagcentrum wordt al van tevoren gekeken welk onderwijs er bij het kind past. Als een kind in het RO zou passen, wordt dat het kind niet onthouden.

Als het kind leerplichtig is, zal er van tevoren een gesprek met ouders plaatsvinden waarbij het psychisch diagnostisch onderzoek wordt besproken en welk onderwijs goed zou zijn voor het kind. Daarbij worden meegenomen sociale kwetsbaarheid, kind-factoren. Dan volgt in gesprek met ouders het advies: of een cluster III school of een reguliere school.

Het aantal kinderen wat dan naar het RO gaat is erg laag. Exacte cijfers heeft dhr. De Koning er niet van, maar hij denkt aan twee kinderen met DS op jaarbasis wat via 's Heeren Loo kinderdagcentrum naar het RO gaat.

De Wegwijzer werkt opbrengstgericht. Ze werken met leerlijnen en methode-gebonden toetsen. Voor elk kind worden de opbrengsten bijgehouden en doelen moeten behaald worden of bijgesteld worden. Daar zijn tabellen voor. De school wordt ook door de inspectie getoetst waarbij dit allemaal aan de orde komt.

De speerpunten voor een kind met DS zijn mondelinge en schriftelijke taal, alle deelgebieden van rekenen, sociaal-emotionele ontwikkeling, planning, taakinzicht, zelfstandig werken, zelfredzaamheid. In de lagere groepen komen ook spel en sensopathische ervaringsgerichte ordeningen. De opvatting dat het SO alleen maar zou inzetten op zelfredzaamheid is een misvatting. Maar het is wel afhankelijk van het niveau van het kind. Bij het ene kind kan alleen maar ingezet worden op zelfredzaamheid terwijl een ander kind met DS juist cognitief uitgedaagd kan worden. Zelfredzaamheid noemt hij eigenlijk een beginstadium.

Op de vraag of het SO een meerwaarde heeft in vergelijking met het RO kan hij niet direct antwoorden. Hij stelt dat het kind met DS zo divers en breed is dat je niet voor de kinderen in

het algemeen kan spreken. Voor het ene kind is een reguliere school prima terwijl voor het andere kind het SO veel beter kan zijn. Dat is afhankelijk van een aantal factoren zoals niveau van het kind, het gedrag van het kind en de keuze van de ouders. Hij vindt wel dat het voordeel van zijn school is dat de groepen klein zijn van maximaal tien leerlingen met een leerkracht en een klasse-assistent als begeleider. Dit is een meerwaarde voor kinderen omdat ze individuele aandacht kunnen krijgen en je kan goed differentiëren. Een meerwaarde van het RO is dat kinderen kunnen imiteren dus zich kunnen optrekken aan meertalige kinderen. Maar dat heeft weer te maken met het niveau van het kind met DS. Dhr. De Koning vindt niet dat er zo veel verschil is tussen de speciaal onderwijs scholen. Er is de laatste jaren heel veel progressie gemaakt en er is erg veel geïnvesteerd.

Dhr. De Koning is op de hoogte van de bevindingen van dhr. De Graaf die recent is gepromoveerd met zijn onderzoek waar hij concludeerde dat kinderen met DS meer leren in het RO. Toch is hij benieuwd of dhr. De Graaf alle niveaus heeft meegenomen in zijn onderzoek omdat het 'downkind' niet bestaat. Er kunnen zo veel verschillen zijn in niveaus.

Met de invoering van de wet Passend Onderwijs denkt dhr. De Koning dat dat een verandering teweeg gaat brengen voor het SO en ook voor zijn school. Er zullen meer kinderen aangemeld worden met een laag IQ en kinderen met gedragsproblemen, meer kinderen die meer zorg nodig hebben, met meer zorgvraagarrangementen. Hij verwacht niet dat er een toename zal plaatsvinden maar eerder een verschuiving zorgbehoeften van kinderen. Hij vindt dat er in de gemeente Ede nog veel onduidelijkheid is over hoe dit allemaal moet gaan lopen.

Wat de sociale integratie betreft is het weer van het kind afhankelijk. Sommige kinderen met DS zullen elkaar vinden en zullen veel met elkaar spelen. Maar andere kinderen die wat prikkelgevoeliger zijn, zullen het fijn vinden om juist alleen te spelen. Ook hier kan je niet spreken over het kind met DS in het algemeen, maar het moet gaan om het individuele kind.

Als de kinderen de Wegwijzer hebben doorlopen zijn ze goed voorbereid op het Voortgezet Speciaal Onderwijs. Daar zijn doorlopende lijnen. Vervolgens is er een goede voorbereiding om goed mee te kunnen draaien in de maatschappij. Er moet dan gedacht worden aan dagbesteding, arbeid of intensieve belevingsgerichte dagbesteding.

De leerkrachten zijn verplicht een opleiding te doen voor het SO. Ook klassen-assistenten moeten een aanvullende opleiding doen. De meesten hebben specifiek gekozen voor het SO.

De leerkrachten krijgen vanuit de school veel scholing. Ze zijn niet zo lang geleden gestart met opbrengstgericht werken waar scholing voor gegeven is. Maar ook scholing om te leren omgaan met moeilijk gedrag.

Voor leerkrachten is belangrijk om kinderen verder te helpen met het leren leren.

Uit ervaring ziet dhr. De Koning dat bij scholen met een christelijke identiteit men meer open staat voor kinderen met een beperking. Maar soms is er al zo veel problematiek aanwezig zoals b.v. in achterstandswijken, dat het bijna niet werkbaar is om een kind met DS in een reguliere groep te hebben.

Na afloop van het besprek maak ik nog een rondje door en om de school. De groepen zijn inderdaad erg klein en er wordt zeer intensief met de kinderen omgegaan. Er zijn veel faciliteiten in de school aanwezig zoals logopedie en fysiotherapie. Het ziet er gestructureerd maar gezellig uit. Er heerst een redelijke rust. Ik had me dit anders voorgesteld, maar dit is geen cluster IV waar meer kinderen met gedragsproblemen zijn.

Mijn indruk is dat het een positieve school is waar kinderen met DS verder geholpen kunnen worden met hun ontwikkeling op het niveau van het kind.

Interview 4

Interview met mw. Muda, moeder van Laurens d.d. 3 april 2014

Verslag van een semigestructureerd interview.

Laurens is 6 jaar en woont met zijn ouders en 2 zussen. Laurens heeft het ontwikkelingsniveau van een kind van 2 ½ jaar.

Voordat Laurens leerplichtig was hebben dhr. en mw. Muda zich georiënteerd op onderwijs voor hun zoon. Ze hebben zich hierdoor laten leiden door de Stichting Down Syndroom en gekozen voor RO.

Zij vonden dat de stichting veel kennis en ervaring had om hen voor deze keuze te adviseren. Zij stellen nl. dat een kind met DS verder komt als het naar een gewone school gaat. Dhr. en mw. Muda vonden het mooi dat hun zoon op die manier gestimuleerd zou worden. Niet dat ze hem zo ver mogelijk wilde krijgen, maar het gestimuleerd worden door andere kinderen vonden ze erg mooi en belangrijk.

Toen Laurens ongeveer drie en half jaar was had men het eerste gesprek op een reguliere school met de directeur en IB-er. In principe was Laurens welkom, maar ze wilde hem wel eerst observeren op de groep waar hij toen was.

Uiteindelijk is dit een traject geworden van ongeveer twee jaar. Na onderzoek op de groep van de Oranjeschelp werd gesteld dat Laurens er nog niet aan toe was.

De ouders zijn toen ook het gesprek aangegaan bij een speciaal onderwijs school. Maar deze school was op dat moment niet zo stabiel. Het rommelde er nogal. Er waren ook slechte beoordelingen en de identiteit kwam niet helemaal overeen met hoe de ouders het beleefde en ze vonden het niet fijn om hun kind aan die school toe te vertrouwen.

Ook in Ede hebben de ouders een gesprek gehad bij een speciaal onderwijs school. Dit was echter een vrij reformatorische school en ze voldeden niet helemaal aan de gestelde eisen en dat voelde ook niet helemaal goed.

Uiteindelijk is op de reguliere school afgesproken dat Laurens een stageperiode zou aangaan van twee dagen in de week, één keer een morgen en één keer een middag. Dit is vanaf oktober tot januari gebeurd.

Toch had de reguliere school wel bezwaren b.v. dat de klassen zo groot waren. Op advies van de therapeut van de Oranjeschep zijn er vrijwilligers ingeschakeld. Zes vrijwilligers zouden meekijken vanaf de zijlijn en als het nodig was helpen of ingrijpen.

Laurens vond het heel leuk. Hij kon goed in de kring zitten en vond het geweldig als er gezongen werd. Maar de school was nog niet enthousiast want ze vonden dat er niets uit hem kwam.

Volgens de gedragstherapeute van de Oranjeschelp was dat ook helemaal niet mogelijk want Laurens ging maar twee dagdelen naar school en dat was daarvoor veel te weinig. De ouders hebben toen contact opgenomen met dhr. De Graaf van de Stichting Down Syndroom voor advies en deze vond ook dat het veel te weinig was om resultaat te kunnen zien. Dan moet een kind zo'n zes weken alle dagen van de week meedraaien in een groep. Maar dat zagen ze op de school helemaal niet zitten. Daarvoor waren er net twee kinderen met DS gestopt op de school terwijl deze kinderen een hoger niveau hadden dan Laurens. Mw. Muda vermoedt dat dit ook een reden kan zijn dat ze het met Laurens niet zo zagen zitten.

Al vrij snel in de stageperiode volgde een gesprek met de ouders en de bouwcoördinator, IB-er, juf, stagiaire, begeleider en iemand van het REC. Dat was geen fijn gesprek. Allereerst hadden de ouders het gevoel van wij tegen zij. Om met z'n tweeën tegen zo'n grote groep te zitten was imponerend. Ze waren ook niet echt in gesprek over Laurens en ze hadden al vrij

snel het gevoel dat het niks zou worden. De conclusie was dat Laurens nog hele grote sprongen zou moeten maken om te mogen blijven.

De ouders hebben nog geregeld dat de gedragsdeskundige van de Oranjeschelp mee zou komen kijken. Zij kende Laurens heel goed en was heel tevreden. Hij bleef op zijn stoel zitten, hij liep niet weg. En natuurlijk kon hij nog niet rekenen want zo ver was hij nog niet. Zij heeft toen nog voor hem gepleit bij de IB-er. Maar dat was een heel gereserveerd gesprek en eigenlijk kwam het er op neer dat de keuze al gemaakt was.

In het derde gesprek werd meegedeeld dat hij niet toegelaten werd.

Bij het afscheid van de groep waar Laurens had meegelopen had de moeder een traktatie voor de kinderen. Hij had nog nooit gepraat in de groep en toen zijn moeder een klein zinnetje zei tegen de kinderen herhaalde hij dat steeds. De juf wist niet wat ze hoorde. En toen werd ook wel duidelijk dat er eigenlijk nooit energie in Laurens was gestoken. Een voorbeeld: bij het binnenkomen werd een hand gegeven, maar er wordt nooit oogcontact gemaakt met Laurens. Hij werd nooit op ooghoogte aangesproken. Maar de moeder vond niet dat zij dat als moeder moest zeggen.

Tijdens de stageperiode werd het de moeder duidelijk, hier wordt Laurens niet gelukkig en hier word ik helemaal niet gelukkig.

De ouders hadden een duidelijk doel voor ogen. Ze vonden het niet echt nodig dat Laurens tot en met groep 8 mee zou moeten draaien. Als hij de kleutergroepen, groep 1 en 2 maar door zou kunnen maken op een reguliere school. Dat zouden de ouders al heel fijn vinden.

In de groep 4 waar de dochter in zat, was ook een jongen met DS. Mw. Muda zag dat deze jongen vaak buiten de klas het werk aan het maken was. Daardoor besepte ze dat er twee kanten waren. Aan de ene kant het meedraaien op een gewone school, maar aan de andere kant toch apart van de klas meedraaien op een gewone school. Wat was dan de meerwaarde?

Maar nadat Laurens niet geplaatst kon worden op de reguliere school, was de wens nog niet weg om Laurens op een gewone school te krijgen.

De ouders hebben toen contact opgenomen met een andere reguliere school. Het gesprek met de directrice was erg positief. Ze vertelde al direct dat als Laurens toegelaten kon worden op de school het dan ook een traject zou zijn voor langer dan alleen de kleuterjaren. Om praktische redenen kon dit helaas niet door gaan. Bij de gemeente werd aangeklopt of er vervoer geregeld kon worden, maar dat kon niet. Om bij deze school te komen werden nl. verschillende andere scholen voorbij gereden. De ouders moesten dus eerst bij die andere scholen langs om te kijken of zij een plek voor Laurens hadden. De ouders hadden echter geen zin meer om dat hele traject weer te doorlopen zoals ze al hadden meegemaakt.

Vervolgens hebben zij weer een gesprek gehad op de speciaal onderwijs school in Ede waar zij al een keer waren geweest. Hoewel de ouders de eerste keer niet helemaal een goed gevoel hadden bij deze school, wilde ze toch nog een keer een gesprek. Het was duidelijk dat ze al een heel proces hadden doorgemaakt. De eerste keer dat ze op een speciaal onderwijs school waren dachten ze: 'hier wil ik mijn kind niet op hebben, hier trekt hij zich aan niemand op'. Maar nu zijn ze daar toch anders naar gaan kijken en anders over gaan denken.

Laurens zit inmiddels op deze school en de ouders vinden het heel goed hoe het er aan toe gaat in de klas. De klas bestaat uit 8 kinderen met standaard een juf, stage-juf en klassen-assistent in de klas.

De juf werkt met ondersteunende gebaren. Toen mw. Muda in de klas was voor de traktatie voor de verjaardag van Laurens, was zij heel erg onder de indruk. Elke activiteit van zo'n verjaardag vieren had een lerend element zoals b.v. tellen. Vlak daarna ging zij voor de traktatie naar de school van haar dochter. Dit was de school waar ze Laurens in eerste instantie voor hadden aangemeld. Het was een grote herrie in de gang. En toen dacht ze wel, hoe had Laurens hier moeten leren. Dit had hij niet gekund.

Een reguliere school heeft pluspunten, maar de minpunten zijn toch doorslaggevend. Die minpunten zijn de grote klassen, het massale. De kennis van leerkrachten. De leerkrachten weten niet altijd goed om te gaan met kinderen met DS. Op de uitgezochte reguliere school deden ze ook geen moeite om zich er in te verdiepen. En ze heeft ook het idee dat het om geld gaat in de zin van dat budget hebben we niet. We hebben geen mensen b.v. IB-er of RT-er.

Het grote verschil wat ze nu meemaken op de speciaal onderwijs school is dat er wordt gekeken naar wat kan Laurens, waar heeft hij wat aan. En niet wat kan hij niet, waar kan hij niet in meekomen en wat kunnen we doen om hem wel er bij te krijgen.

Ze is er zeker van dat het niet op elke reguliere school zo zal gaan, maar helaas is dit hun ervaring.

De familie heeft contact met twee gezinnen die ook een jongen met DS hebben van dezelfde leeftijd als Laurens. Met hen kunnen ze goed dingen delen over de schoolkeuze. Het was duidelijk dat ook die gezinnen tegen dezelfde dingen aan liepen als waar zij tegenaan liepen. De twee moeders van die gezinnen zijn alle twee leerkracht en hadden een duidelijke voorkeur voor regulier onderwijs. Maar zij liepen en lopen nu ook nog tegen allerlei moeilijkheden aan. Mw. Muda wordt hierin toch bevestigd dat ze de juiste keuze hebben gemaakt voor Laurens.

Op de vraag wat een leerkracht moet weten als hij een kind met DS in de klas krijgt, antwoordt mw. Muda dat een leerkracht als eerste zich in Down moet verdiepen. Wat is Down, hoe ze denken en hoe ze kunnen leren. Bij de Stichting Down Syndroom zijn heel veel cursussen te volgen en dat is zeker aan te raden. En in gesprek gaan met ouders, want ouders kennen hun kind het beste. Wat ook belangrijk is om niet te hoge verwachtingen te hebben van een kind. Er wordt vaak te hoog ingezet.

Mw. Muda kan zich voorstellen dat de Stichting Down Syndroom adviseert om het in het RO te proberen, maar ze vindt wel dat de school dan geschikt moet zijn. Als een school erg groot is met grote klassen vindt ze het eigenlijk niet haalbaar.

HOOFDSTUK 8: SAMENVATTING PRAKTIJKDEEL

Per school wil ik in dit hoofdstuk een korte samenvatting geven wat het antwoord is op de hoofdvraag van mijn onderzoek.

8.1 ENQUÊTE SCHOLEN

Bij mijn stageschool (Het Visnet) is er enige ervaring met het lesgeven aan kinderen met DS. Bij school Alex is dit niet zo. Maar sommige medewerkers hebben wel ervaring met kinderen met DS.

De visies van beide scholen is dat er per kind wordt bekeken of een kind past op school en of er de juiste zorg geboden kan worden.

De ondervraagden zijn op de ene school allemaal vrouwen en op de andere school voornamelijk vrouwen. De meerderheid zit in de leeftijdscategorie van 20-30 jaar. Op Het Visnet hebben meer ondervraagden de enquête ingevuld dan op Alex.

De meerderheid is gedeeltelijk positief (69% op Het Visnet en 70% op Alex) als het om integratie van kinderen met DS in het RO gaat. 65% is er van overtuigd dat het voor de ontwikkeling van kinderen beter is om les te krijgen in het RO (Het Visnet), maar bij Alex vindt 67% dat kinderen met DS een grotere ontwikkeling door kunnen maken in het SO. De meerderheid van de ondervraagden vindt dat kinderen met DS beter af zijn in het SO (70% Alex en 64% Het Visnet).

Bij beide scholen wordt genoemd dat de omgeving waarin een kind is, dat kind vaak meer te bieden heeft zoals b.v. een rijkere taalomgeving. Het kind kan zich optrekken aan de andere kinderen. Dat zou een voorkeur betekenen voor RO. (meerderheid op beide scholen geven juist SO de voorkeur).

Op beide scholen zijn er voorwaarden waaraan een kind met DS moet voldoen om de integratie te laten lukken. De voorwaarden die werden genoemd zijn:

- Het kind moet geen gevaar voor zichzelf, andere kinderen of de leerkracht zijn door b.v. agressief gedrag.
- Het kind moet niet te veel buiten de klas les krijgen.
- Er moeten binnen de klas niet te veel aanpassingen nodig zijn.
- Er moet een goed contact zijn met ouders en hulpinstanties.
- Het niveauverschil moet niet te groot zijn met de andere kinderen.
- Er moeten extra handen in de groep aanwezig zijn.
- De juiste expertise moet op school aanwezig zijn.
- De onderwijsbehoeften moeten helder zijn.
- Er moet een zekere mate van leerbaarheid zijn.
- Het kind moet enigszins zelfredzaam zijn.
- Het kind moet zich verbaal kunnen uiten.
- De zorg moet passen bij de zorg voor andere zorgleerlingen.
- Het moet een meerwaarde zijn voor het kind.
- De klassen moeten niet te groot zijn.

Men vindt dat kinderen met DS heel verschillend zijn en dat het niet bij elk kind haalbaar is. Voor een gewone leerkracht is het misschien wel te zwaar. Er moet genoeg extra begeleiding zijn. Bovendien moet een leerkracht wel de juiste expertise hebben. 100% (Het Visnet) en 89% (Alex) van de ondervraagden vindt dan ook dat ze bijscholing nodig hebben als er een kind met DS in hun klas komt. Maar een opmerking is dat er bijna geen tijd is omdat leerkrachten als zo druk zijn. Opgemerkt wordt dat het afhangt van het kind. Maar in het SO is meer kennis en begeleiding mogelijk, vindt een deel van de ondervraagden.

(Hoewel de percentages verschillend gewogen moeten worden heb ik ze toch tegenover elkaar gezet om een vergelijk te krijgen).

8.2 INTERVIEW MET BOUWCOÖRDINATOR REHOBOTHSCHOOL

Deze school heeft ervaring met lesgeven aan kinderen met DS. En zij willen voor ieder kind kijken of het haalbaar is. Randvoorwaarden zijn:

- Is het kind leerbaar.
- Past het kind in de groep.
- Is er sprake van sociale integratie.
- Welbevinden van het kind.

Deze dingen zijn belangrijk om als school te zien of zij het kind de juiste zorg kunnen bieden. De integratie komt in het geding als een kind met DS vrijwel altijd buiten de klas les moet krijgen.

Door leerkrachten wordt verschillend aangekeken tegen integratie van kinderen met DS in het RO. De één vindt dat hij niet genoeg expertise heeft en de ander kan het juist een uitdaging vinden. Zij krijgen op deze school geen aparte scholing, maar moeten het hebben van externe begeleiding.

Voor de school is belangrijk met welk doel ouders hun kind in het RO willen hebben. Is dit een cognitieve ontwikkeling dan is het RO daarvoor wel de goede plaats. Maar het moet haalbaar zijn en ouders moeten er van overtuigd zijn of ze dit echt voor hun kind willen.

8.3 INTERVIEW SCHOOL MET DE BIJBEL DE KRAATS

Op deze school zitten momenteel 3 kinderen met DS. De 2 uitgangspunten om een kind toe te laten op school is identiteit en is het haalbaar in de groep.

Vanuit de christelijke identiteit wil de school er zijn voor alle kinderen. Daarbij moeten alle kinderen tot hun recht komen. De school wil zijn best doen om aan de onderwijsbehoeften van kinderen te voldoen. Bovendien is er expertise binnen en buiten de school. Een klein gedeelte vindt dat kinderen met DS beter af zijn in het SO.

De enthousiaste houding van de directrice is een stimulans voor de leerkrachten om open te staan voor kinderen met DS. Zij gebruiken woorden als verrijking en fantastisch.

De school is duidelijk in de het onderwijsperspectief. Ouders moeten weten wat haalbaar is voor hun kind. Maar dat betekent niet dat de school het niet wil proberen.

De leerkrachten geven wel aan dat er goede begeleiding nodig is door een ambulant begeleider.

De kinderen in de klas moeten leren hoe ze moeten omgaan met een kind met DS. Dit is een taak van de leerkrachten, maar in de praktijk lukt dit goed. Er is een goede integratie. Een meerderheid vindt dat kinderen die goed kunnen omgaan met een kind met DS beter kunnen omgaan met leerlingen met beperkingen.

8.4 INTERVIEW SPECIAAL ONDERWIJSSCHOOL DE WEGWIJZER

De meeste kinderen met DS komen naar deze school als ze 4 jaar zijn. Op het kinderdagcentrum waar deze kinderen al op zitten wordt gekeken waar zij het beste onderwijs kunnen volgen. Als een kind geschikt is voor RO, zal dat een kind niet worden onthouden. Er wordt onderzoek gedaan maar er wordt ook gekeken naar sociale kwetsbaarheid en kindfactoren.

Het voordeel van deze school is dat de klassen veel kleiner zijn en er dus veel meer persoonlijke aandacht is. Op elke groep zijn 3 begeleiders aanwezig. De school werkt opbrengstgericht dus de ontwikkeling van kinderen met DS wordt hier voldoende

gestimuleerd. Het RO heeft wel een voordeel dat kinderen met DS zich kunnen optrekken aan de andere kinderen.

Heel duidelijk uit dit gesprek wordt dat het 'downkind' niet bestaat. Kinderen met DS zijn zo verschillend dat je niet kunt spreken over goede integratie in het RO of dat SO beter zou zijn. Het is van het kind afhankelijk. Voor sommige kinderen zal het goed gaan in het RO, maar voor sommigen is het beter dat ze naar het SO gaan. En als ze daar naar toe gaan, wil het niet zeggen dat ze niets meer leren dan alleen zelfredzaamheid.

8.5 INTERVIEW OUDER KIND MET DS

Tijdens een gesprek hoor ik de weg die deze ouders hebben doorlopen om hun kind met DS in het RO te krijgen. Er werd mij verteld wat er voor hun kind nodig was om te integreren in het RO. Aan de poort leek te school open te staan, maar dat bleek later toch anders. Er waren bezwaren die het onmogelijk leken te maken om hun kind toe te laten op deze school. De school heeft het kind wel laten meedraaien, maar omdat de klassen te groot waren en er te weinig uit hem kwam, was het niet haalbaar om hem op school te hebben. Bovendien zou het kind vaak buiten de klas les moeten krijgen en er is dan geen sprake meer van integratie. En dat zouden de ouders toch niet moeten willen.

De jongen is naar het SO gegaan, waar hij volgens zijn ouders erg op zijn plek is.

HOOFDSTUK 9: CONCLUSIE

Dit onderzoek werd gestart met een vraag: wat is er nodig voor een goede integratie van kinderen met DS in het RO?

D.m.v. literatuurstudie kwam ik tot de conclusie dat kinderen zich beter ontwikkelen als zij naar een reguliere school gaan. Studies hebben uitgewezen dat kinderen met DS gestimuleerd worden door de kinderen om hen heen. Hun schoolse vaardigheden nemen meer toe dan bij kinderen in het SO en de zelfredzaamheid is niet minder in het RO dan bij kinderen in het SO.

Wanneer kinderen met DS goed integreren in het RO is dit een voordeel voor hen.

Daarnaast is het ook goed voor de 'gewone' kinderen. Zij leren nl. omgaan met kinderen die anders zijn en dat is goed voor de sociale integratie.

Praktijkonderzoek geeft aan dat de meeste leerkrachten het hier mee eens zijn.

Het is de bedoeling dat een nieuwe wet Passend Onderwijs de integratie van o.a. kinderen met DS gaat stimuleren. Kinderen met beperkingen moeten gewoon naar de school om de hoek kunnen gaan. Het doorverwijzen naar het SO moet afnemen.

Bij praktijkonderzoek d.m.v. bezoeken, interviews en enquêtes is dit niet bevestigend beantwoord. Er is nog veel onduidelijkheid hoe het uit gaat pakken. Leerkrachten zijn bang dat ze nog meer werk krijgen omdat ze meer moeten begeleiden en meer administratie krijgen. En daar is geen tijd voor.

Op één school denkt men dat er helemaal niets veranderd. De doelstelling om minder kinderen naar SO te laten gaan wordt volgens een medewerker van het SO niet gehaald. Maar ook hij vindt dat de tijd het zal moeten uitwijzen.

Hoewel kinderen met DS beter leren op een reguliere school wil het dus nog helemaal niet zeggen dat de nieuwe wet de integratie zal verbeteren. Dit zal in de toekomst moeten blijken. Sommigen noemen het zelfs een verkapte bezuiniging. En dan streeft het zijn doel voorbij. Het behoort in eerste instantie te gaan om de leerling. Het kind moet centraal staan. Dat was ook het uitgangspunt van de minister.

In het buitenland heeft het ene land de integratie van kinderen met DS in het RO beter geregeld dan in het andere land. Sommige landen hebben in de wet vastgelegd dat zij streven naar inclusief onderwijs. In sommige landen zie je dit ook, al kunnen praktische omstandigheden zoals wonen ver buiten de stad een belangrijke rol spelen dat kinderen met DS naar het RO gaan.

Nederland heeft samen met Zwitserland het hoogste percentage kinderen in het SO. As je wil streven naar integratie komt de wet Passend Onderwijs dus niet voor zijn tijd. Terwijl andere landen al lang streven naar inclusief onderwijs is dit bij Nederland laat op gang gekomen. Allereerst met 'Weer samen naar school' en nu dus met deze nieuwe wet. Wat dat betreft kan Nederland wel leren van het buitenland.

Maar zoals hier boven beschreven wil het nog niet zeggen dat de nieuwe wet de integratie van kinderen met DS gaat verbeteren. De helft van de ondervraagde leerkrachten staat negatief tegenover de wet. Wil de wet slagen, zal dit o.a. een omslag in het denken van de scholen en leerkrachten moeten zijn. Maar de meesten denken: eerst zien en dan geloven.

Kinderen met DS zijn anders dan 'gewone' kinderen. Er zijn anatomische verschillen en er zijn verschillen in cognitie. Als een kind met DS naar een reguliere school gaat, moet men kennis hebben van deze verschillen. Anders is het moeilijk om met zo'n kind om te gaan en is het onderwijsperspectief niet reëel. Uit het praktijkonderzoek blijkt dat de meerderheid van de leerkrachten vindt niet genoeg kennis te hebben en vinden zij bijscholing noodzakelijk als er een kind met DS in de klas komt. De minderheid van de ondervraagden heeft daadwerkelijk ervaring met kinderen met DS in het onderwijs. De ouder heeft ook gemerkt

dat er in het RO niet genoeg kennis is. Zij geeft ook aan dat zij dit erg belangrijk vindt voor het slagen van integratie van kinderen met DS in het RO.

Bij literatuuronderzoek kwam naar voren dat leerkrachten te hoge verwachtingen hebben van kinderen met DS. Zij vinden dat als een leerling een te groot verschil gaat vormen met de rest van de klas, hij beter af is in het SO. Bij het praktijkonderzoek kwam dit ook naar voren. De integratie komt blijkbaar in het geding als de verschillen te groot worden tussen het kind met DS en de andere kinderen uit de klas. Maar als leerkrachten deze verschillen meer zouden accepteren, kan de integratie bevorderd worden.

In een interview kwam naar voren dat deze kinderen geïsoleerd raken en daardoor ongelukkig worden. Maar uit een interview met een moeder bleek ook dat er misschien wel te weinig persoonlijke investering is waardoor er wordt gedacht dat een kind zich niet gelukkig voelt of zal gaan voelen. Haar zoon kon al verschillende dingen terwijl de juf dit helemaal niet wist of gezien had in de klas.

Maar het kan ook anders. Als er een acceptatie is van het kunnen van een kind met DS, kan hij op zijn eigen niveau prima meedraaien in een groep. Dit mocht ik zien bij een school waar men speciaal daarvoor een systeem had ontwikkeld. Daarvoor was het kind ook niet steeds buiten de klas. Als dit nl. wel gebeurt, vinden leerkrachten dat er geen sprake meer is van integratie. Bovendien zou een kind zich dan niet meer prettig voelen en komt in een isolement. Het bewerkstelligen van integratie komt dus ook aan op creativiteit en acceptatie. Als ik het framework van Franke naast deze school leg, werkt deze school zoveel mogelijk op basis van IO. Het benaderen van onderwijssituaties is erop gericht dat kinderen in de omgeving van thuis les krijgen. Het lesgeven is gedifferentieerd en er wordt samengewerkt. Bovendien wordt de aanwezige expertise ingezet om het ook daadwerkelijk te laten slagen. Het kind met DS is zo veel mogelijk in de klas aanwezig en doet zo veel mogelijk mee aan de schoolactiviteiten, maar is wel ingedeeld op het eigen niveau.

Dat kinderen met DS beter leren in het RO is dus duidelijk vanuit de literatuur. Leerkrachten zijn het hier mee eens. Maar dit vormt nog geen reden voor de integratie van kinderen met DS in het RO. Er zijn veel obstakels die in de weg staan. Een belangrijke reden is dat niet elk kind met DS hetzelfde is. Niet elk kind met DS is leerbaar, vinden leerkrachten. Maar ook een groot obstakel is dat het te zwaar is voor de leerkracht. Er zijn te grote klassen en er is ook nog aandacht nodig voor andere zorgleerlingen. Als er geen extra handen aanwezig zijn, is het voor een leerkracht niet te doen zoals blijkt uit het praktijkonderzoek. Dit is ook een reden waarom veel leerkrachten denken dat kinderen met DS beter af zijn in het SO. Daar zijn de klassen veel kleiner en is er veel meer persoonlijke aandacht voor hen. Geïnterviewde uit het SO is het daarmee eens.

Voor ouders valt het niet mee om hier tegenin te gaan. Soms worden ouders een richting op gestuurd zodat ouders gaan geloven dat hun kind beter af is in het SO. De openheid die soms wordt geboden in een eerste gesprek, kan al snel dichtgegooid worden door allerlei argumenten waardoor je als ouders eigenlijk niet moet willen om je kind dit aan te doen. Want wordt de integratie bevorderd als een kind altijd buiten de klas les krijgt en voelt het zich niet alleen als het een veel lager niveau heeft dan de andere kinderen?

Hoewel de Stichting Down Syndroom blijft pleiten voor de voordelen die kinderen met DS hebben als zij het RO bezoeken, blijven de tegenargumenten van scholen aanwezig. Misschien is het nog wel haalbaar tot groep 2 of 3, zoals ook blijkt uit onderzoeken gelezen in de literatuur en uit de praktijkonderzoek. Maar daarna wordt het lastiger. Dat is ook zo, want kinderen met DS zijn niet altijd toe aan de lesstof van groep 3 of hoger. Maar dat betekent niet dat zij niets kunnen leren op hun eigen niveau. Als leerkrachten de juiste verwachtingen hebben hoeft dit geen probleem te zijn. Bij mijn bezoek bij school met de bijbel De Kraats heb ik hier voorbeelden van gezien. De school had er geen problemen mee. Zij hadden het juiste onderwijsperspectief voor het individuele kind opgesteld. Ouders wisten wat ze van hun kind konden verwachten. Die eerlijkheid vindt deze school belangrijk. De sociale integratie kwam hierbij niet in het geding. Het is een kwestie van omgaan met

verschillen. Dit moet een uitvloeisel zijn vanuit een christelijke identiteit. En als kinderen op een jonge leeftijd te maken krijgen met deze verschillen, zal het hen helpen om de sociale integratie in de samenleving vanzelfsprekend te vinden. Een win-win situatie dus.

Dat voor de ene school een christelijke identiteit een uitgangspunt is om integratie te bevorderen en kinderen met DS een kans te geven, daar vormt die identiteit voor andere niet een uitgangspunt. Alle onderzochte scholen zijn christelijke scholen. Een christelijke identiteit zou wat mij betreft juist een heel goed uitgangspunt voor integratie moeten zijn. In de bijbel worden we hier toe opgeroepen.

Chr. school Alex wil vernieuwend onderwijs bieden, maar aan de hand van de uitslag van de enquête kon ik geen grote verschillen bemerken over integratie van kinderen met DS in vergelijking met Het Visnet. Dat houdt dus niet in dat er ook anders gedacht wordt over integratie. Ik had dit wel verwacht. Op een school waar ze gericht zijn op de ontwikkeling van kinderen, moet de grotere ontwikkeling die kinderen met DS in het RO doormaken dan toch extra aanspreken. In de enquête vond men juist dat er een grotere ontwikkeling in het SO doorgemaakt kon worden.

Als de integratie van kinderen met DS verbetert, zal dat voor ouders betekenen dat er een grote zorg van hun schouders valt. Zij kunnen dan gewoon kiezen wat zij willen voor hun kind. Nu wordt er heel vaak voor hen besloten of ze nu willen of niet. Een zoektocht langs allerlei scholen zal dan niet meer nodig zijn. Het vastlopen in het RO, wat nu nog heel veel gebeurt, kan dan ook verminderen.

Mijn conclusie op de hoofdvraag: wat is er nodig voor de integratie van kinderen met DS in het RO? kan als volgt omschreven worden:

Het Downkind bestaat niet. Elk kind met DS is anders, heeft zijn eigen talenten, maar ook beperkingen en een eigen karakter. Acceptatie van deze kinderen en de bijkomstigheden zullen belangrijk zijn. Dan kan ook een goed onderwijsperspectief gegeven worden. Dat moet door school en ouders geaccepteerd worden.

De reguliere scholen moeten er voor willen gaan. Ook als er hobbels genomen moeten worden. Elk kind moet een kans krijgen.

Als een schoolleiding enthousiast is, kan dat enthousiasme overslaan op medewerkers. Een school moet wel een plan hebben hoe zij kinderen met DS het beste kunnen helpen. Het kan op een heel eenvoudige wijze zoals het laadjessysteem op school de Kraats Zo'n plan moet er van uit gaan dat de leerling zo veel mogelijk in de klas kan mee draaien. Als een leerling te vaak les krijgt buiten de klas, komt het in een isolement. En dat is geen integratie. En dat is niet goed voor het welbevinden van het kind.

Goede begeleiding van ambulant begeleider en extra handen in de vorm van onderwijsassistent is noodzakelijk. Dit hoeft niet in tegenspraak te zijn met bovenstaande uitspraak dat leerlingen zo veel mogelijk in de klas mee moeten draaien. Het kan juist helpen om de leerling in de klas zo veel mogelijk het werk te laten doen. Bovendien heb ik de praktijk gezien dat iemand aanwezig was in de klas om het kind met DS te begeleiden.

Als de wet Passend Onderwijs voor een betere integratie moet zorgen, moeten daar ook de middelen voor beschikbaar komen zodat extra begeleiding mogelijk wordt.

Ik proef bij leerkrachten een beetje onbekend maakt onbemind. Meer kennis zou een verbetering van integratie zijn. Meer kennis kan ook enthousiast maken waardoor je er voor wilt gaan. Maar door meer kennis kan een leerkracht zich ook meer competent voelen en vertrouwen krijgen dat hij de leerling de juiste zorg kan geven. Scholen zouden in het kader van streven naar passend onderwijs een serie studiemomenten kunnen plannen over allerlei soorten leerlingen met beperkingen waaronder natuurlijk kinderen met DS.

Kleinere klassen zijn een beter uitgangspunt voor integratie van kinderen met DS. Maar of dit op dit moment reëel is, valt te betwijfelen. Toch is het wel nodig voor integratie van kinderen met DS in het RO. De zorg voor andere zorgleerlingen maakt de integratie ook moeilijker.

Een leerkracht is tenslotte geen duizendpoot. Hier zijn die extra handen ook zo belangrijk. Integratie is dus ook een zaak van de politiek en budget.

Er moeten mogelijkheden zijn voor aanpassingen in de klas als die nodig zijn. Het kan zijn dat een kind met DS lichamelijke beperkingen heeft en daar moet geld voor beschikbaar zijn. Een ander belangrijk punt is acceptatie van de ouders van de 'gewone' kinderen. In een tv-programma³ wat ging over passend onderwijs bleek uit een enquête dat ongeveer de helft van de ouders het niet fijn vindt als er kinderen met beperkingen in de klas komen. Zij vinden dat dit ten koste kan gaan van het onderwijs. Voorlichting voor die ouders zal ook belangrijk zijn. Ik noemde al onbekend maakt onbemind en dat geldt in dit geval ook.

Leerkrachten zijn over het algemeen wel positief over de integratie van kinderen met DS in het RO. Maar als het over de praktijk gaat, komen er voorwaarden. Wat steeds genoemd wordt is: het hangt van het kind af. Want elk kind met DS is anders. Dat is ook zo, maar dat mag naar mijn mening geen voorwaarde zijn om een kind daarom door te verwijzen. Er zullen ongetwijfeld uitzonderingen zijn waarbij kinderen met DS beter op hun plek zijn in het SO. Bij de uitspraak elk kind met DS is anders, dan is elk 'gewoon' kind ook anders. Het heeft net als het kind met DS zijn eigen talenten, maar ook beperkingen en een eigen karakter. Begeleiding en zorg zullen minder zijn, maar net als die 'gewone' kinderen verdienen kinderen met DS een kans om mee te draaien in de school 'om de hoek' en zich te ontwikkelen. En bewezen is dat dit meer tot zijn recht komt in het RO dan in het SO.

Kan een kind met DS integreren in het RO? Ja, maar dan zullen school, leerkrachten, ouders en politiek daar aan mee moeten helpen. Waar een wil is, is een weg. Maar het is een samenspel want de één kan niet zonder de ander. Als de politiek geen middelen beschikbaar stelt voor b.v. kleinere klassen of extra handen in de klas, zal de leerkracht niet alle leerlingen de aandacht kunnen geven die ze verdienen. En als een school er niet volledig achter staat, zal alle medewerking van ouders niets uitmaken. We kunnen dus niet zonder elkaar. Dat is onze opdracht.

³ Altijd wat, NCRV d.d. 29-04-2014

NAWOORD

Dit onderzoek was een ontdekkingstocht in een wereld die voor mij nog vrijwel onbekend was. Juist omdat ik er mee te maken kreeg in de praktijk heeft het mijn interesse gewekt. Gaandeweg het proces kwam ik steeds meer te weten en kreeg ik steeds meer bewondering voor kinderen met DS. Wat wij 'normale' mensen een beperking noemen is ook een schepsel van God met alle mooie kanten. Daarom vind ik het niet goed om deze kinderen zo maar in een hokje te stoppen. Ze verdienen ook een kans om mee te draaien met anderen.

De wereld van inclusief onderwijs vind ik erg boeiend. Maar als toekomstige leerkracht ook een grote druk. Want er is nog zo veel te leren. Dat kan je niet alleen. Hulp van collega's is onontbeerlijk. Maar ik vind ook dat de politiek maatregelen zal moeten nemen om passend onderwijs tot een succes te laten worden.

Voor mijn onderzoek wil ik een aantal mensen bedanken. Allereerst mijn begeleiders van de Christelijke Hogeschool Ede, dhr. J. Steen en mw. C. Havelaar. Ook wil ik bedanken Christelijke Basisschool Het Visnet en Christelijke Basisschool Alex voor de mogelijkheid om een enquête af te nemen. School met de Bijbel 'de Kraats', Hervormde Basisschool Rehobothschool en De Wegwijzer, school voor speciaal onderwijs voor de mogelijkheid voor een interview. Als laatste mw. Muda voor een interview.

Het antwoord op mijn hoofdvraag laat zien dat er nog veel werk verzet moet worden voordat er in Nederland integratie van kinderen met DS kan plaatsvinden in het RO. De intentie van de wet Passend Onderwijs is een goede stap in die richting. Als ik mijn loopbaan als leerkracht ga beginnen zal dat binnen het systeem Passend Onderwijs zijn. Dit afstudeeronderzoek kan dan een verrijking zijn voor mijn kennis als toekomstig leerkracht.

Afkortingen:

DS	:	Downsyndroom
REC	:	regionaal expertise centrum
RO	:	regulier onderwijs
SO	:	speciaal onderwijs
WSNS	:	Weer Samen Naar School

BRONNEN:

(sd). Opgehaald van

<http://dissertation.ub.rug.nl/faculties/gmw/2004/d.g.hamstra/?pLanguage=en&pFulltextRecord=ON>

(2007). *Down + Up* nr. 78, 18-21.

(2009). *Down + Up* nr. 87 en 88, 7: 16-18; 20-23; 28-31.

(2011). Opgehaald van Passend Onderwijs: <http://www.passendonderwijs.nl/hoe-werkt-passend-onderwijs/wat-is-passend-onderwijs/hoofdpunten-wetpassend-onderwijs/>

Dijkstra, K., Brakel, v. D., Wetter, v. E., & Logtenberg, H. (2008). *Naar een inclusieve omgeving*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.

eduquality. (2012, mei 11). Opgehaald van <http://www.eduquality.com/invoering-passend-onderwijs-uitgesteld-tot-2014/>

Franke, R. (2008). *Passend inclusief onderwijs: doen*. Antwerpen - Apeldoorn: Garant.

Giessen, P. (2007, augustus/september). Passend Onderwijs. Een realistisch toekomstbeeld? *Balans*, nr. 7, pp. 11 - 13.

Graaf, G. d. (1996). *Mijn kind gaat naar een gewone school*. Leuven/Amersfoort: Acco.

Graaf, G. d. (2006). *Over de grenzen van integratie*. Meppel: Stichting Downsyndroom.

Graaf, G. d. (2007). *Down + Up*, 37-54.

Graaf, G. d. (2008). Samen werken aan kwaliteitsverbetering. *Down + Up* 83, 38-42.

Graaf, G. d. (2010). *Gewoon of speciaal?* Raalte: Veldhuis Media b.v.

Hamstra, D. (2004). Opgehaald van Rijksuniversiteit Groningen:

<http://dissertation.ub.rug.nl/faculties/gmw/2004/d.g.hamstra/?pLanguage=en&pFulltextRecord=ON>

Kallenberg, T. K. (2007). *Ontwikkeling door onderzoek*. Utrecht/Zutphen: ThiemeMeulenhoff.

Ledoux, G., Veen, J. v., Derriks, M. S., & Roeleveld, J. (2008). *Zorgleerlingen en leerlingenzorg in het basisonderwijs*. Amsterdam: Universiteit Amsterdam.

- McKenzie, C. (2010). *Inclusion: Teachers' Attitudes and Pedagogy*. Victoria, Australia: Australian Catholic University.
- Meijer, C. (2010). Special Needs Education in Europe: Inclusive Policies and Practices. *Zeitschrift für Inklusion*, nr. 2.
- Mortier, K., Schauwer, E. d., Putte, I. v., & Hove, G. v. (2010). *Inclusief onderwijs in de praktijk*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- Norwich, E. A. (2002). Teachers' attitudes towards integration/inclusion: a review of the literature. *European Journal of Special Needs Education* vol. 17, no 2, 129-147.
- Pijl, D. L. (2011). *Zorgplicht in het buitenland*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen en Evaluatie- en adviescommissie passend onderwijs.
- Poullisse, N. (2002, Herfst). Een wankel evenwicht. De integratie van kinderen met een verstandelijke handicap in het reguliere onderwijs. *Down + Up Date* nr. 59, pp. 43 - 48.
- Putte, I. v., Schauwer, E. d., & Vanderkinderen, C. (2011). *Voorbij de vraagtekens?!* Antwerpen/Apeldoorn: Garant.
- Schuman, H. (2007). Passend Onderwijs - pas op de plaats of stap vooruit? *Tijdschrift voor orthopedagogiek*, 46, 267 - 280.
- Schuurhuis-Schra, G. (2013). Passend Proffesioneel. *Nieuw Meesterschap*, 8-12.
- Smeets, E. (2007). *Speciaal of apart. Onderzoek naar de omvang van het Speciaal Onderwijs in Nederland en andere Europese landen*. Nijmegen: ITS Radboud Universiteit.
- Verhoeven, M. (2009). *Als passend onderwijs niet in de rugzak past. Best practises uit de praktijk van onderwijsconsulenten*. Den Haag: ACTB/Onderwijsconsulenten(+).
- Vervat, B. (2008). *Competentiebeleving en sociale redzaamheid van kinderen met Down Syndroom. Regulier versus speciaal onderwijs*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Wijnen, E. S. (2012, juni). *Ontwikkelingsniveau en opvoedingsstijl bij kinderen met Down Syndroom*. Opgehaald van <http://igitur-archive.library.uu.nl/student-theses/2012-0904-200744/Masterthesis%20Schakel%2c%20EE-3339874%20en%20Wijnen%2c%20LE%20van-3340015.pdf>
- Wilmink, A. (1997). *Te speciaal*. Groningen: Wolters-Noordhoff b.v.

Websites:

<http://www.collectief-inclusief.nl/media/pdf-files/knowledge/houding-leerkrachten-inclusie.pdf>
<http://dissertation.ub.rug.nl/faculties/gmw/2004/d.g.hamstra/?pLanguage=en&pFulltemRecord=ON>
<http://www.downsyndroom.nl>
<http://www.downvision.nl/algemeneinformatie/regulierspeciaal.htm>
<http://www.fysiotherapie-enschede.nl/content/ziektenbeelden3upo/Syndroom%20van%20down.htm>
www.inclusiefonderwijs.nl

<https://www.leraar24.nl/video/2543> over DS ouders en school
<http://www.nationaalkompas.nl/gezondheid-en-ziekte/ziekten-en-aandoeningen/aangeboren-afwijkingen/downsyndroom/omvang/>
www.passendonderwijs.nl
<http://www.primaonderwijs.nl/po/passend-onderwijs-lastig-door-geldtekort/>
http://www.rekenkamer.nl/Publicaties/Onderzoeksrapporten/Introducties/2013/07/Kunnen_ba
[sisscholen_passend_onderwijs_aan](http://www.rekenkamer.nl/Publicaties/Onderzoeksrapporten/Introducties/2013/07/Kunnen_ba)
<http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs/vraag-en-antwoord/wat-is-speciaal-onderwijs.html>
<http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs/leerlinggebonden-financiering-lgf-of-rugzak-verdwijnt>
http://www.rivm.nl/dsresource?objectid=rivmp:50871&type=org&disposition=inline&ns_nc=1
<http://www.rijksoverheid.nl/nieuws/2009/07/29/wet-gelijke-behandeling-uitgebreid-naar-bo-en-vo.html>
<http://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ocw>
http://www.steunpuntpassendonderwijs.nl/media/3220164/2013-06-28_inbreng_ao_passend_onderwijs_3_juli_2013__2_.pdf
http://www.steunpuntpassendonderwijs.nl/media/3147731/2013-04-24_reactie_balans_op_de_internetconsultatie_onderwijsinspectie_passend_onderwijs.pdf
http://www.tno.nl/downloads/folder_downsyndroom_voor_ouders.pdf
http://nl.wikipedia.org/wiki/Geschiedenis_van_het_onderwijs_in_Nederland
http://nl.wikipedia.org/wiki/Syndroom_van_Down
 Voorblad:
www.deupsidevandown.nl/nieuws/leuk-nieuws/
users.qlictoneline.nl/vcpong_bestuur/onderwijs/passend-onderwijs.html

Enquête integratie kinderen syndroom van Down

Bent u een man of een vrouw?

- ☐ man
- ☐ vrouw

Tot welke leeftijdscategorie behoort u?

- ☐ 20-30 jaar
- ☐ 31-40 jaar
- ☐ 41-50 jaar
- ☐ 51 jaar of ouder

Hoeveel jaren ondervinding heeft u?

- ☐ 0-5 jaar
- ☐ 6-10 jaar
- ☐ 11-15 jaar
- ☐ 16-20 jaar
- ☐ 21 jaar of meer

Hoe staat u tegenover integratie van kinderen met een beperking in het reguliere onderwijs?

- ☐ positief
- ☐ gedeeltelijk positief
- ☐ gedeeltelijk negatief
- ☐ negatief

Eventuele toelichting bovenstaand antwoord.

Hoe staat u tegenover integratie van kinderen met het syndroom van Down in het reguliere onderwijs?

- ☐ positief
- ☐ gedeeltelijk positief
- ☐ gedeeltelijk negatief
- ☐ negatief

Eventuele toelichting bovenstaand antwoord.

Welke onderwijsvorm vindt u het beste voor een kind met het syndroom van Down?

- ☐ regulier onderwijs
- ☐ speciaal onderwijs

Eventuele toelichting bovenstaand antwoord.

Waar kan een kind met het syndroom van Down volgens u de grootste ontwikkeling doormaken?

- ☐ regulier onderwijs
- ☐ speciaal onderwijs

Eventuele toelichting bovenstaand antwoord.

Waar is een kind met het syndroom van Down het meest bij gebaat om in de maatschappij te functioneren?

- ☐ zelfredzaamheid
- ☐ zelfredzaamheid, lezen en rekenen
- ☐ zelfredzaamheid, lezen, rekenen en kennis van zaakvakken

Eventuele toelichting op bovenstaand antwoord.

Heeft u ervaring met integratie van kinderen met het syndroom van Down in het reguliere onderwijs?

- ☐ ja
- ☐ nee

Heeft u ervaring met integratie van kinderen met het syndroom van Down in het speciale onderwijs?

- ☐ ja
- ☐ nee

Zijn er voor u voorwaarden verbonden aan deelname van kinderen met het syndroom van Down aan het reguliere onderwijs?

- ☐ nee
- ☐ ja

Welke voorwaarden zijn er voor u verbonden voor deelname regulier onderwijs van kinderen met syndroom van Down?

Hoe staat u tegenover de nieuwe wet Passend Onderwijs?

- ☐ positief
- ☐ negatief
- ☐ weet ik niet

Eventuele toelichting op bovenstaand antwoord.

Kan de wet Passend Onderwijs zorgen voor een betere integratie van kinderen met het syndroom van Down in het reguliere onderwijs?

- ☐ ja
- ☐ nee
- ☐ weet ik niet

Eventuele toelichting op bovenstaand antwoord.

Wat is de visie van uw school met betrekking tot kinderen met het syndroom van Down?

- ☐ Alle kinderen worden aangenomen op school
- ☐ Er wordt per kind gekeken of de school de juiste zorg kan bieden
- ☐ De school kan niet de juiste zorg bieden en ouders wordt aangeraden een andere school te kiezen

Als een kind met het syndroom van Down op een reguliere school zit waar geeft u dan de voorkeur aan?

- ☐ kind zit in een reguliere klas en krijgt ambulante begeleiding
- ☐ kind zit in een speciale klas met andere kinderen met een beperking
- ☐ kind zit bij sommige vakken in een reguliere klas en bij sommige vakken in een speciale klas met andere kinderen met een beperking.

Eventuele toelichting bovenstaand antwoord.

Als een kind met het syndroom van Down naar het reguliere onderwijs gaat, tot welke groep kan een kind wat u betreft op een reguliere school blijven?

- ☐ groep 2
- ☐ groep 4
- ☐ groep 8
- ☐ dat moet per groep worden beoordeeld

Eventuele toelichting op bovenstaand antwoord.

Vindt u het nodig om bijscholing te krijgen als er een kind met het syndroom van Down in uw klas komt?

- ☐ ja
- ☐ nee

Eventuele toelichting op bovenstaand antwoord.

Als u een kind met het syndroom van Down in uw klas krijgt, heeft u dan ondersteuning nodig?

- ☐ ja
- ☐ nee

Eventuele toelichting op bovenstaand antwoord.

- ☐ ja
- ☐ nee

Bedankt voor het invullen.

BIJLAGE 2

Begeleidingsbrief enquête

Beste ondervraagden,

I.v.m. mijn afstudeeronderzoek wil ik u een enquête voorleggen. Mijn naam is Wendy van Manen en ik ben vierdejaars studente Pabo aan de CHE in Ede.

Het onderwerp van mijn afstudeeronderzoek is integratie van kinderen met het syndroom van Down in het reguliere onderwijs. De vragen van de enquête zullen over dit onderwerp gaan.

De enquête is anoniem en de antwoorden zullen met zorgvuldigheid behandeld worden en alleen worden gebruikt voor mijn verslag.

Ik zou het erg fijn vinden als u even tijd maakt om de enquête in te vullen.
Bij voorbaat dank.

Met vriendelijke groeten,
Wendy van Manen

BIJLAGE 3

MAL AFSTUDEERVOORSTEL

Naam: Wendy van Manen-Schrijver

klas: L4S

Onderwerp: Kinderen met DS in het regulier en speciaal onderwijs

Verantwoording: Tijdens mijn stage heb ik een kind met DS in de klas gehad. Dit kind moest aan het einde van het schooljaar naar het speciaal onderwijs. Ik heb dit proces aan de zijlijn meegemaakt en ben erg nieuwsgierig geworden naar de integratiemogelijkheden van kinderen met DS.

Hoofdtitel/Onderzoeksvraag: Wat is nodig voor integratie van kinderen met DS in het reguliere onderwijs.

Ondertitel: Welke problemen ondervinden scholen, leerkrachten en ouders in het regulier onderwijs i.v.m. de integratie van kinderen met DS.

Hypothese: Het is bekend dat bepaalde kind-kenmerken er voor zorgen of integratie in het reguliere onderwijs succesvol is. Ik verwacht te ontdekken dat scholen hier heel verschillend mee omgaan en daarvan afhankelijk of integratie succesvol is.

Probleemstelling: welke aanpassingen moeten er in het regulier onderwijs plaatsvinden voor integratie voor kinderen met DS en is dit haalbaar?

Deelvragen literatuur/theorie:

Wat zijn de verschillen in anatomie/pathologie van kinderen met DS en 'gewone' kinderen?

Wat zegt passend onderwijs over kinderen met DS?

Wat valt op in ontwikkeling van kinderen met DS als zij deelnemen aan het reguliere onderwijs in vergelijking met het speciale onderwijs?

Welke ervaringen hebben reguliere scholen met integratie met kinderen met DS?

Welke ervaringen hebben speciale scholen met kinderen met DS?

Welke kennis heeft het reguliere onderwijs over kinderen met Down?

Welke aanpassingen en extra zorg zijn er nodig om een kind met DS in de klas te hebben?

Hoe regelen de landen om ons heen onderwijs aan kinderen met DS en wat kunnen wij daar van leren?

Wat zijn de ervaringen van ouders i.v.m. de keuze voor regulier onderwijs voor hun kind met DS?

Deelvragen onderzoek/praktijk:

Op welke manier voldoen scholen (regulier onderwijs) die kinderen met DS hebben in hun onderwijsbehoefte?

Welke belemmeringen treden op bij het voldoen in de onderwijsbehoefte van kinderen met DS bij scholen in het regulier onderwijs?

Is er verschil van mening tussen schooldirectie, IB-er en leerkracht bij het lesgeven aan kinderen met DS in het regulier onderwijs?

Wat zijn de redenen van regulier onderwijs en speciaal onderwijs dat kinderen met DS beter af zijn in het speciaal onderwijs?

Is er verschil in denkwijze van reguliere scholen wat betreft opname van kinderen met DS?

Werkwijze/methode: verklarend onderzoek

Indien relevant: link met identiteit: Vanuit mijn christelijke overtuiging vind ik dat iedereen er bij hoort. Dus dat betekent dat iedereen in het reguliere onderwijs mag deelnemen. Ik vind dat we moeite moeten doen om dat voor elkaar te krijgen.

Informatiebronnen (tenminste tien concrete en actuele bronvermeldingen): nog nader uit te zoeken.

Graaf, E.A.B de en W.W. de Graaf en M. de Graaf-Posthumus en A.T. Scholten. 'Downsyndroom en het reguliere onderwijs-traject'. In: *Down+Update* nr. 46 (zomer 1999), p. 18-22.

Graaf, E.A.B de en W.W. de Graaf en M. de Graaf-Posthumus en A.T. Scholten. 'Downsyndroom en het speciaal onderwijs-traject'. In: *Down+Update* nr. 46 (zomer 1999), p. 36-39.

Graaf, G. de. *Mijn kind gaat naar de gewone school*. Leuven/Amersfoort: Acco, 1996.

Bird, G. en S. Buckley. *Onderwijskundige behoeften van kinderen met Down syndroom. Een handboek voor leerkrachten*. Amersfoort: V & V Producties, 1994.

Graaf, G. de. 'Over de grenzen van integratie'. In: *Down+Update* nr. 74 (juni, 2006). Geraadpleegd via: <http://www.leraar24.nl/dossier/703>

Leeuwen, A.B. drs. 'Tussen apart en samen'. Van : SLO (2007). Geraadpleegd via: <http://www.leraar24.nl/dossier/703>

Franke, R. *Passend inclusief onderwijs: doen*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant-Uitgevers n.v., 2008.

Graaf, G. de. *Gewoon of speciaal?* Raalte: Veldhuis Media b.v., 2010.

hulpmiddelen:

Literatuurstudie, vragenlijsten, interviews, evt. observatie.

Hoofdstukkenplan (nav de doelen van de probleemstelling):

- Geschiedenis: voor en na WSNS
- Ontwikkeling van kinderen met DS
- Beste schoolkeuze voor ontwikkeling voor kinderen met DS
- Mogelijkheden regulier onderwijs voor kinderen met DS
- Mogelijkheden speciaal onderwijs voor kinderen met DS
- Onderwijs voor kinderen met DS in het buitenland
- Mogelijkheden en onmogelijkheden voor begeleiding van kinderen met DS in de praktijk van het regulier onderwijs
-
- Conclusie

Tijdplan (planning):

Eind december: hoofdstuk 1 t/m 6

Januari t/m maart: praktijkonderzoek en H 7 en volgende.

Ideeën voor het onderzoeksplan: Contact leggen met regulier en speciaal onderwijsscholen voor observaties en vragenlijst of interview, gesprekken met ouders.

Akkoord begeleider: dhr. J. Steen